

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека. *Заснований у 2011 році. Видається раз на два тижні.*

Головний редактор В. Горювий. *Редакційна колегія:* Н. Іванова (відповідальна за випуск), Ю. Половинчак, Т. Дубас.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна.

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 2 (84)
(січень 2015 р.)

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....	2
ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ	
Інформаційна картина місяця.....	5
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС	
І. Беззуб	
<i>Національна стратегія у сфері прав людини в Україні: оцінки експертів.....</i>	10
О. Ворошилов	
<i>Антикорупційне бюро України: створення і виклики.....</i>	20
Т. Миськевич	
<i>Зміни правил оподаткування нерухомості в Україні.....</i>	26
Ю. Стаховська	
<i>Мобілізація в контексті підвищення обороноздатності країни.....</i>	31
Л. Присяжна	
<i>Государственные программы по онкологии. Взгляд на проблему.....</i>	36
У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ	
М. Грет	
<i>Дотримання прав жителів Криму в умовах окупації.....</i>	40
О. Пестрецова	
<i>Зона АТО: особливості правового режиму.....</i>	45
ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ	
Огляд валютного ринку.....	49
Моніторинг економічного законодавства.....	53
ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	
О. Єфімов	
<i>Для чого потрібен сертифікат з перевезення товару EUR.1.....</i>	64
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА	67

КИЇВ 2015

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Звернення Верховної Ради України до міжнародної спільноти про визнання Російської Федерації державою-агресором

В ході позачергового засідання 27 січня у зв'язку з погіршенням ситуації в зоні АТО Верховною Радою було ухвалено низку важливих документів. Зокрема, народні депутати затвердили Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського парламенту, Парламентської асамблеї Ради Європи, Парламентської асамблеї НАТО, Парламентської асамблеї ОБСЄ, Парламентської асамблеї ГУАМ, парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором.

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР:

Андрій Парубій, народний депутат України, фракція "Народний фронт":

– Наша заява визначає процедуру розгляду на міжнародному рівні, згідно міжнародних статутів, Росію як країну-агресора. Тому в цій заяві ми звертаємося до міжнародних інституцій, щоб вони розпочали процедуру визнання РФ країною-агресором. Дана заява дає старт і початок цьому процесу.

Ігор Мосійчук, народний депутат України, фракція Радикальної партії:

– Наші дипломати у ПАРС і наші делегати можуть наполягати на подальших санкціях щодо Російської Федерації, а наші представники в ООН будуть вимагати і вже почали вимагати, спираючись, в тому числі, на це звернення, виключення Російської Федерації з Радбезу ООН.

Олексій Мельник, співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова:

– Це рішення мали ухвалити ще на початку анексії Криму, відразу, тільки-но з'явилися перші ознаки військової агресії Росії. Всі інші випадки могли б бути лише додатковими аргументами для того, щоб визнати Росію агресором. Заява Верховної Ради зі зверненням до світу про визнання Російської Федерації країною-агресором – це початок нового, серйозного етапу, як у стосунках між двома країнами, так і у врегулюванні конфлікту, який виник. Однак негайних наслідків від цього рішення не варто очікувати. Далі потрібно вибудувати алгоритм кроків, які призведуть до того, що Росію буде визнано країною-агресором на міжнародному рівні.

Віталій Бала, директор Агентства моделювання ситуацій:

– Ухвалення Верховною Радою рішення визнати Росію країною-агресором необхідно, у першу чергу, для впливу на міжнародну громадськість. На відносинах між Україною і РФ, воно поки не відіб'ється. Після прийняття цієї заяви українська влада повинна буде донести кожному лідеру країни G7 та ЄС, ЗМІ цих країн і їхнім громадянам інформацію про причетність Росії до конфлікту на Донбасі. Це необхідно, у першу чергу, для того, щоб ці країни потім виділили гроші на відновлення Донбасу та реформування країни. Щоб мешканці країн не були здивовані, що їхні уряди просто дають нам гроші. Тут говориться не про кредити, а саме про допомогу.

Григорій Перепелиця, експерт з питань міжнародної безпеки:

– Верховна Рада прийняла надзвичайно важливе рішення – це визнання Російської Федерації агресором. І як раз це рішення є набагато більш перспективним, ніж наше намагання визнати "ЛНР" і "ДНР" терористичними організаціями, тому що дії Росії підпадають під визначення воєнної агресії згідно резолюції Генеральної асамблеї ООН, яке було прийнято у 1974 році. По-друге – це відповідає також і нашим законам. А по-третє – це дає нам реальну можливість отримувати воєнну допомогу. Наступним кроком ми маємо визнати себе жертвою агресії, і ми маємо багато прикладів, як війна у Перській затоці, коли Ірак був визнаний агресором в 1991 році, а Кувейт як жертва агресії, в результаті Кувейту була надана безпосередня воєнна допомога. І другий шлях, по якому ми маємо йти – це ставити питання перед міжнародною спільнотою про організацію антипутінської коаліції, як це було у 1991 році з антиіракською коаліцією.

Юрій Якименко, заступник генерального директора - директор політико-правових програм Центру Разумкова:

Це рішення прийнято згідно з документами ООН, які кваліфікують поняття "агресії". По більшості критеріїв немає підстав, щоб не визнавати Росію країною-агресором. Взяти хоча б факт анексії частини території суверенної держави і приєднання її до Росії. Тобто тільки факту анексії Криму вистачило б для того, щоб прийняти таке рішення.

Що дає визнання Верховною Радою Росії країною-агресором? Це дає можливість залучити більше міжнародно-правових інструментів, зокрема ООН, а також механізмів, які застосовуються стосовно країн-агресорів. Це дозволить приймати рішення щодо держави-агресора, не враховуючи той факт, що Росія є членом Ради безпеки ООН і може блокувати рішення. Тобто в такому випадку рішення можуть прийматися Генеральною асамблеєю, що дає більше можливостей міжнародного правового, політичного та іншого впливу на державу, яка визнана агресором.

Чого тепер чекати від світової спільноти? У цьому випадку справа була за українською стороною, яка ніяк не могла досягти правової визначеності, як кваліфікувати дії Росії. А в лексиконі лідерів інших країн вже давно звучить слово "анексія". Оскільки серед світової спільноти вже існувала така оцінка дій Росії, є підстави очікувати, що це рішення Верховної Ради буде сприйнято у світі.

Володимир Цибулько, політолог:

Визнання Верховною Радою Росії країною-агресором дозволить нашим союзникам діяти згідно з міжнародним правом, дозволяє почати проти неї судові переслідування. Це фіксація реального стану речей, що дозволяє здійснювати наступні кроки: звертатися в міжнародні суди та інститути, звертатися за допомогою до союзників. Тобто тепер розгортається новий етап боротьби. Думаю, що П. Порошенко зважився на цей крок, переконавшись у позиціях основних гравців: останні заяви Китаю говорять про підтримку територіальної цілісності України

Ігор Козій, військовий експерт Інституту Євро-Атлантичного співробітництва:

– Існує певна юридична процедура, яка передбачає, яким чином потрібно визнавати ту чи іншу державу агресором. Радше за все, спочатку в Україні не було достатньо доказів, щоб довести цей факт. Окрім того, бракувало політичної волі та політичних процедур: не все, що може зробити Президент України, зробить

виконувач обов'язків глави держави.

Якщо цю заяву підтримає міжнародне співтовариство, то Україна зможе вимагати міжнародної контрибуції. Тобто ми зможемо заарештовувати літаки Російської Федерації за кордоном, продавати і кошти спрямовувати в бюджет України.

Володимир Фесенко, політолог:

– Анексія Криму, звичайно, була вагомою підставою, щоб оголосити Росію країною-агресором. Однак тоді, коли відбувалося захоплення Криму, в нас був інший парламент. Це був парламент, в якому формальну більшість мали люди, які були або членами Партії регіонів, або її союзниками. Тому тоді не було політичного рішення Верховної Ради. Ідея про визнання Росії державою-агресором з'явилася вже давно, однак цілеспрямовані ракетні обстріли Маріуполя – ринку та житлових кварталів – був останньою краплею.

Звернення Верховної Ради про визнання Російської Федерації державою-агресором наразі є політичною декларацією. Її спрямовано більше на зовнішній напрям, на те, щоб продемонструвати міжнародній громадськості, що Україна знову стала об'єктом агресії з боку Росії і потребує допомоги. А реальні кроки будуть прийняті тільки у випадку ще більшої ескалації на сході України.

Якщо послідовно йти цим шляхом, то треба розривати дипломатичні, економічні відносини, до чого ми зараз не готові. Так само саме і Росія не готова. Тому, підкреслюю, поки це тільки політична декларація. Але якщо ескалація посилиться, тоді виконання цих пунктів неминуче

Вадим Карасьов, політолог:

– Обстріл Маріуполя – трагедія, яка стала останньою краплею, і Верховна Рада вимушена була відреагувати.

Крім того, такий документ передбачає розрив економічних зв'язків із країною-агресором. Раніше для України було економічно ризиковано йти на такий крок, бо великий обсяг українського експорту було прив'язано до Росії. Але останнім часом цей обсяг постійно падав, тому для нашої країни тепер уже не є критичним розрив торговельних та економічних зв'язків із Російською Федерацією.

Також варто зазначити, що Україна наполягала на нових санкціях від Заходу проти Росії, на більшій політичній солідарності світової громадськості із собою. Тому їй самій потрібно було продемонструвати відповідні кроки, вводити санкції проти РФ.

(За матеріалами видань: Вголос (vgholos.com.ua), Київ.TV (www.kievtv.com.ua), Голос Америки (ukrainian.voanews.com), Уніан (www.unian.ua), Главред (glavred.info)).

ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ

Інформаційна картина місяця

Підготовка і виконання проекту:

А. Берегельський, мол.наук. співроб НЮБ НБУВ

Проект представляє візуалізацію результатів контент-аналізу резонансних повідомлень центральних та регіональних електронних ЗМІ. Кількісно-змістовний аналіз електронних матеріалів за січень 2015 р. дозволяє виявити за співвідношенням повідомлень найбільш обговорювані проблеми, динаміку висвітлення визначених тем протягом місяця та оціночне висвітлення основних тем суспільно-політичного життя.

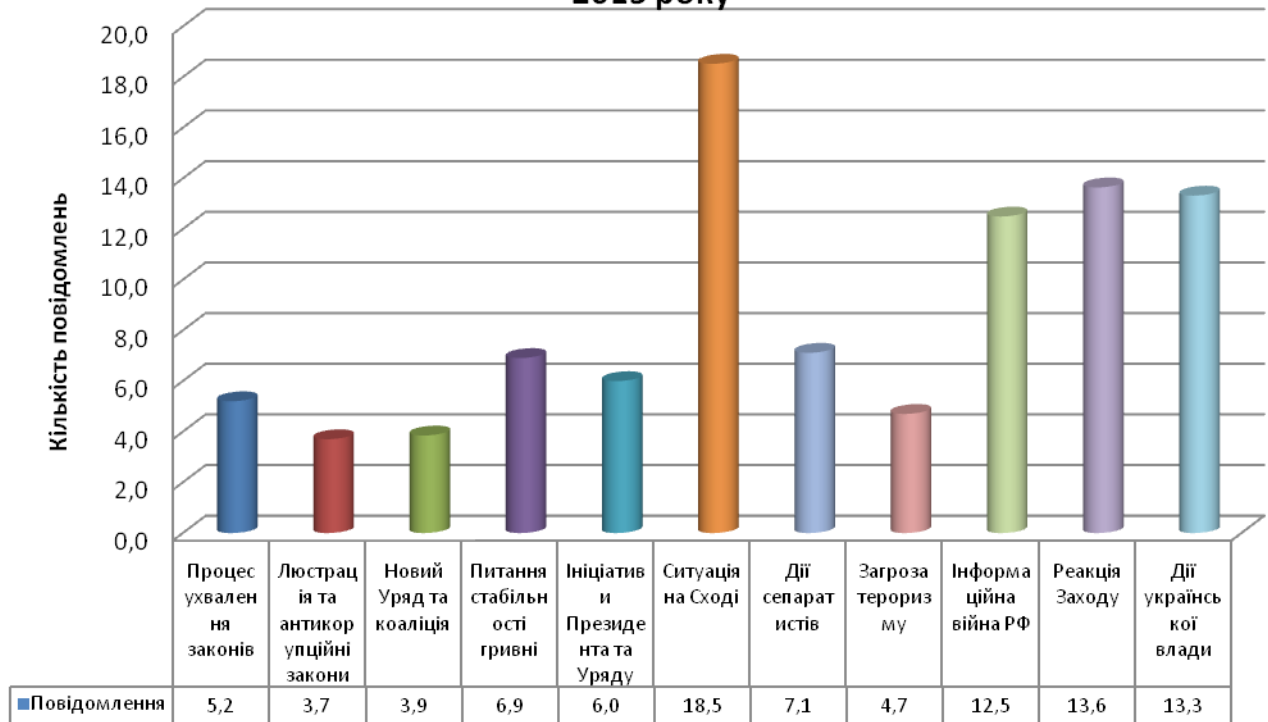
Загальна картина резонансних повідомлень за січень 2015 року

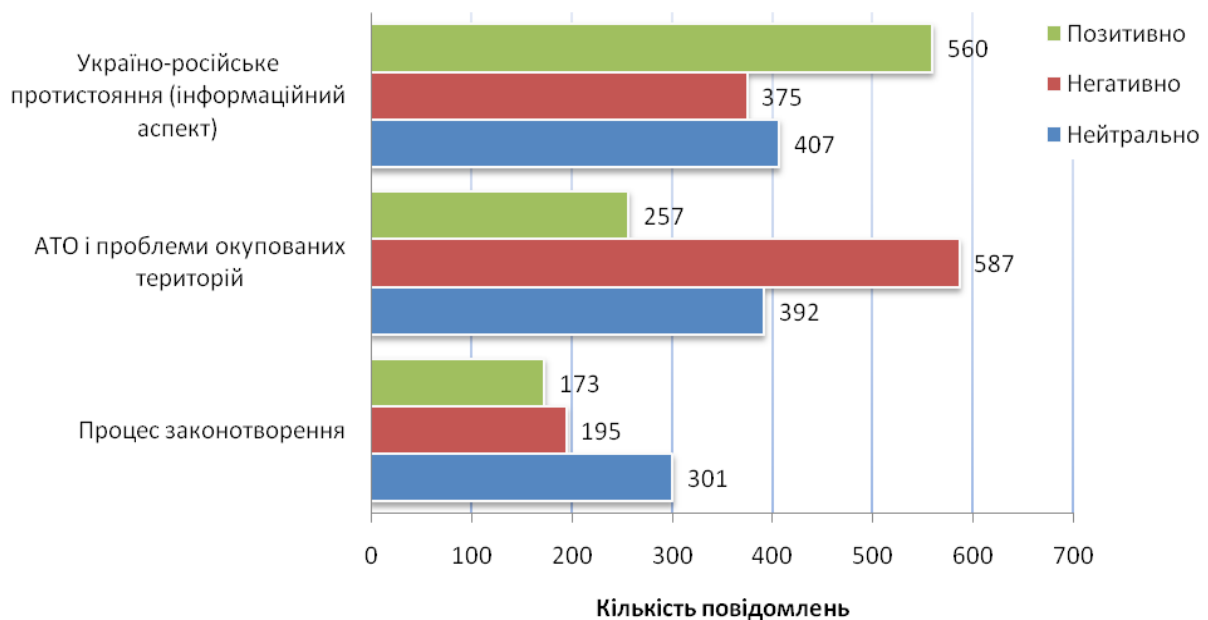
Загальна картина резонансних повідомлень за січень 2015 року

Середньодобовий показник резонансних повідомлень за січень 2015 року

Оціночний розподіл основних суспільно-політичних та економічних проблем за січень 2015 року

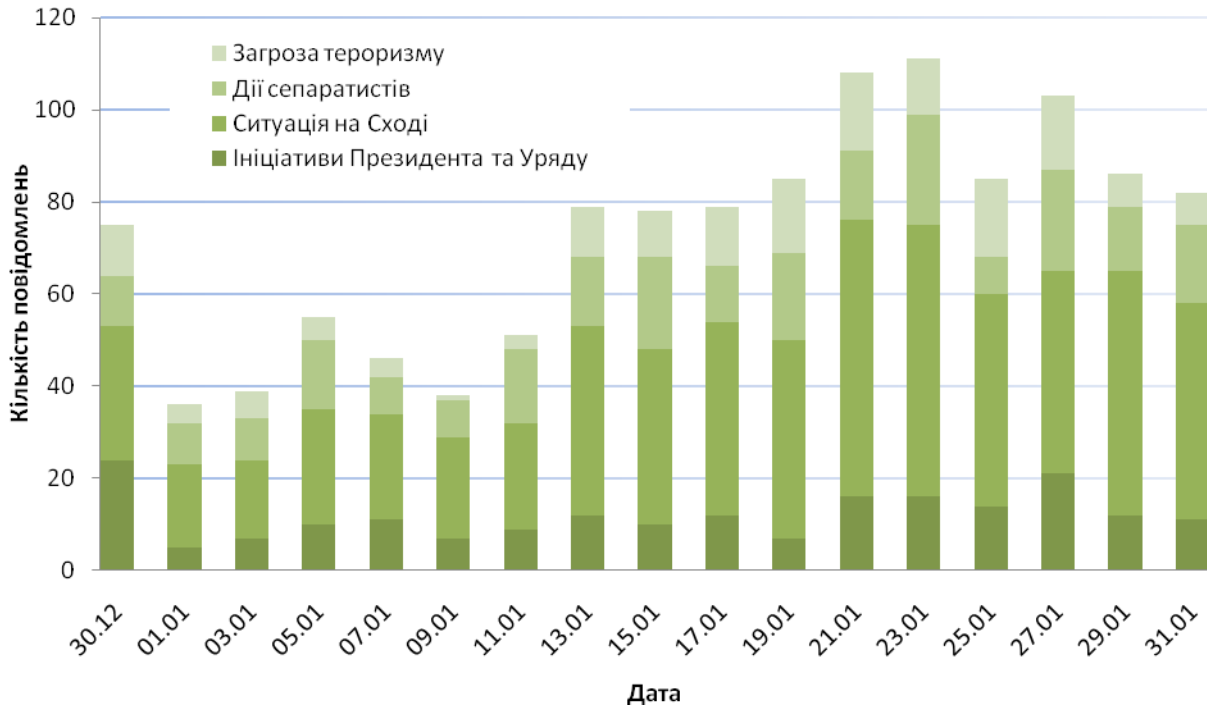
Процес законотворення

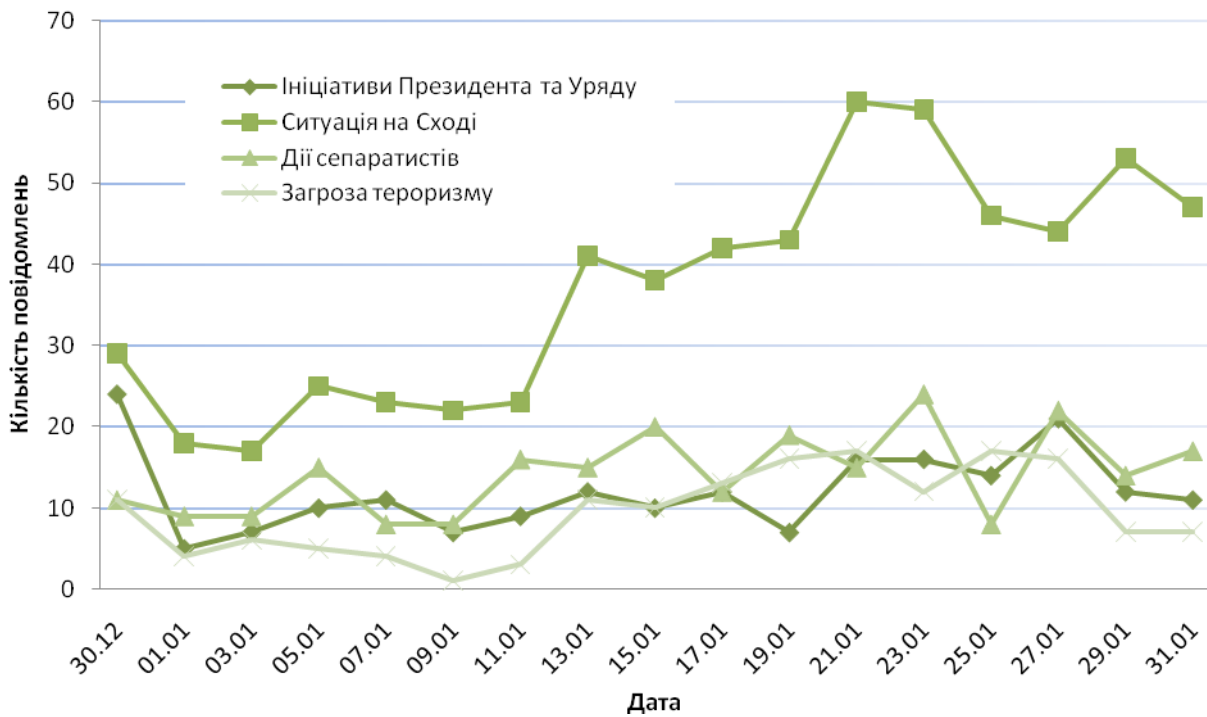
Процес законотворення

АТО і проблеми окупованих територій

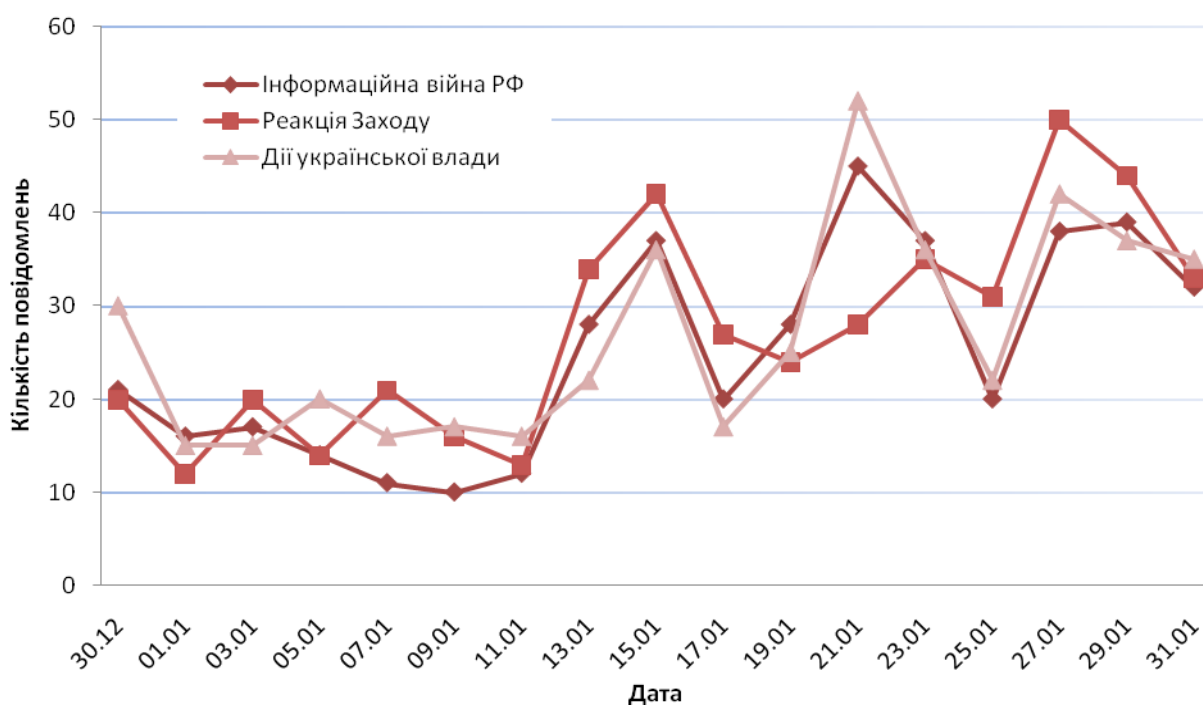
АТО і проблеми окупованих територій

Україно-російське протистояння (інформаційний аспект)

Україно-російське протистояння (інформаційний аспект)

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Національна стратегія у сфері прав людини в Україні: оцінки експертів

Питання прав і свобод людини на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави й суспільства в цілому.

Кожна людина має громадянські (особисті) й політичні права, свободи, а також економічні, соціальні, екологічні та культурні права. Вони мають бути загальні та рівні для всіх.

Без дотримання цих прав неможливе нормальне існування та розвиток людини в суспільстві. Часто їх називають конституційними правами, тобто такими, що закріплені в конституціях держав. Було б неправильним вважати перелік фундаментальних (або ж конституційних) прав і свобод незмінним: він різниться від конституції до конституції, від одного міжнародного документа до іншого. Але існує чіткий перелік основних прав людини. Його закріплено в Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН 10 грудня 1948 р. Запровадження єдиної міжнародної системи захисту прав людини стало одним з найважливіших завдань створеної після завершення Другої світової війни Організації Об'єднаних Націй.

Декларація прав людини не є міжнародним договором, а була прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН. Хоча положення Декларації мають рекомендаційний характер, цим документом фактично започатковано процес створення системи міжнародних стандартів у галузі прав людини, набуття ними універсального характеру.

Однією з реалій сучасного міжнародного правопорядку є визнання прав людини складником предмета міждержавних відносин, тобто ставлення держави до її громадян уже не вважається справою виключної внутрішньої юрисдикції.

На сьогодні Декларація перекладена 360 мовами, а на її базі розроблено понад 80 міжнародних договорів. У результаті її дотримання перетворилося на міжнародний звичай, тобто правило, яке ніде офіційно не закріплене, але повинно виконуватися «під страхом санкцій» зі сторони міжнародної спільноти.

Україна ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів у сфері прав людини – Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Факультативний протокол до нього 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права 1966 р., Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р.,

Конвенцію про права дитини 1989 р., Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. та ін.

Конституція України (1996 р.) увібрала фундаментальні положення Декларації, зокрема щодо верховенства прав людини, рівності й непорушності її прав, права людини на свободу та особисту недоторканність, на достатній рівень життя тощо. За оцінкою експертів, положення Конституції України повною мірою відповідають Декларації.

Водночас, на думку провідних міжнародних правозахисних інституцій, українське суспільство є поки що далеким від реального втілення ідеалів Декларації. Значна кількість громадян України до цього часу не забезпечена мінімальними правами, передбаченими цим документом. Адже кожна людина має право на життя, особисту недоторканність, рівність перед законом, право на працю та справедливу винагороду за неї, яка забезпечувала б гідні людини та її сім'ї умови існування, захист від безробіття, задовільний життєвий рівень, невтручання в особисте й сімейне життя, недоторканність житла, свободу думки, совісті та релігії, справедливий і неупереджений суд.

Відомо, що в Україні ці проблеми існують з часів незалежності. І потрібні чималі зміни не тільки в законодавстві та його реальному виконанні, а й у самому усвідомленні громадян на право захисту своєї честі, гідності, прав та інтересів.

Головними чинниками, що породжують неспроможність ефективного засобу захисту прав людини є несформованість громадянського суспільства, бездіяльність органів державного управління, зокрема правоохоронних, відсутність ефективного законодавства.

Статистика показує, що кількість позовів до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у Страсбурзі від українських громадян кожного року зростає. Адже в Україні майже не залишилося права людини, яке б не порушувалося. У європейських країнах також існують різноманітні порушення прав людини, але їхня кількість є дуже незначною порівняно з Україною. Згідно з даними, які подані на сайті ЄСПЛ, на стадії розгляду перебуває 16 тис. 150 скарг від українських позивачів, що становить 19 % від кількості справ з усіх 47 країн. У цій статистиці Україна лідирує. На другому місці – Італія, на третьому – Росія (див. рисунок).

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME

PENDING APPLICATIONS ALLOCATED TO A JUDICIAL FORMATION
REQUÊTES PENDANTES DEVANT UNE FORMATION JUDICIAIRE
30/11/2014

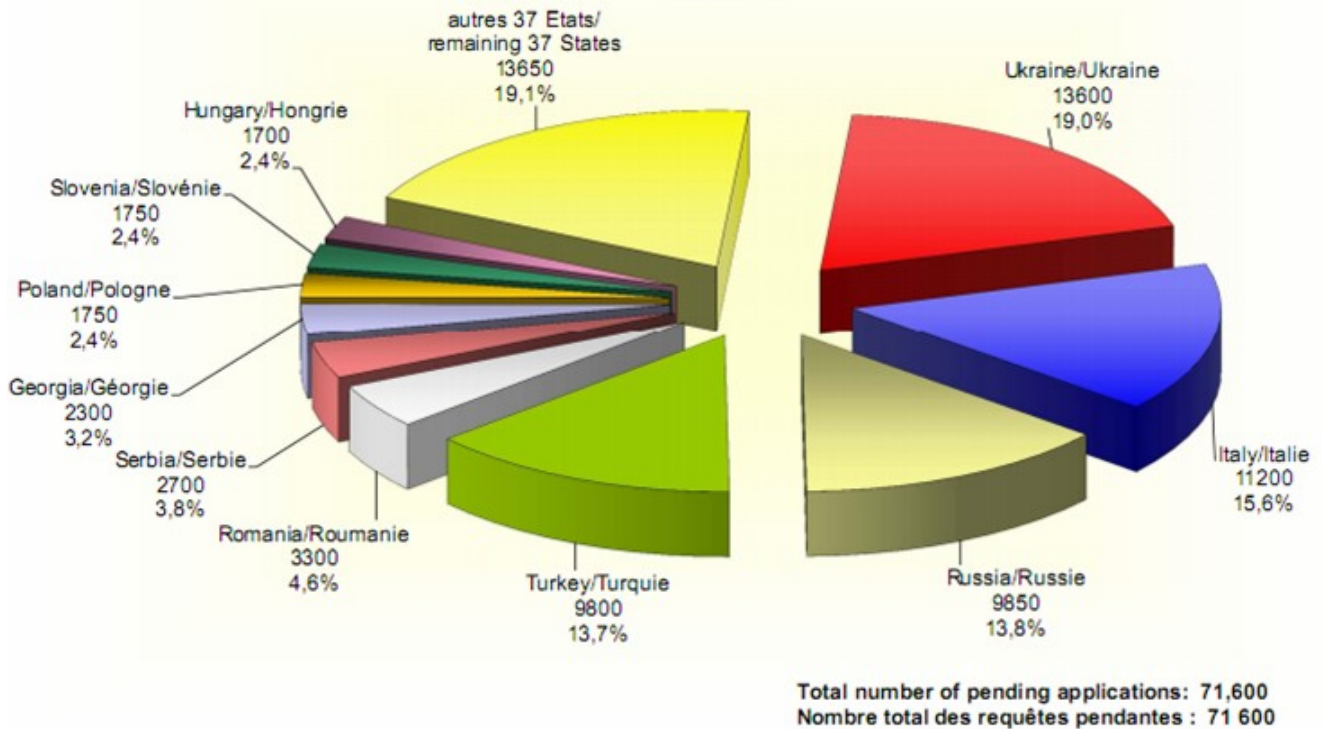

Рис. Статистика скарг по країнах за підсумками розгляду Європейського суду з прав людини
Джерело: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_pending_month_2014_BIL.pdf.

Сьогодні, коли Україна долає бар'єри щодо членства у Європейському Союзі, украї гостро стоїть проблема захисту прав людини та громадянина в країні.

Незворотне прагнення українського народу до побудови дійсно правової та демократичної держави з повагою до прав і свобод кожної людини засвідчили й події Майдану. Новими викликами стали окупація частини території України та військовий конфлікт на Сході України. Ці події сприяли зародженню сильного громадянського суспільства в Україні, яке прагне змін і втілює їх через співпрацю з органами державної влади.

Системні проблеми у сфері забезпечення та реалізації прав людини й основоположних свобод, відсутність або неефективність механізмів їх захисту, що впливає із щорічних доповідей уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, правозахисних організацій України, рекомендацій ООН, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, інших міжнародних організацій, рішень Європейського суду з прав людини, та у контексті імплементації Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, а також останні події в Україні зумовили необхідність підготовки Національної стратегії у сфері прав людини.

З метою вдосконалення правових та організаційних засад, створення дієвого механізму всебічного забезпечення в Україні прав і свобод людини та громадянина Президент України П. Порошенко підписав Указ від 15 жовтня 2014 р. № 811/2014 «Про розроблення Національної стратегії у сфері прав

людини».

Згідно з Указом, проект Національної стратегії повинен розроблятися із залученням представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, провідних вітчизняних вчених і міжнародних експертів. Стратегія створюється з урахуванням кращого світового досвіду створення подібних документів та задаватиме довгостроковий вектор розвитку регулювання й захисту прав людини, враховуватиме як усталені вимоги, так і сьогоденні унікальні реалії України.

Передбачається, що стратегічними напрямками цього документа стануть: забезпечення права на життя; протидія катуванню чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; забезпечення права на справедливий суд і реформування судової системи; реформа кримінальної юстиції та органів правопорядку; забезпечення свободи вираження поглядів і доступу до інформації; забезпечення прав шукачів притулку, біженців, осіб без громадянства та мігрантів; забезпечення прав учасників антитерористичної операції; захист прав внутрішньо переміщених осіб; вжиття усіх необхідних заходів для захисту прав осіб, що проживають на тимчасово окупованій території; забезпечення прав осіб, що проживають на територіях, тимчасово невідконтрольованих Україною, і територіях, що межують з ними; роль громадянського суспільства в процесі прийняття рішень та ін.

Стратегія містить механізми, цілі, принципи реалізації, очікувані результати, відновлення та реалізацію прав людини в Україні, порядок реалізації, дотримання, моніторингу й контролю за її імплементацією та розрахована на п'ять-сім років.

Проект не вичерпує проблематику у сфері прав людини, а лише концентрується на системних проблемах, без розв'язання яких неможливий сталий розвиток суспільства.

Стратегія базується на таких принципах: відкритість і прозорість процесів розроблення, реалізації та моніторингу Стратегії для максимального залучення всіх зацікавлених сторін, доступ до інформації про ці процеси; спрямованість Стратегії на інтереси всього суспільства; рівність доступу до можливостей, рівноцінність результатів; недискримінація, що полягає в однакових для всіх правах і свободах без обмежень; зобов'язання держави щодо поваги, захисту і виконання права; конкретність, що забезпечує однакове розуміння всіма учасниками реалізації та моніторингу Стратегії змісту стратегічних цілей, наявність механізмів оцінки стану їх досягнення.

24 листопада 2014 р. наказом Міністерства юстиції № 245/7 утворено робочу групу з підготовки проекту Національної стратегії у сфері прав людини, до складу якої ввійшли представники всіх зацікавлених органів влади, громадянського суспільства, міжнародних організацій, Секретаріату уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

На першому розширеному засіданні робочої групи, яке відбулося 24 листопада 2014 р., було сформовано тематичні підгрупи з підготовки відповідних розділів Стратегії за напрямками: громадянські свободи та політичні права; соціальні й економічні права; інші права; нові виклики; механізми

дотримання, відновлення та реалізації прав людини в Україні.

Протягом листопада – грудня 2014 р. відбувалися засідання цих підгруп з розроблення розділів проекту Стратегії, а також редакційної підгрупи, яка узагальнювала пропозиції тематичних підгруп в узгоджений текст проекту.

На засіданнях робочої групи, за результатами роботи з текстом проекту, складеного за пропозиціями тематичних підгруп, обговорювалися та доопрацьовувалися загальні положення, принципи Стратегії, розділи щодо забезпечення права на справедливий суд, охорону здоров'я, освіту, а також гендерної рівності, протидії насильству й торгівлі людьми, прав учасників АТО, внутрішньо переміщених осіб, осіб, які проживають на тимчасово окупованій території та територіях, тимчасово непідконтрольних Державі Україна, розділ про реалізацію, моніторинг і контроль за імплементацією Стратегії.

Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини Н. Севостьянова пояснює, що ця Стратегія з прав людини буде першою в історії незалежної України. Вона буде покладена в основу всіх значних реформ, як-от реформа прокуратури чи МВС. Цим вона й відрізнятиметься від інших стратегій і програм, які ухвалювалися раніше у великій кількості, але не виконувалися й до жодних реальних змін не вели.

Урядовий уповноважений також зазначила, що Міністерство юстиції не братиме на себе ролі головного розробника Стратегії, а буде координувати цей процес і надаватиме всю можливу допомогу, щоб у стислі терміни підготувати якомога якісніший документ. Міністерство юстиції запрошує правозахисників і представників громадськості долучитися до розробки Національної стратегії у сфері прав людини, оскільки проблеми у сфері захисту прав людини найкраще відомі правозахисним організаціям та громадянському суспільству. Крім того, допомагати в розробці документа будуть партнери з Ради Європи та ООН, які зроблять експертні висновки й пропозиції щодо змісту Стратегії.

Про важливість обміну системними думками та конструктивної співпраці наголосив заступник міністра юстиції з питань європейської інтеграції А. Янчук, звертаючись до представників неурядових організацій і міжнародних експертів, які брали участь в обговоренні проекту Національної стратегії у сфері прав людини в Міністерстві юстиції.

Правозахисна спільнота з надією прийняла ініціативу щодо розроблення Національної стратегії у сфері прав людини.

Українською Гельсінською спілкою з прав людини з метою сприяння можливості якнайширшого обговорення в процесі підготовки Національної стратегії у сфері прав людини громадськими організаціями та широким колом громадськості був створений сайт (<http://hro.org.ua>). Поки документ перебуває на стадії розробки, наголошують правозахисники, слід консолідуватися і вносити свої пропозиції та рекомендації до стратегічно важливого документа за цим посиланням на сайті Української Гельсінської спілки з прав людини.

Крім того, основні напрями та принципи, які мають лягти в основу майбутньої Стратегії, досвід і різні підходи, що застосовуються в розробці та реалізації Стратегії, роль національних інституцій з прав людини в розробці Національної стратегії з прав людини, можливості для отримання технічної

допомоги і фінансування, що необхідні для розробки та впровадження Стратегії, обговорювалися під час нарад у Мін'юсті, круглих столів, прес-конференцій, зустрічей, брифінгів (прес-конференція «Розробка Національної стратегії України у сфері прав людини» 14 листопада 2014 р., брифінг у Будинку уряду 10 грудня 2014 р., круглий стіл на тему: «Права людини: підсумки за рік, нові виклики для України та Чернігівщини» 10 грудня 2014 р., дискусійна платформа «Обговорення проекту Національної стратегії у сфері прав людини з урахуванням питань принципів недискримінації та толерантності» 11 грудня 2014 р., зустрічі, організовані управлінням Верховного комісара ООН з прав людини та комісаром Ради Європи з прав людини та ін..).

Усі пропозиції, доповнення, зауваження й рекомендації, які висловлювали учасники цих заходів, направляються до робочої групи з підготовки проекту Стратегії та мають бути враховані при затвердженні Стратегії.

Так, на думку експертів, через окупацію частини території та війну мало не щодня розширюється перелік вразливих груп населення. І при цьому досі залишаються непокараними винні в розстрілах майданівців, побитті мирних протестувальників, фабрикуванні справ проти громадських активістів.

Комісар Ради Європи Н. Муйжнієкс зазначив, що в Національній стратегії з прав людини в Україні мали б бути враховані права тих, хто опинився на тимчасово окупованих територіях і територіях, контрольованих проросійськими незаконними збройними формуваннями. На його думку, потрібно, щоб Україна зробила все, що їй під силу, співпрацюючи з ООН, з громадськими організаціями, щоб допомогти цим людям.

Представники громадських організацій також наголошують на проблемах соціального захисту учасників АТО і вимушених переселенців.

Керівник Чернігівського громадського комітету захисту прав людини В. Тарасов звертає увагу на проблему фіксації терміну перебування в полоні, що унеможлиблює надання пільг і компенсацій військовослужбовцям та їхнім родинам у подальшому.

Заступник міністра закордонних справ С. Кислиця наголошує на тому, що уряд спільно з громадськими організаціями має йти на кілька кроків уперед і не зосереджуватися лише на сьогоднішніх реаліях війни. Потрібно врахувати загрози правам людини, які принесе мир після війни. На думку представника МЗС, зокрема, це може бути загроза зростання домашнього насильства проти жінок. Уже сьогодні потрібно готуватися до того, якою буде соціальна адаптація тих, хто нині є героєм.

До обговорення Національної стратегії у сфері прав людини долучилася політична партія «Сила людей». Партієць, член консультативної ради при уповноваженому Верховної Ради з прав людини О. Гончарук вважає, що сьогодні на особливу увагу заслуговують нові постреволюційні виклики, одним з яких є люстрація. Окремий акцент він робить на дотриманні прав людини під час цього процесу.

Під час обговорення Стратегії експерт Українського незалежного центру політичних досліджень А. Шимчук звернула увагу на важливість захисту мирних зібрань і реалізацію права на об'єднання, тому запропонувала досить

чіткі очікувані результати для цих двох свобод: забезпечення безпеки мирних зібрань; правове регулювання забезпечення реалізації права на свободу мирних зібрань; мінімізація втручання держави у створення, діяльність і припинення об'єднань громадян через реєстраційні процедури; впровадження рівних і прозорих умов доступу громадських об'єднань до державного фінансування.

Громадські організації, які захищають права та інтереси національних меншин, експерти громадянського суспільства зазначають, зокрема, що розробка Національної стратегії України у сфері прав людини має стати ключовим моментом у побудові системного підходу, який допоможе органам державної влади забезпечити права людини, незалежно від її національності, і виконати свої зобов'язання щодо цього.

Учасники обговорення наголосили, що з представниками етнонаціональних спільнот не проводилися попередні консультації і вони не були включені в робочу групу, створену для розробки Національної стратегії.

Експерт Українського незалежного центру політичних досліджень Ю. Тищенко запропонувала включити до Стратегії проблемні групи прав людини (такі як права національних меншин і корінних народів).

Не знайшла гарантій своїх прав у робочому варіанті Стратегії і ЛГБТ¹-спільнота, хоча представники МЗС і Мін'юсту, двох міністерств, відповідальних за розробку Стратегії, запевняють, що йтимуть на крок уперед з думкою про мир після війни.

Українські чиновники при цьому обіцяють врахувати позитивний досвід Молдови та Грузії, які вже мають національні стратегії з прав людини. Координатор регіонального інформаційного та правозахисного центру для геїв та лесбійок «Наш мир» А. Маймулахін звертає увагу, що в обох цих країнах права ЛГБТ-спільноти були чітко гарантовані в подібних стратегіях. Там виписано, що в цих країнах заборонена дискримінація за сексуальною ознакою.

Як пояснили заступник міністра закордонних справ С. Кислиця та урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини Н. Севостьянова, в українській Стратегії буде записано, що в Україні заборонена дискримінація за будь-якою ознакою, а вже в Національному плані дій для виконання Стратегії це буде деталізовано.

Потрібно звернути увагу, що після затвердження Національної стратегії, яка зафіксує основну проблематику і виставить стратегічні цілі, уряд почне працювати вже над конкретним «планом дій». Напрацювання Національного плану дій з прав людини є важливим елементом введення в дію Національної стратегії з прав людини.

Аби Стратегія не перетворилася на черговий декларативний документ, який міститиме сухі й нерезультативні зобов'язання та рекомендації, Мін'юст пропише процедуру її імплементації та затвердить Національний план дій для її виконання.

Як зазначила Н. Севостьянова, Стратегія визначить лише основні вектори розвитку реформ у сфері прав людини, а Національний план дій буде глобальним документом, який міститиме весь перелік міжнародних зобов'язань

¹ ЛГБТ (англ. LGBT-community, gay-community) – рух за права людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією (лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів).

у сфері прав людини, що вже на себе взяла чи планує взяти Україна. У Плані дій буде визначено національних і міжнародних партнерів, які допомагатимуть у його реалізації. Про це йшлося на зустрічі з питань розробки Національного плану дій (НПД) з прав людини в Україні, що була організована управлінням верховного комісара ООН з прав людини та комісаром Ради Європи з прав людини 1 грудня 2014 р.

На жаль, стислий термін, визначений Указом Президента, не дає змоги забезпечити повноцінної, якісної та рівноправної участі інститутів громадянського суспільства в процесі розроблення Стратегії. Як наслідок, значна частина громадянського суспільства залишиться осторонь цього важливого процесу, що, у свою чергу, може призвести до негативних наслідків у середовищі громадських об'єднань та ініціатив. Те, що було покликано стати яскравим моментом єднання та спільнотворення, може перетворитися на джерело конфліктів і непорозумінь унаслідок неефективної комунікації.

Враховуючи наведене, правозахисні організації та інші інститути громадянського суспільства вважають, що відведений для розроблення й подання на розгляд в установленому порядку проекту Стратегії час не забезпечить належного рівня відкритості та ефективності суспільного діалогу. Про це йдеться у зверненні правозахисних організацій до Президента України, оприлюдненому 5 грудня 2014 р. Серед підписантів, зокрема, такі організації, як Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група, Amnesty International в Україні та ін.

У зв'язку з цим термін розроблення Національної стратегії у сфері прав людини подовжено до 31 березня 2015 р. Ознайомитися з проектом Національної стратегії у сфері прав людини можна на офіційному сайті Міністерства юстиції.

Планується, що проект Стратегії також отримає експертну оцінку міжнародних партнерів України з Ради Європи та ООН. Заступник міністра юстиції Р. Рябошапка наголосив, що для української сторони неабияк важливі зауваження та рекомендації впливових міжнародних інституцій.

Уповноважений ВР В. Лутковська зазначила, що написати Національну стратегію без урахування міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини просто неможливо. І це мають бути не лише регіональні зобов'язання, зокрема зобов'язання перед Радою Європи, а й зобов'язання, що випливають з рекомендацій, які отримані внаслідок Універсального періодичного огляду, а також ті рекомендації, які отримані після представлення урядових доповідей у різних ООНівських інституціях у рамках конвенцій, до яких Україна приєдналася. Це досить значний масив інформації, який має бути обов'язково врахований при підготовці цього документа.

Секретаріат уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, проаналізувавши міжнародний досвід розробки національних стратегій у сфері прав людини та вивчивши принципи їхньої побудови, зокрема, зазначає, що існують стратегії, побудовані за принципом класифікації прав, за принципом вразливих груп, а також змішані. Стратегії пишуться на певний проміжок часу і в конкретний час та повинні відповідати на виклики, що існують в державі. Країни Ради Європи почали розробляти такі стратегії ще в 1993 р. Наразі

більшість європейських держав уже виконали затверджені документи й перейшли до другої хвилі розробки нацстратегій.

На думку чиновників, найкращим варіантом для України буде формування Стратегії за змішаним принципом – і за категоріями прав, і за вразливими групами.

За підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Міністерства закордонних справ Данії в рамках проекту «Демократизація та права людини в Україні» було здійснено ознайомчий візит української делегації до Тбілісі з метою вивчення досвіду Грузії з підготовки та реалізації Національної стратегії та Плану дій у сфері прав людини.

Національна стратегія Грузії щодо захисту прав людини на 2014–2020 роки була ухвалена парламентом Грузії 30 квітня 2014 р., а дворічний План дій з впровадження Стратегії (2014–2015 рр.) був затверджений урядом Грузії 9 липня 2014 р. Також урядом Грузії була започаткована Національна рада з прав людини – спеціальний координаційний орган високого рівня, покликаний сприяти ефективному впровадженню та моніторингу виконання Плану дій. Національну раду очолив прем'єр-міністр Грузії, а до її складу увійшли очільники міністерств і представники ООН, ЄС, Ради Європи та ряду місцевих правозахисних організацій.

Ухваленню Стратегії передувала майже річна копітка праця робочої групи з представників виконавчої, законодавчої та судової гілок влади, неурядових і міжнародних організацій, експертного та академічного середовища. Робоча група провела понад 10 зустрічей, у яких взяли участь понад 100 представників неурядових організацій та інших зацікавлених сторін. Крім того, пропозиції щодо змісту Стратегії приймалися через спеціально створений веб-портал «Права людини в Грузії» (<http://www.humanrights.ge>). Стратегію ухвалили лише після того, як вдалося досягти консенсусу між парламентом, урядом, суддями та неурядовими організаціями, зазначила колишній радник прем'єр-міністра Грузії Т. Чугошвілі.

Національна стратегія Грузії визначає 23 пріоритети у сфері захисту та поширення прав людини, упорядковує діяльність різних урядових установ і сприяє донорській координації. Конкретні заходи, терміни та індикатори їх виконання та виконавці зафіксовані в Національному плані дій.

Українським законотворцям потрібно брати за приклад зарубіжне законодавство у сфері захисту прав людини, проте не забувати про розвиток національної правової науки і її здобутки. Адже закони потрібно приймати не тільки за зразком, а й відповідно до потреб суспільства країни, у якій вони приймаються.

Дійсно, тема прав людини в Україні особливо актуальна. Революція гідності підняла це болюче питання на вістря. Те, що сьогодні критично необхідне підвищення правової обізнаності та реальний захист прав людини, визнають усі. Важливо, щоб Стратегія стала результатом суспільного консенсусу, на основі рівноправної участі всіх сторін (органів влади, інститутів громадянського суспільства та уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), усвідомлення спільної відповідальності за процес і результати її реалізації. Це ж можливо лише в разі широкого залучення громадян й

інститутів громадянського суспільства, усіх державних структур.

Зарубіжний досвід показує, що важливим є не лише якісний кінцевий продукт – проект Стратегії, а й безпосередньо процес її розробки, під час якого формуються нові механізми ефективної та рівноправної взаємодії всіх зацікавлених сторін.

Правозахисні, благодійні та інші громадські організації, міжнародні неурядові громадські структури відіграють важливу роль у виявленні проблем дотримання прав людини, наданні правової допомоги. Громадський контроль охоплює проблемні питання правових відносин, здійснює експертизу проектів нормативно-правових актів, надає пропозиції, рекомендації. Проте правозахисна й моніторингова діяльність громадської, експертної, журналістської спільнот не може підміняти функцію держави та уповноважених державних органів.

Суспільство очікує, що Стратегія розпочне процес системного й послідовного розв'язання проблем у сфері прав людини, про наявність яких говорять численні рішення Європейського суду з прав людини, висновки та рекомендації моніторингових органів міжнародних організацій, вимоги Майдану, а також знайде ефективні засоби розв'язання нових проблем, пов'язаних з окупацією частини території України і військовою агресією на Сході України.

Національна стратегія з прав людини має стати єдиним документом, так званою «дорожньою картою» для органів влади та інститутів громадянського суспільства у сфері дотримання та захисту прав людини (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Дрогобицька інтернет-газета «Майдан» (<http://maydan.drohobych.net>); Миколаївське районне управління юстиції (<http://mukolaivjst.at.ua>); Газета «Сегодня» (<http://ukr.segodnya.ua>); Європейська правда (<http://europravda.com.ua>); Українська Гельсінська спілка з прав людини (<http://helsinki.org.ua>); Сайт «Національна стратегія у сфері прав людини» (<http://hro.org.ua>); Урядовий портал (<http://www.kmi.gov.ua>); Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України (<http://www.minjust.gov.ua>); Секретаріат уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (<http://www1.ombudsman.gov.ua>); Національний інститут стратегічних досліджень (<http://www.niss.gov.ua/articles/1718>); Газета «Хрещатик» (<http://www.kreschatic.kiev.ua>); Газета «Закон і Бізнес» (<http://zib.com.ua>); Радіо «Свобода» (<http://www.radiosvoboda.org>); Чернігівська облдержадміністрація (<http://cg.gov.ua>); Сайт політичної партії «Сила людей» (<http://sylalyudey.org>); Союз юристів України (<http://lawyersunion.org.ua>); Офіційне веб-представництво Ради адвокатів Київської області (<http://radako.com.ua>); Міжнародна громадська організація «Інтернаціональний союз» (<http://interunion.org.ua>); UKRLIFE.TV (<http://www.ukrlife.tv>); Програма розвитку ООН в Україні (<http://www.ua.undp.org>); Всеукраїнська громадська правоохоронна організація «Об'єднання Богдана Хмельницького» (<http://obx.org.ua>); Портал «Демократизація, права людини і розвиток громадянського суспільства в Україні» (<http://dhrp.org.ua/uk>); Адаптаційний чоловічий центр (<http://twimuseum.blogspot.com>); Портал «Правовий простір»*

(<http://legalspace.org/index.php/ua>); Сайт «Право на правду» (<http://www.pravokiev.com>).

О. Ворошилов, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. іст. наук

Антикорупційне бюро України: створення і виклики

На Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), створення якого передбачене Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», прийнятим ВР 14 жовтня 2014 р., покладається протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і становлять загрозу національній безпеці.

Подібні структури існують у США, Польщі, Франції, Сінгапурі, Ізраїлі, Індії.

Від уже існуючих силових структур – СБУ, МВС і прокуратури – НАБУ відрізнятиметься насамперед тим, що тут розслідуватимуть корупцію тільки в найвищих ешелонах влади. Також серед повноважень нового органу – пошук і повернення вкрадених активів, у тому числі з-за кордону.

Необхідність створення Антикорупційного бюро викликана тим, що, як підкреслив Президент України П. Порошенко, дотепер коефіцієнт корисної дії структур, які займалися боротьбою з корупцією, був дуже низьким. Також глава держави зазначив, що найгіршим є те, що й самі ці структури ушкоджені корупцією.

Нині стосовно Антикорупційного бюро України основну увагу ЗМІ привертає процес обрання на посаду його директора. І це цілком зрозуміло, адже, за словами члена конкурсної комісії Національного антикорупційного бюро Ю. Бутусова, у директора НАБУ буде більше повноважень, ніж у директора ФБР. «У директора ФБР не так багато повноважень, скільки передбачено у глави Національного антикорупційного бюро України. Наприклад, там є норми – обшук без санкції суду, можна прийти до будь-якого чиновника, провести у нього обшук будинку, повну виїмку документації і не потрібно пред'являти суду, як це було раніше, підстави, чому це потрібно, що забезпечує 100-відсотковий витік інформації. Можна знайти доказ і постфактум оформити, чому ти туди зайшов – це інший рівень оперативної роботи», – заявив Ю. Бутусов.

Оголошення про проведення конкурсу на посаду директора Національного антикорупційного бюро було оприлюднено 12 січня 2015 р. на сайті Президента України. Після цього потенційні учасники конкурсу мають 30 днів для подання документів.

За словами голови парламентського Комітету з протидії та запобігання корупції, народного депутата від партії «Самопоміч» Є. Соболева, «за цей місяць парламент повинен зробити хороше законодавство: хороші зарплати і заборона брати на роботу тих, хто вже боровся з корупцією».

Потім комісія розпочне відбір трьох фінальних кандидатів, з яких

Президент має обрати переможця.

До складу конкурсної комісії з обрання директора НАБУ увійшли дев'ять осіб, які пропорційно (по три особи) були обрані та делеговані від Президента України, Кабінету Міністрів і Верховної Ради: Р. Чубаров, Є. Захаров, Я. Грицак, Й. Зісельс, О. Яновська, Ю. Бутусов, Є. Нищук, В. Мусіяка та Д. Кеслер.

Базові вимоги до кандидатів: стаж не менше 10 років роботи юристом, п'ятирічний досвід на керівній посаді та декларація про доходи. До конкурсу не допускаються раніше судимі, а також ті, хто останні два роки був членом політичних партій.

У цьому контексті слід відзначити, що досить гостру дискусію викликало положення про те, що директором НАБУ може бути лише громадянин України (це, до речі, зафіксовано в прийнятому Верховною Радою Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України»).

Урешті-решт комісія з обрання голови Антикорупційного бюро дала можливість іноземцям брати участь у конкурсі на посаду голови Національного антикорупційного бюро, хоча кілька членів комісії вважали незаконним дозвіл іноземцям брати участь у конкурсі. Зокрема, проти цього положення в тексті оголошення про конкурс голосували члени комісії В. Мусіяка та Д. Кеслер (обидва з парламентської квоти). Вони переконували, що, згідно з прийнятим Законом, брати участь у конкурсі можуть тільки громадяни України.

Інші члени конкурсної комісії вважають, що претендувати на цю посаду можуть й іноземці, які проте на час призначення мусять отримати громадянство України.

В остаточному варіанті запропонованого комісією оголошення про початок конкурсу на обрання голови НАБУ, який озвучив її голова Р. Чубаров, зазначається, що «згідно зі ст. 6 Закону України “Про Національне антикорупційне бюро України”, директором НАБУ може бути особа, яка має громадянство України. Іноземці та особи без громадянства, які подали документи для участі в конкурсі, мають отримати громадянство України до закінчення строку подачі документів на конкурс».

Таким чином, участь у конкурсі зможуть брати всі, незалежно від громадянства, але, для того щоб бути призначеним на посаду, кандидат мусить прийняти громадянство України і вийти з наявного. З цього приводу оглядачі ряду ЗМІ відзначають, що в такий короткий термін громадянство не зможе отримати кандидат, неугодний Президенту. І навряд чи іноземні фахівці стануть змінювати громадянство, не маючи гарантій від керівництва країни.

Раніше ЗМІ повідомляли, що основним претендентом на посаду директора Національного антикорупційного бюро був колишній федеральний прокурор і помічник прокурора США Б. Вітвіцький. Проте кілька членів конкурсної комісії підтвердили, що Адміністрація Президента припинила з ним переговори. Співробітник АП розповів, що формальною підставою став вік американця (йому більше 65 років, що суперечить закону про бюро). Утім не виключається, що Б. Вітвіцький сам відмовився від подальших переговорів, не отримавши гарантій незалежності.

Інший іноземець, гендиректор Європейського управління по боротьбі з

шахрайством Д. Кеслер ще до Нового року відмовився від пропозиції очолити НАБ і став членом конкурсної комісії.

Немає визначеності ще з одним потенційним кандидатом – екс-президентом Грузії М. Саакашвілі. «Конкретну пропозицію йому ніхто не робив, однак, за моїми відчуттями, він погодиться взяти участь у боротьбі за пост глави НАБ», – говорить член конкурсної комісії Ю. Бутусов, який раніше запропонував громадськості кандидатуру М. Саакашвілі.

Слід зазначити, що екс-президент Грузії підходить за рядом параметрів: він юрист, має досвід керівника, в Україні проти нього порушених кримінальних справ немає. Але є певні нюанси: М. Саакашвілі залишається лідером грузинської партії «Єдина національна єдність», що суперечить українському законодавству. До того ж не за горами президентські вибори в Грузії, а прийняття українського громадянства може поставити хрест на його бажанні балотуватися на батьківщині. Сам екс-президент ще кілька місяців тому публічно заперечував можливість обіймати посади в органах української влади, визнаючи, що подібні пропозиції надходили.

Члени конкурсної комісії інформують, що отримали ряд пропозицій від бажаючих взяти участь у конкурсі на пост директора НАБ. Зокрема, станом на 27 січня вже подано 36 заявок. Проте прізвища ніхто називати не поспішає.

Також повідомляється про підписання колективного договору претендентів на посаду директора Національного антикорупційного бюро України активістами «майданівських» структур. «Загалом від “майданівських” структур нами запропоновано 27 кандидатів на посаду директора Антикорупційного бюро», – поінформував організатор «Врадіївської ходи» В. Любарець. За його словами, насправді бюро можна буде вважати антикорупційним тільки тоді, коли його створять люди з Майдану. «У протилежному випадку це вже буде корупційне бюро», – підкреслив активіст.

На думку голови Антикорупційного комітету Майдану О. Ісаєва, серед перших кроків директора НАБУ на посаді має бути ініціювання перевірок правоохоронних органів, насамперед Генеральної прокуратури та Міністерства внутрішніх справ. Водночас директор НАБУ повинен звітувати за свою діяльність перед громадськістю кожні три місяці. «Щодо перших кроків на посаді, то треба йти в Генпрокуратуру і вимагати пояснення, чому досі немає результату по справах, які стосуються корупції. Також треба йти і в МВС. Тобто першочерговий діалог має бути із правоохоронними органами. Треба провести їх аудит. Щодо термінів, то юридичний аудит, я думаю, може зайняти не більше двох місяців, а економічний аудит, який обов'язково треба провести у МОЗ, в Укрзалізниці, НАК “Нафтогаз Україна” – займе до трьох місяців», – зазначив О. Ісаєв. Він вважає, що головною зброєю в боротьбі з корупцією має бути внесення змін до багатьох законів, які «дають дозвіл на корупцію».

Водночас експерт переконаний, що директор НАБУ повинен звітувати перед громадськістю за свою діяльність кожні три місяці. «Адже якщо не буде системи звіту, то у людини фактично буде безмежна влада», – зазначив О. Ісаєв.

Зі свого боку нардеп від фракції «Блок П. Порошенка», заступник голови Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності В.

Купрій висловлює стурбованість тим, що окремі рішення, ініційовані членами конкурсної комісії з обрання глави Антикорупційного бюро, суперечать чинному законодавству. «Я дуже поважаю членів конкурсної комісії і слідкував раніше за їхньою діяльністю у правовій сфері, але мене турбує їхня своєрідна “імпровізація”: коли вони виходять за межі діючого законодавства. Можливо, з кращими намірами, але тим не менше. Я прочитав, що директора Антикорупційного бюро планується обирати терміном на п’ять років, хоча в законодавстві чітко передбачено термін сім років», – зазначив В. Купрій. Депутат додав, що не розуміє мотивів, з яких члени конкурсної комісії виступили з такою ініціативою.

Також нардеп припускає, що рішення про призначення директора-іноземця є швидше політичним, а не законним. В. Купрій сумнівається, що на етапі висування кандидатур іноземці ризикнуть відмовитися від свого громадянства власної держави. Якщо ж таке відбудеться, це означатиме, що результати конкурсу вже відомі заздалегідь і сама процедура обрання директора перетворюється в фарс.

Водночас В. Купрій сподівається, що керівництво країни не буде в авральному режимі підлаштовувати під себе антикорупційне законодавство, депутати діятимуть зважено та не займатимуться «політичним кнопкодавством», а їх, у свою чергу, не будуть «ламати через коліно» для прийняття необхідних рішень.

Загалом же питання, які вже нині істотно гальмують конкурс, в основному стосуються того, що Верховна Рада до сих пір розглядає зміни до чинного законодавства, яке регламентує роботу бюро. Чотири альтернативні законопроекти, які на сьогодні зареєстровані в парламенті, істотно змінюють «правила гри». Два з них (№ 1660 і 1406) – полярно різняться в питаннях незалежності НАБУ та тих, проти кого бюро може вести слідство.

У зв’язку з цим Голова Верховної Ради В. Гройсман доручив народним депутатам доопрацювати законопроект щодо Антикорупційного бюро до 3 лютого 2015 р. «Я даю доручення, щоб за участю громадськості, широким колом експертів, народними депутатами завершити напрацювання закону щодо Антикорупційного бюро. Після цього внести його на перше засідання Ради після 3 лютого і розглянути його як узгоджений законопроект по Антикорупційному бюро», – зазначив В. Гройсман.

Також, на його думку, необхідно залучити до цього процесу представників від Президента, парламенту та уряду, які ввійшли до комісії з обрання голови Антикорупційного бюро.

До речі, на «проблемні місця» в законі про Антикорупційне бюро вказав уряду і МВФ. Зокрема, голова представництва Міжнародного валютного фонду в Україні Ж. Ваше заявив, що МВФ надав Україні свої пропозиції до закону про Національне антикорупційне бюро, які спрямовані на його посилення. «Ми виступали за створення Антикорупційного бюро. Ми вважаємо, що воно повинно мати значні повноваження і бути незалежним. Воно повинно бути підзвітним», – зазначив він і додав, що зміни, внесені в законопроект в останній момент, значно послабили бюро.

«Є можливості для поліпшення цього Закону. Ми звернули увагу уряду на

ті проблемні місця, які могли б бути поліпшені, – сказав Ж. Ваше. – По-перше, важливо, щоб бюро було предметом ретельного зовнішнього контролю. По-друге, бюро повинно мати прямий доступ до будь-якої інформації, яка потрібна йому для проведення розслідування. В отриманні цієї інформації воно має бути незалежним від інших органів і судових рішень. По-третє, повинна бути влаштована перевірка попередньої діяльності осіб, які претендують на роботу в бюро. По-четверте, члени та працівники бюро повинні оприлюднити свої доходи. По-п'яте, чиновники повинні публічно оприлюднити всі подарунки». Він додав, що максимальна незалежність повинна бути надана спеціальним прокурорам.

Є зауваження до процесу створення НАБУ й у вітчизняних фахівців.

Зокрема, відзначається, що незалежність директора бюро, за нинішніми правилами, залишається під сумнівом. Оскільки звільнити очільника НАБ можна буде, якщо за це рішення проголосує проста депутатська більшість (226 голосів). Таким чином, депутати від більшості матимуть сильний важіль впливу на очільника НАБ, що теоретично має вберегти їх від кримінального переслідування.

З цього приводу голова ГО «Центр протидії корупції» В. Шабунін зауважує, що наразі, зібравши всього 150 голосів, нардепи можуть підняти питання про зняття з посади очільника бюро, що аж ніяк не сприяє його незаангажованості. Те, що директора НАБ можна відправити у відставку рішенням Верховної Ради, означає його залежність від політсил, наголошують у «Центрі протидії корупції».

У цьому контексті В. Шабунін зазначає, що «Національне антикорупційне бюро зараз знаходиться на етапі формування, але навколо нього вже почалася запекла боротьба. Приміром, Адміністрація Президента усіма силами лобіює збереження подачі на розгляд Президента кількох кандидатур на пост глави НАБ. Це абсурд: навіщо тоді створюється комісія, яка розглядає кандидатів, якщо остаточне рішення все одно залишиться за Президентом? Таким чином він відразу отримає можливість впливати на НАБ. Цей орган повинен бути повністю незалежний і від Президента, і від парламенту, і від уряду. Інакше він перетвориться на каральний інструмент, за допомогою якого Президент та інші групи впливу будуть розправлятися з політичними та бізнес-конкурентами. Радує, що наші західні партнери теж це розуміють і прямо говорять Президенту, що НАБ не повинне від нього залежати. Навіть середній політично незалежний директор бюро, навіть з неідеальним законом зможе зробити більше, ніж дуже хороший керівник, підзвітний Президенту, Прем'єру чи парламенту».

Є й інші перепони, які вже сьогодні гальмують майбутню роботу бюро, зазначає громадський діяч. Ідеться, зокрема, про ряд законопроектів, що зареєстрована в парламенті, згідно з якими правила гри можуть істотно змінитися, особливо зважаючи на полярні погляди законотворців. Наприклад, це стосується можливості правоохоронців, які вже боролися з корупцією, спробувати свої сили в бюро. «Найбільша загроза Антикорупційного бюро – це те, що нова інституція буде наповнена старими людьми. Якщо це буде так, то ми будемо першими опонентами цього органу. Ми, які боролися за його

створення», – б'є на сполох В. Шабунін.

Директор Українського інституту аналізу та менеджменту політики Р. Бортник також вважає, що «прозорість процесу вибору глави Антикорупційного бюро України незадовільна. Перш за все мені не подобається втручання багатьох зацікавлених сторін, у тому числі і президентської вертикалі. Важко оцінити позитивно і сам склад комісії. Якщо ми будемо абсолютно новий орган для нових цілей, для руйнування старої системи, то народні депутати і журналісти не повинні входити в комісію», – вважає Р. Бортник. Політолог зазначив, що їх присутність небажана, оскільки деякі з них мають «не зовсім чисту кредитну історію».

Він зазначає, що, «на жаль, вже зараз видно, що навколо бюро розгортається серйозна підкилимна боротьба між представниками Президента, уряду і парламенту за можливість впливу на цей орган. Вже виникло питання з бюджетним фінансуванням, адже його не передбачили в бюджеті на 2015 р.», – нагадав експерт.

Також Р. Бортник незадоволений тим, що процес створення бюро затягується. «Раніше травня ми навряд чи побачимо якусь його діяльність, а результати роботи будуть ще пізніше. Природно, це не влаштовує ні громадськість, ні самих українців. У нас немає стільки часу на такі реформи», – переконаний він.

Деякі експерти сумніваються і в ефективності нового антикорупційного відомства загалом. «Щоб подолати корупцію, необхідно дотримуватися вже існуючих законів, а не штампувати нові й створювати нові відомства. В Україні було чимало хороших законів, при суворому дотриманні яких можна було б викоринити корупцію, – вважає, зокрема, політолог О. Якубін. – Спостерігаючи за процесом створення антикорупційного відомства, складається враження, що цей орган стане зряддям політичної розправи».

За підрахунками експертів, директор Антикорупційного бюро зможе обійняти свою посаду за кілька місяців, однак ще деякий час піде на створення самої організації та пошук співробітників.

На думку В. Шабуніна, розслідуваннями бюро зможе зайнятися ближче до осені – тоді справи можуть потрапити до суду взимку. «І це треба чітко розуміти. Не повинно бути надочікувань від бюро, що цього року всі сядуть. Це серйозна інституція, роботу якої треба запустити», – наголошує він.

Одним з викликів, які стоять перед Антикорупційним бюро, є завоювання довіри населення до його діяльності.

Як зазначив у цьому зв'язку Президент України П. Порошенко, в Україні вже існували органи, уповноважені боротися з корупцією, однак їхня робота була неефективною. Найгірше те, що вони й самі ушкоджені корупцією. Ключова позиція – народ цим структурам не дуже довіряє. Без довіри народу ніяких успіхів в боротьбі з корупцією здобути неможливо, наголосив Президент. Саме тому Національне антикорупційне бюро має із самого початку викликати дуже високий рівень довіри суспільства.

«Знаю, що появу нових структур дехто сприймає дуже скептично. Але ми маємо донести до всіх, що Національне антикорупційне бюро це якісно новий орган і працювати також буде по-новому: ефективно, прозоро і так, щоб

забезпечити виконання поставлених перед ним завдань», – підкреслив П. Порошенко. Для того щоб ми, як влада, мали беззастережне право боротися з так званою побутовою корупцією, ми маємо пред'явити суспільству результати боротьби з корупцією серед найвищого чиновництва, додав він, наголосивши, що від такої боротьби має бути реальний економічний ефект, який «дозволить підняти зарплату лікарів та вчителю, позбавити їх критичної залежності від подяк пацієнтів або батьків».

Головна ж проблема, яка може виникнути перед новоствореним бюро, – це бути в змозі працювати самостійно при розслідуванні діяльності вищих посадових осіб. На цьому, зокрема, наголошують і в Раді Європи, зазначила одна з речниць РС, відповідаючи на запит DW. У Раді Європи також наголосили на важливості координації діяльності новоствореного бюро та вже існуючих правоохоронних органів з подібними повноваженнями, які залучені до боротьби з корупцією в Україні. Речниця звернула увагу й на «традицію імунітету для певних високопосадовців в Україні, яка обмежує можливості для збору доказів, розслідування і кримінального переслідування таких посадових осіб». Як зауважили в Раді Європи, досвід інших країн з подібними агенціями показує, що розслідування проти посадовців часто стають дуже політизованими, а тому принципово важливою є незалежність органу.

Загалом же Національне антикорупційне бюро – це найбільший антикорупційний проект України. Важливо розуміти, що саме він задаватиме імпульс іншим реформам. Правильно налагоджений механізм розслідування справ і притягання вищих посадовців до кримінальної відповідальності створить необхідну дисципліну в чиновників середньої та нижчої ланки.

Т. Миськевич, спецкор НЮБ НБУВ

Зміни правил оподаткування нерухомості в Україні

Економіка України перебуває сьогодні в досить важкому стані, ситуація ускладнюється проблемами державного забезпечення потреб оборони, бюджетної сфери та обслуговування зовнішнього боргу країни. Частково підтримкою в цій ситуації є іноземні кредити та позики. Разом із цим значних надходжень до бюджету цього року урядовці очікують від посилення фіскального навантаження всередині країни. 28 грудня 2014 р. Верховна Рада ухвалила Закон України №71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деякі законодавчі акти України щодо податкової реформи», текст якого оприлюднено на сайті газети «Голос України». У Верховній Раді відповідний законопроект підтримав 250 народних депутатів із 226 мінімально необхідних. За підрахунками Мінфіну, реалізація затверджених у документі норм і правил зможе збільшити надходження до державної скарбниці на 97 млрд грн порівняно з минулим роком.

Вагому частину доходів бюджету становитиме оновлене оподаткування

майна, що включає в себе податок на нерухомість, плату за землю та податок на авто. Природно, що найжвавішу дискусію серед громадськості викликало введення саме податку на нерухомість, адже тепер, крім звичних комунальних послуг, тарифи яких постійно зростають, українцям належить сплачувати й податок за «надлишок» метражу помешкань.

Нагадаємо, що вперше норма оподаткування нерухомості впроваджувалася до Податкового кодексу України з 2013 р., згідно з якою вводився в дію податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. При цьому розмір податку на житло визначався з огляду тільки на житлову площу, а ставки податку становили 1–2,7 % мінімальної зарплати за 1 кв. м для квартир і будинків, залежно від розміру житлової площі. Пільги щодо сплати податку на нерухомість надавалися тим власникам, сумарна площа житла яких не перевищує 120 кв. м для квартир, 250 кв. м – для будинків, 370 кв. м – для власників і квартир, і будинків. Але тоді, з різних причин, цей податок належним чином впровадити не вдалося.

Цьогоріч податок на нерухомість зазнав кардинальних змін, основна з яких полягає в оподаткуванні всіх видів нерухомості – як житлової, так і нежитлової, що значно розширює коло потенційних платників податку, у тому числі за рахунок жителів приватного сектору. Адже відтепер податковим розрахункам підлягатимуть усі будівлі – від сараїв і хлівів – до альтанок, гаражів та літніх кухонь. Враховуючи, що у вересні 2014 р. Верховна Рада винесла рішення, яким прирівняла садові й дачні будиночки до жилих будівель і дозволила здійснювати в них прописку, тепер й такі об'єкти нерухомості автоматично включаються до бази оподаткування.

Загалом, оподаткуванню підлягають не тільки квартири та будинки середнього класу, а й трикімнатні хрущовки.

Відповідно до нових поправок Податкового кодексу України, з 1 січня 2015 р. встановлено такі розміри зменшення податкової бази (пільги) на об'єкти нерухомості: для квартири/квартир – сумарна пільга (незалежно від їх кількості) 60 кв. м; для будинку/будинків – 120 кв. м, при володінні різнотипними об'єктами нерухомості (квартира й будинок) сумарна пільга надається на 180 кв. м. Тобто кількість однотипних об'єктів або їхніх часток у власності не мають значення – їхні площі сумуються, і податок сплачується виключно за метри, які перевищують зазначену в Законі межу з розрахунку максимум 2 % від мінімальної заробітної плати (24,36 грн) на рік за кожний «зайвий» метр. Зазначимо, що пільги надаються виключно фізичним особам² і персоналізація їх заборонена. Податок стягуватиметься раз на рік.

Як і раніше, не буде обкладатися податком нерухомість державної та комунальної форм власності. Також до цього списку додалися ті об'єкти житлової нерухомості, що належать дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, і дітям-інвалідам, які виховуються самотніми матерями (батьками). Справедливо звільняються від податку будівлі дитячих будинків сімейного типу, гуртожитки, житлова нерухомість, непридатна для проживання, зокрема у зв'язку з аварійним станом.

² Згідно з оновленою ст. 266 ПКУ платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є фізичні та юридичні особи, у тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Нововведенням цього року стало оподаткування комерційної нерухомості, за винятком окремо зазначених у Законі видів будівель і споруд, у тому числі промислових та сільськогосподарських. У цілому експерти позитивно оцінюють таку можливість, але вказують на ряд проблемних моментів у роботі Закону, які можуть виникати через відсутність належних визначень, щодо об'єктів певного виду нерухомості.

Цікавим видається п. 266.2.2 Закону, згідно з яким не підлягають оподаткуванню об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, що перебувають у власності громадських організацій інвалідів і їхніх підприємств – громадські організації в Україні взагалі стали окремою темою для роздумів з того моменту, коли їм було надано дозвіл займатися комерційною діяльністю. Тож така «пільга» має перспективу стати в нагоді вітчизняному «громадському» бізнесу. У свою чергу В. Кисиль, керівник департаменту нерухомості «КПД Консалтинг», звертає увагу на необхідність диференційного підходу в оподаткуванні комерційної нерухомості з огляду на те, що прибутковість «офісних квадратів» у столиці та, наприклад, складів з їхніми площами й значно нижчими арендними ставками за високого рівня вакантності прирівнювати некоректно.

Ще важливий момент полягає в тому, що податок на нерухомість відтепер є місцевим податком. Це означає, що саме місцева влада матиме повноваження визначати розміри податку та пільги, виходячи з площі конкретного об'єкта, місця розташування (зональності), типів об'єктів нерухомості та навіть загального майнового стану й доходів його власника. Тобто міська, сільська або селищна рада можуть не тільки встановлювати ставку податку, а й збільшувати пільгову площу нерухомості (скажімо, для будинку – зі 120 до 300 кв. м). Щоправда, під пільги не потрапляють ні за яких умов об'єкти з площею, що більше ніж у п'ять разів перевищує розмір неоподатковуваної площі, затвердженої рішенням органів місцевого самоврядування, або ті об'єкти, що офіційно використовуються задля отримання прибутків (аренда, готельний бізнес, лізинг, інша підприємницька діяльність). Сам податок, відповідно, нараховується контролюючим органом за місцем реєстрації власника нерухомості та надходитиме до місцевого бюджету з подальшим використанням цих коштів на потреби населеного пункту. Тож схоже, що процес децентралізації, про який в Україні так багато останнім часом говорять, поволі починає набувати реальних ознак.

Те, що місцеві громади здобувають компетенцію збільшувати обсяг пільгової площі, яка не підлягає оподаткуванню, з одного боку, є досить гуманною та прогресивною нормою, адже вона дасть змогу оподатковувати особу з огляду на її доходи, робити виключення із загальних правил для тих, хто дійсно неспроможний сплачувати великі податки. З іншого боку, на думку юриста компанії «Де-юре» А. Павлишина, не буде дивним, якщо яка-небудь селищна рада під Києвом встановить ставку оподаткування в 0,1 % від мінімальної заробітної плати за 1 кв. м нерухомості (у 20 разів меншу від максимально допустимої Законом), що фактично звільнить власників нерухомого майна від сплати податку. Зрозуміло, що делегування таких повноважень на місцеві рівні є міжнародною практикою, та потрібно визнати,

що, враховуючи наші реалії, таке нововведення може спровокувати спекуляцію на вирішенні подібних питань, особливо на індивідуальному рівні. Між тим, механізм контролю за місцевими рішеннями, який би забезпечував прозорість збору податку на нерухомість і загальнодоступність інформації про його сплату кожним власником, поки що не продуманий.

Водночас експерт з питань бюджетної політики Л. Супрун вважає, що уряд, який, власне, ініціював введення оновленого податку на нерухомість, таким чином просто перекладає весь негатив населення на органи місцевої влади, адже прийняття відповідних рішень так чи інакше супроводжуватиметься конфліктами та непорозуміннями. Що цікаво, сама місцева влада не в захваті від подібного нововведення. Адже, крім усього іншого, податок на нерухомість «змушує обирати» між наповненням місцевого бюджету й народним невдоволенням. Наразі вже відомі рішення місцевих рад у деяких містах країни. Так, в Івано-Франківську, Харкові та Одесі не оподатковуватимуть квартири загальною площею до 120 кв. м і будинки до 250 кв. м. У Сумах поки що не планують опускати верхню «планку» податку.

Окремої уваги заслуговує питання правил оподаткування на невідконтрольних територіях Донбасу, де для власників нерухомості ніяких преференцій Податковим кодексом не передбачено, незважаючи на те, що останні, як мінімум, фактично позбавлені права вільно володіти та користуватися своїм нерухомим майном, а як максимум – це майно втратили.

Тим часом у Міністерстві фінансів запевняють, що домінуюча кількість об'єктів нерухомості не підпадатиме під оподаткування, адже середня площа на території України на сьогодні становить 56,6 кв. м. Утім, за даними «Украналітцентру», квартирами площею 70–80 кв. м чи будинками площею 150 кв. м володіє приблизно половина населення. Тож податкова реформа має всі шанси стати однією з причин напруження в суспільстві. Інтернет-простір переповнюють відгуки стурбованих власників нерухомого майна. Лейтмотивом обговорень на різноманітних форумах виступає соціальна несправедливість нововведень, яка ще більше розмежовує жителів країни на багатих і бідних.

Дійсно, платіж податку на нерухомість, прив'язаний до величини мінімальної зарплати, яка регулярно зростає паралельно росту інфляції в державі, у майбутньому гарантовано збільшиться і разом з іншими видами податкового навантаження на населення в першу чергу вдарить по малозабезпечених верствах населення та середньому класу.

Фахівці підтверджують той факт, що з дорогої нерухомості зібрати податок буде складніше. Тим більше за відсутності в нас прозорих реєстрів, які б відкривали доступ до інформації про нерухомість. Неякісні державні реєстри можуть, у принципі, завадити державі отримати прибуток від податків на нерухомість. Адже базою оподаткування об'єктів житлової та нежитлової нерухомості є дані Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, який на сьогодні є напівпустим. За словами міністра юстиції України П. Петренка, близько 40 % необхідних даних з Бюро технічної інвентаризації по всій країні досі не передано до Міністерства юстиції для оцифрування. Причому БТІ Києва передає дані щодо об'єктів нерухомості найповільніше. Понад 70 % інформації про київську нерухомість Укрдержреєстр усе ще не отримав.

Здійснення перевірок даних за таких обставин не вбачається можливим, і, таким чином, створюються умови, за яких приховують, наприклад, габаритні елітні помешкання, зазначаючи їх на папері як недобудову, яка не підлягає оподаткуванню. Це ж стосується й будівель на територіях рекреаційних зон, які взагалі можуть ніде не значитися.

Президент ВГО «Ліга експертів України» С. Бовсуновська наголошує на тому, що цей податок буде справедливим та адекватним тільки за умови оподаткування нерухомості залежно від її вартості, а не площі. Буде логічним, якщо власник елітної квартири в центрі Києва платитиме більше, ніж володар аналогічної за площею «розвалюхи» де-небудь на Черкащині. Навіть задекларована зональність впровадженого податку мало на що впливає, адже факти співіснування поряд, умовно кажучи, халуп і палаців в одній місцевості не є рідкими, особливо в передмісті.

Оціночна вартість нерухомого майна, що розраховується за спеціальними методиками, на думку багатьох фахівців, є все ж кращою альтернативою оподаткуванню за площею. Оприлюднення методики оцінки нерухомості в усіх деталях у відкритому реєстрі нерухомого майна із зазначенням його вартості буде, мабуть, єдиним способом мінімізувати зловживання в цьому питанні.

Узагалі такий варіант оподаткування нерухомості у світі є найбільш поширеним. Розрахунок податку, заснованого на вартості, здійснюють такі країни, як Литва, Швейцарія, Японія, Австралія, Південна Корея та ін. Так, у Швеції податкова ставка різниться залежно від типу споруди: для будинків, розділених на арендні квартири, вона становить 1,3 % від оціночної вартості нерухомості, для комерційної нерухомості – 1,0 %, для об'єктів промисловості – 0,5%. Цікавим нюансом в цій країні є те, що помешкання в багатоквартирних будинках там нерухомістю не вважається. У Болгарії, Нідерландах і Словенії мінімальною є ставка в 0,1 %, у Турції та Фінляндії – 0,3–1,4 %. Найвищими в ЄС є податки на нерухомість у Німеччині (від 2,6 до 10 % від оціночної вартості) і Данії (до 6,4 % від оціночної вартості). Так, щорічний податок на нерухомість у Німеччині накладається органами місцевого самоврядування на нерухоме майно незалежно від його призначення та об'єднується із земельним податком. Розрахунок його відбувається за такою схемою: 0,35 % від оціночної вартості помножується на коефіцієнт, що вар'юється залежно від населеного пункту й може становити від 280 до 600 %. Наприклад, коефіцієнт такого податку в Берліні, за даними видання Immobilien-Newsticker, становить 8,10, а в Дюссельдорфі – 4,40. Та в середньому кінцева ставка, зазвичай, не перевищує 1,5 %. У США вона вар'юється від 1,5 % у Флориді до 11,5 % у Нью-Йорку. Усі власники нерухомості тут також щорічно платять податок на нерухомість. Його розмір визначається з розрахунку ринкової вартості та коефіцієнта, визначеного місцевою владою. Середній розмір річної виплати може коливатися приблизно в межах 8–13 дол. за кожен тисячу доларів оціночної вартості.

На Кіпрі та в Греції стартова вартість нерухомості для цілей оподаткування становить 120 тис. євро. У Словаччині, Чехії та частково Угорщині плата стягується, як і в Україні, за квадратний метр. У сусідній Польщі такого роду податок теж встановлює місцевий податковий орган, і його ставка залежить від місцезнаходження й типу нерухомості, а ставка для

житлових приміщень становить приблизно 0,13–0,20 євро за 1 кв. м.

У Великобританії та Франції існує фіксована плата, розмір якої встановлюють муніципалітети. Наприклад, британці залежно від регіону віддають за нерухомість близько 230–3000 євро на рік. Доречі, саме британські платники податків сплачують найвищі податки на нерухомість по відношенню до ВВП країни – аж 4 % (такі дані Організації економічного співробітництва та розвитку). Для порівняння: у Німеччині, Швеції та Чилі надходження від податку на нерухомість становлять 1 % ВВП. Оподаткування нерухомості немає тільки на Мальті та в Ірландії.

Отже, оподаткування нерухомості є загальносвітовою практикою. Такий податок виконує ряд важливих функцій, які, серед іншого, перешкоджають концентрації квартир і будинків у вузького кола осіб та блокують проникнення спекулятивного капіталу на ринок нерухомості. Та впроваджуючи навіть перевірені та дієві алгоритми зарубіжного оподаткування, увагу слід надавати рівню доходів населення. Адже в розвинутих країнах податок на ту ж нерухомість може бути й значно більшим і водночас відносно доходів громадян виявиться нижчим. Питання доречності введення подібного податку в Україні в умовах стрімкого падіння рівня доходів населення та зростання інфляції вже не стоїть – податок впроваджено, і українцям залишається сподіватися, що сплачені ними кошти будуть використані раціонально та ефективно (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: ЛІГАБлоги (<http://blog.liga.net>); Контракти.Ua (<http://kontrakty.ua>); Сьогодні.ua (www.segodnya.ua); 5 канал (<http://www.5.ua>), Портал нерухомості (Domik.ua); Агенція новин Firtka.if.ua: (<http://firtka.if.ua>); Юридичний супермаркет (<http://www.juridicheskij-supermarket.ua>); Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>); Главред (<http://glavred.info>).*

Ю. Стаховська, бібліотекар I кат. «СІАЗ» НБУВ

Мобілізація в контексті підвищення обороноздатності країни

В Україні, згідно з Указом Президента П. Порошенка, проходить черверта хвиля мобілізації. Це рішення, як наголосив глава держави, прийняте у світлі загострення ситуації на Донбасі, коли бойовики ДНР і ЛНР протягом декількох днів багаторазово збільшили кількість обстрілів і нападів на блокпости української армії та правоохоронців, підконтрольні Україні населені пункти, а також на тлі загибелі 12 мирних жителів у результаті влучання снаряда бойовиків у маршрутний автобус поблизу Волновахи. Нагадаємо, Закон України «Про оборону України» (ст. 4) допускає оголошення мобілізації в разі збройної агресії проти України або загрози нападу.

Глава держави на робочій зустрічі з керівниками обласних державних адміністрацій назвав «завданням із завдань» у 2015 р. зміцнення обороноздатності країни. При цьому Президент зазначив, що «почесні право і

обов'язок боронити державу мають бути рівною мірою розподілені між усіма областями, пропорційно до кількості військовозобов'язаних», і повідомив, що дав доручення міністру оборони, главі Адміністрації Президента, секретарю РНБО контролювати, щоб пропорції чітко дотримувалися.

Президент подякував за самовіддану службу Батьківщині тим, хто провів по шість-сім місяців в окопах. «Маю повідомити, що указ про демобілізацію готується, і я планую його підписати найближчим часом, одразу ж після запуску мобілізації, щоб не допустити зниження боєздатності країни», – сказав глава держави.

П. Порошенко також відзначив необхідність залучення військовослужбовців, які добре себе проявили, на контрактну службу. Демобілізованим воїнам необхідно запропонувати роботу в військкоматах, насамперед інвалідам, які потребують соціалізації та підтримки, сказав Президент.

Як заявив секретар РНБО О. Турчинов, дуже важливим є і план мобілізації. «В першу чергу ми маємо надавати пріоритет патріотично налаштованим громадянам, які добровільно готові захищати свою країну. Далі ми повинні призивати до лав ЗСУ тих громадян, які мають спеціальну підготовку», – сказав він.

Отже, Указ Президента передбачає проведення протягом 2015 р. часткової мобілізації на території всієї України, крім тимчасово окупованих і неконтрольованих територій (мешканці Криму та непідконтрольних територій Луганської та Донецької областей можуть самостійно подати заяву на мобілізацію), що дасть можливість демобілізації військовослужбовців, які були призвані на військову службу під час попередніх хвиль мобілізації. Загалом планують мобілізувати близько 50 тис. осіб. У Генштабі обіцяють, що буде дотриманий принцип рівномірного навантаження на регіони, «щоб не було перекосів і соціальних загострень» в окремих регіонах або населених пунктах. Навантаження на регіон становитиме в середньому 2,5 % (від 2 до 5% залежно від регіону). За громадянами, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період закріплені гарантії на збереження місця роботи на термін до року.

Кабінет Міністрів України повинен перевести національну економіку України на функціонування в умовах особливого періоду в обсягах, що гарантують безперебійне забезпечення потреб ЗСУ та інших військових формувань України.

Отже, згідно з роз'ясненнями Генерального штабу ЗСУ, під четверту хвилю згідно із законодавством, можуть потрапити військовозобов'язані віком від 25 до 60 років і жінки віком від 25 до 50 років. Призову підлягають військовозобов'язані, які мають військову підготовку: фахівці механізованих військ – танкісти, артилеристи, фахівці протиповітряної оборони, зв'язку, ремонтники, фахівці радіоелектронної боротьби, техніки різних напрямів, водії, механіки тощо. Крім того, передбачається призов за спорідненими спеціальностями та їх подальша перепідготовка.

Варто зазначити, що «мирний» і «військовий» погляди на стан здоров'я громадян відрізняється. Частково придатні до військової служби в мирний час

не можуть бути звільнені від служби в «особливий період», як заявив директор військово-медичного департаменту Міноборони В. Андронатій.

Призовник віком до 25 років може потрапити на військову службу у єдиному випадку – це укладання контракту. У ЗСУ нагадали, що наразі особам від 18 до 60 років також вручають запрошення до військкоматів для взяття на військовий облік і проходження медичного огляду.

Мобілізації не підлягають громадяни, на утриманні яких є троє і більше дітей. Також мобілізації не підлягають аспіранти, студенти денної форми навчання та особи, які мають «бронь» на підприємстві.

Повістка вважається врученою (або за місцем проживання, або за місцем роботи) в тому разі, коли на ній особисто розписався призовник. Відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією може наставати, якщо особа була належним чином повідомлена про те, що вона підлягає мобілізації (було особисто вручено повістку або принаймні була спроба вручити, але особа відмовилася її приймати).

«Часткова мобілізація означає обов'язок з'явитися за викликом у військкомат для цілей згідно зі ст. 22 ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Відповідно, якщо виклику не було – ніяких зобов'язань або обмежень прав громадян не виникає. У свою чергу, військовий стан вводиться у випадку «збройної агресії чи загрози нападу» (ст. 1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану») і в тому числі означає ряд тимчасових обмежень прав громадян України. Зокрема, згідно з п. 4 ст. 37 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу» під час воєнного часу «виїзд з місць проживання призовників та військовозобов'язаних без дозволу військового комісара забороняється»», – пояснює В. Келяр, адвокат у Luchoft Ukraine.

Юристи також називають причини, за якими можна не з'явитися у військкомат за повісткою. Згідно з постановою Кабміну № 673, це може бути смерть близького родича, яка трапилася менше ніж за тиждень до початку зборів, хвороба, а також необхідність доглядати за хворим чоловіком, дитиною чи батьками, які живуть із військовозобов'язаним (якщо більше нікому). Також людині «пробачать» відсутність, якщо він перебуває під слідством, здає держіспити у ВНЗ або не з'явився через надзвичайну ситуацію. Будь-яка із цих причин має бути підтверджена документально.

У Генштабі також наголосили, що проти осіб, які ухилятимуться від виконання військового обов'язку, не проводитимуть масштабний розшук: ЗСУ не планують укомплектувати армію особами, які невмотивовані або не бажають служити. Однак військові вважають, що рано чи пізно «ухильники» будуть змушені відповісти за свої дії. Зокрема, за ухилення від військового обов'язку передбачається як адміністративна, так і кримінальна відповідальність строком позбавлення волі від двох до п'яти років.

Мобілізовані повинні будуть пройти військову підготовку, що триватиме майже 40 днів, у декілька етапів (загальна військова підготовка: медична, тактична, інженерна, вогнева; фахова підготовка за спеціальністю). Після цього – бойове злагодження, тривалістю до 15 діб, у підрозділах. Офіцерський склад відправлять на навчання у військові заклади та навчальні центри. У Міністерстві оборони запевняють, що мобілізованим, які не пройшли етапи

підготовки, бойові завдання не надаватимуться.

При цьому відмовитися від служби в зоні АТО мобілізовані не зможуть, заявляють у Генштабі: Закон України «Про боротьбу з тероризмом» був змінений і розширений, «шпаринки» в законодавстві, що військові не можуть брати участі в антитерористичній операції, ліквідували.

У Генштабі заявляють, що всі питання матеріально-технічного забезпечення враховані; обіцяють, що без екіпіровки, форми й бронезилета в військові частини людей не відправлятимуть.

Нова хвиля мобілізації також передбачає вилучення техніки національної економіки з підприємств усіх форм власності. Перевагу надаватимуть транспортним засобам і дорожньо-будівельній техніці. Кількість такої техніки та ліміти вилучення встановлено рішенням Кабінету Міністрів. Вилучені автомобілі відправлятимуть на ремонтні бази. Звідти – у зону АТО. Техніка вилучатиметься безкоштовно, однак якщо буде знищена під час бойових дій, то держава повинна буде виплатити відшкодування.

Вилучення техніки в цивільних осіб, яка має одну чи дві одиниці, проводити не будуть.

Необхідність проведення п'ятої чи шостої черги мобілізації залежатиме виключно від воєнно-політичної ситуації в Україні, зокрема на її східних територіях.

Питання призову віруючих громадян на військову службу чинним законодавством не врегульовано. Військові комісари в таких ситуаціях керуються листом Генштабу № 300/1/с/1186 «Щодо шляхів реалізації прав віруючих громадян виконувати свій обов'язок перед державою під час мобілізації». Відповідно до цього циркуляра Генштабу «громадяни, які перебувають у запасі і не призвані на військову службу під час мобілізації, можуть бути залучені до виконання робіт, які носять оборонний характер», – визначає документ.

Між тим аналіз, як повідомлень ЗМІ, так і соцмереж, дає змогу говорити про активне розгортання інформаційної компанії, спрямованої на зрив мобілізації. З одного боку, цілком закономірними видаються переживання тих громадян, хто підпадає під чергову хвилю мобілізації, і членів їхніх сімей щодо перспективи опинитися в зоні бойових дій і морально-психологічна неготовність частини чоловіків призовного віку стати учасниками війни. З іншого – системність, організованість, схожість аргументів, шаблонність сценаріїв, що використовуються в антимобілізаційній кампанії, яка розгорнулася в українському інформаційному просторі, вказує на її інспірований характер.

Найчастіше, що можна зустріти в інтернет ресурсах, це:

- зразок тиражованої стандартної заяви про відмову від мобілізації (на неї дають посилання як сайт ДНР, так і політики України). Головна військова прокуратура вже порушила справу за фактами поширення в Інтернеті зразків заяв до військкоматів щодо нібито законності відмови громадян від мобілізації;
- демотиватори та інші зображення прямо антиукраїнського змісту або ж мотивовані «захистом українців»;

- статті з викладом способів/сценаріїв ухилення від мобілізації;
- матеріали та обговорення, що апелюють до регіональних відмінностей: звинувачення в ухилянні чи, навпаки, співставлення втрат за регіональною ознакою.

Цілком вкладається в описаний сценарій і заяви, що звучать з Росії, де відкрито заявляють, що українці можуть ухилитися від мобілізації на території РФ. На «російський слід» вказують і деякі українські військові експерти, пов'язуючи загострення ситуації в зоні АТО з намірами здійснювати психологічний вплив на процедуру мобілізації в Україні з метою її зриву.

Також «розкручується» тема правомірності чергової хвилі мобілізації. Підставою для сумнівів виступає теза про те, що в країні, замість оголошення воєнного стану, досі триває АТО та апеляція до старої редакції Закону України «Про боротьбу з тероризмом», яка передбачає залучення спеціальних структур, а не простих громадян.

Водночас директор військових програм Центру ім. О. Разумкова М. Сунгуровський зазначає, що оскільки йдеться про часткову мобілізацію, то вона можлива у випадку проведення АТО. «Згідно із законодавством, всі мобілізаційні заходи поділяються на три частини. Загальна – під час оголошення воєнного стану. Часткова – при локальних конфліктах і рівнях агресії, які припускають введення воєнного стану в окремих регіонах. Спеціальна – у випадку виникнення надзвичайної ситуації, не пов'язаної з військовими діями. Тож наразі все правомірно», – пояснив експерт. Член парламентського Комітету з питань національної безпеки і оборони Верховної Ради VII скликання Ю. Сиротюк також підтверджує правомірність четвертої хвилі мобілізації. «Це вимушений крок з боку керівництва держави, адже потрібно зробити елементарні речі: відправити на ротацію тих бійців, які на передовій затрималися на кілька місяців. Чому так відбувається? Тому що в країні не вистачає військовослужбовців», – наголосив екс-нардеп. Він акцентував увагу на тому, що кількість Збройних сил України, починаючи з 2000 р., зменшилася майже в чотири рази.

Що ж до повідомлень у соцмережах з приводу неправомірності мобілізації, то тут голова правління ГО «Центр дослідження проблем регіонального і міжнародного співробітництва» В. Гулима вказує на пропагандистські трюки сепаратистів, які прагнуть зірвати чергову хвилю мобілізації. «Такі заяви – шлях на лаву підсудних, адже часткова мобілізація відбувається згідно з Конституцією України. Підставою від ухилення від неї може бути лише ті випадки, які офіційно визнані», – додав експерт *(За матеріалами: Сайту Верховної Ради (rada.gov.ua); Інтернет-представництва Президента України (www.president.gov.ua); Сайту Міністерства оборони України (www.mil.gov.ua); Сайту Ради національної безпеки і оборони України (www.rnbo.gov.ua); видань «Вголос» (vgolos.com.ua), «Євроосвіта» (www.euroosvita.net), Цензор.net (http://censor.net.ua)).*

Государственные программы по онкологии. Взгляд на проблему

Президент Украины П. Порошенко 12 января 2015 г. подписал Указ «О Стратегии устойчивого развития “Украина-2020”», которая определяет цели и показатели их достижения, а также направления и приоритеты развития страны.

В частности, «Стратегия-2020» включает в себя 62 реформы. Из них приоритетными определены восемь реформ: реформа системы национальной безопасности и обороны, обновление власти и антикоррупционная реформа, судебная и реформа правоохранительной системы, децентрализация и реформа государственного управления, дерегулирование и развитие предпринимательства, реформа системы здравоохранения и налоговая реформа.

Согласно Указу, Кабинет Министров Украины ежегодно до 15 февраля будет утверждать план действий по реализации положений Стратегии и ежеквартально информировать о состоянии выполнения.

Между тем одной из задач в области устойчивого развития любой страны является увеличение средней продолжительности жизни ее населения с внедрением и совершенствованием механизмов, обеспечивающих оздоровление нации. Не случайно реформа системы здравоохранения во всем мире считается одной из самых сложных и непопулярных, которая «сожгла» рейтинг не одного политика. К примеру, реформа Б. Обамы вызвала шквал недовольства и критики несмотря на то, что в США выделяются колоссальные средства на систему здравоохранения, а страховая медицина существует уже десятилетиями.

Украина же никак не решится начать реформу, о которой спорят уже более 20 лет. В Украине забота о здоровье народа возложена на плечи самого народа – ни комплексного подхода, ни государственной стратегии, ни единого центра управления. Вместо профилактики, имеем бесконечную борьбу с болезнями, вместо подсчета рисков – преодоление последствий, вместо межсекторального подхода – поиск «крайних».

Тем временем, в развитых странах уже существуют целостные системы общественного здравоохранения, которые «связывают» в единую цепь государственные органы, научные учреждения, институты.

По определению ВОЗ: «Общественное здоровье – это наука и практика предупреждения заболеваний, продления жизни и укрепления здоровья путем объединенных усилий общества». То есть система общественного здоровья – это фундаментальное понятие, которое охватывает организацию собственно медицинской помощи, оценку, выявление, профилактику рисков заболеваний и поддержание здоровья. И это дело государственное.

В Украине сегодня одной из наиболее важных медико-биологических и социально-экономических проблем являются злокачественные новообразования. В связи с неблагоприятной экологической ситуацией и значительным старением населения уровень заболеваемости и смертности от рака постоянно повышается. Так, по данным Министерства охраны здоровья

Украины, за последние 20 лет уровень онкологических заболеваний среди мужчин возрос на 47 %, среди женщин – на 35 %. Уже сегодня совокупный риск заболеть раком составляет 28 % для мужчин и 18 % для женщин, то есть на протяжении жизни каждый третий-четвёртый мужчина и каждая пятая женщина имеют вероятность заболеть злокачественными новообразованиями.

Рак является причиной более чем 15 % всех смертей, уступая смертности лишь от сердечно-сосудистых заболеваний, 35 % умерших от рака – это люди трудоспособного возраста.

По прогнозам, к 2020 г. уровень заболеваемости возрастет более чем на 25 % и в абсолютных цифрах составит около 10 тыс. больных в год.

Нельзя сказать, что в Украине совсем ничего не делается для решения данной проблемы. За последние годы государством предприняты некоторые меры по борьбе с раком. В частности, законом Украины утверждена «Общегосударственная программа борьбы с онкологическими заболеваниями на период до 2016 года».

Минздрав Украины разработало План мероприятий по выполнению задач этой программы, которым предусмотрен целый ряд шагов, в том числе и таких, которые не требуют серьезного технического переоснащения учреждений здравоохранения. В частности, это касается формирования перечня лиц, относящихся к группам повышенного риска, с целью их оздоровления, диспансерного наблюдения и своевременного лечения.

Однако ограниченное финансирование здравоохранения продолжает сдерживать диагностические и лечебные возможности онкологической службы.

В то же время международный опыт свидетельствует, что практически ни в одной стране рядовой гражданин не в состоянии самостоятельно покрывать расходы на дорогостоящее лечение онкологической патологии. В развитых странах существует практика создания социальных фондов, общественных организаций, а также долгосрочных целевых государственных программ. Например, во Франции на всю страну регистрируются единичные случаи запущенного рака шейки матки. Это достигнуто путем государственной программы, согласно которой женщина проходит профилактический осмотр дважды в год с проведением всего современного комплекса исследований. При этом все диагностические исследования и лечение – бесплатные. Проводится массированная пропаганда необходимости систематического профилактического обследования у специалистов.

В Украине еще рано говорить об этом. Кроме того, здесь идея специализированных онкомедосмотров за последнее десятилетие была дискредитирована, поскольку они проводились не в полном объеме. По информации Национального канцер-реестра, в 2012 г. во время профилактических осмотров было выявлено лишь 30,6 % онкологических больных (от 19 % в Кировоградской области до почти 65 % – в Киеве). Данные цифры красноречиво свидетельствуют о формальном отношении к этой проблеме.

Между тем эффективность профилактических осмотров с целью выявления предопухоловой патологии и раннего выявления рака может быть достигнута при следующих условиях: желание и обязанность населения проходить

профилактические осмотры (мотивация к этому должна быть закреплена законодательно), к профилактическим осмотрам должны привлекаться группы риска (прежде всего это население старших возрастных групп). Сейчас же, согласно нормативным документам, профосмотры в обязательном порядке проходят в основном лица молодого возраста (те, кто поступает на работу, и те, кто работает во вредных условиях), у которых риск заболеть раком достаточно низкий, – количество людей по сравнению с общей численностью населения небольшая. Более того, если раньше все женщины, которые обращались в любую поликлинику по любому поводу, в обязательном порядке должны были пройти профосмотр в смотровом кабинете, то теперь он осуществляется только с согласия женщины.

Следующее условие эффективности профосмотров – мощная пропаганда здорового образа жизни и необходимости систематического обследования с профилактической целью. Но это должна быть пропаганда, закреплённая на уровне государственных решений и финансирования, а не только на уровне санитарно-просветительной работы, которую проводят медицинские работники. Наконец, необходимо обеспечить доступность и бесплатность для пациента прохождения всего объема профилактических исследований. К сожалению, в настоящее время многие исследования больные вынуждены оплачивать самостоятельно.

Оптимальным способом улучшения ранней диагностики онкологических заболеваний является система скрининга. Скрининг (от англ. screening – отбор, сортировка) – стратегия в организации здравоохранения, направленная на выявление заболеваний у клинически бессимптомных лиц в популяции.

Цель скрининга – возможно раннее выявление заболеваний, что позволяет обеспечить раннее начало лечения в расчёте на облегчение состояния пациентов и снижение смертности.

Эту методику придумал еще в 1930-е годы греческий патолог Г. Папаниколау, и с 1943 г. PAP-тест широко используется в странах северной Европы и США в качестве скрининга для диагностики рака и предраковых состояний шейки матки. Внедрение цитологического метода скрининга (PAP-теста) в США, Европе, Австралии за последние 40–50 лет позволило снизить заболеваемость раком шейки матки на 50–70 %, и этот показатель продолжает снижаться.

Всемирная организация здравоохранения еще в 1968 г. разработала руководство по принципам скрининга, до сих пор не утратившее актуальность. В частности, основными положениями являются: заболевание должно представлять важную медицинскую проблему; должно существовать лечение заболевания; возможности диагностики и лечения заболевания должны быть доступны; заболевание должно иметь скрытый период; для заболевания должен существовать метод исследования; метод исследования должен быть приемлем для использования в популяции; необходимо адекватно понимать естественное течение болезни; должна существовать согласованная политика в необходимости лечения; экономические расходы на выявление случаев заболевания должны быть сбалансированы с общим объёмом расходов; скрининг должен осуществляться непрерывно, а не «раз и навсегда».

Программы скрининга в разных странах мира помогли существенно снизить смертность от раковых заболеваний благодаря своевременному их выявлению.

Так, скрининг является одной из сфер охраны здоровья в борьбе с раком в Англии. Исследования, проводимые Отделом оценки скрининга онкологических заболеваний, включают оценку эффективности существующих скрининговых программ, разработку методов оценки качества и эффективности их деятельности, изучение вероятной ценности скрининга рака по локализации или в группах, польза которого еще не была доказана, а также исследования, в деталях рассматривающие специфические аспекты скрининга или естественное течение заболевания.

Среди программ скрининга рака Национальных служб здравоохранения Англии, которые координируются на национальном уровне: Программа национальных служб скрининга (NHS) скрининга рака молочной железы (NHSBSP); Программа NHS скрининга рака шейки матки (NHSCSP); Программа NHS скрининга рака толстого кишечника (NHS BCSP).

Кроме того, составная часть Национальной библиотеки здравоохранения, Библиотека скрининга, прилагает усилия по обнаружению, организации и предоставлению доступа к оптимальным имеющимся доказательствам по скринингу. Вначале усилия сосредоточивались на документах, программе и отчетах Национального скринингового комитета (National Screening Committee, NSC), а также вторичных доказательствах, полученных или лицензированных Национальной службой здравоохранения. Например, Библиотека Кохран (Cochrane Library), отчеты Оценки технологий в здравоохранении (HTA), руководства Национального института качества здравоохранения (National Institute for Health and Clinical Excellence, NICE), рефераты Центра обзоров и распространения (DARE), а также издание Clinical Evidence. Библиотека также включает британские и международные оценки технологий в здравоохранении, содержащиеся в базе данных HTA Центра обзоров и распространения, и экономические оценки из базы данных экономических оценок NHS. Многие из этих ресурсов доступны в Интернете бесплатно.

Итак, сегодня перед нашим государством остро встал вопрос реформирования системы здравоохранения. В свете имплементации Соглашения об ассоциации с ЕС построение современного общественного здоровья в Украине приобретает новые оттенки. В частности, первоочередным мерам в области общественного здоровья посвящена глава 22 Соглашения, а ст. 427 предусматривает создание Национального центра общественного здоровья. Несмотря на то что в настоящее время существует немало учреждений, в той или иной степени касающихся его функций (Национальный институт стратегических исследований при Президенте Украины, Украинский институт стратегических исследований МОЗ Украины, специализированные центры министерства, региональные центры медицинской статистики и центры здоровья, органы и учреждения полуликвидированной санэпидемслужбы и т. д.), понятно, что центр будет принципиально новой для Украины структурой. Возможно, межпрофессиональной, а возможно, и межведомственной структурой. Уже определены и сроки его создания – 2014–2017 гг., то есть за этот период нужно подготовить специалистов, которые смогут эффективно

роботать в этой структуре и направить свои усилия, среди прочего, на борьбу с онкологическими заболеваниями, которые, к сожалению, сегодня стали общенациональной трагедией Украины. Решение данной проблемы требует значительных усилий, направленных на совершенствование механизмов профилактики, скрининга, раннего выявления опухолей, внедрения новых лечебных технологий, предоставления физической и психологической поддержки пациентов, а также повышения качества их жизни (*Матеріал підготовлено с использованием информации таких источников: <http://lekpravda.com/?p=7071>; <http://vu.ua/article/materials/Analytic/879.html>; <http://giga.ua/сmpameгiю-устойчивого-развития>; <http://utr.tv/novini/suspilstvo/item/6912-vasyl-lazoryshynets-reformu-mozhna-rozpochynaty-lyshe-za-pidtrymky-patsientiv-i-likariv.html>; <http://forums.rusmedserv.com/archive/index.php/t-14072.html>; <http://lekpravda.com/?p=7071>; www.vz.kiev.ua; http://onco.com.ua/ru/articles/item/tetyana_podobna_skrining_raku_shiyki_matki_moje_zniziti_smertnist_vid_tsi_eji_hvorobi_na_84; <http://www.clinicaloncology.com.ua/article/12293/ocinka-yakosti-ta-efektivnosti-vikonannya-derzhavnix-program-z-onkologii-poglyad-na-problemu>).*

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

М. Грет, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Дотримання прав жителів Криму в умовах окупації

Останні дев'ять місяців з моменту окупації Кримського півострова принесли багато змін у життя його населення, призвівши до ряду правових колізій, серед яких своєю резонансністю останнім часом вирізняються питання дотримання прав його жителів. Ситуація спровокована, по-перше, опозиційністю частини кримчан щодо окупаційної адміністрації та наростанням репресивних заходів щодо них з боку останньої. По-друге, тим, що українське законодавство передбачає в ряді випадків ширші права громадян, ніж російське, в умовах якого вимушені існувати мешканці Криму. Відповідно, кримчани, навіть лояльні до окупаційного режиму, дедалі частіше потрапляють у свого роду «ножиці прав». Ідеться, наприклад, про свободу слова, зборів, навіть, як показує кримська практика, віросповідання – тиск на мусульман-киримли можна розглядати не лише у власне політичному контексті, а і як дискримінацію за релігійною ознакою.

Отже, сьогодні експерти й громадськість констатують серйозні суперечності, що стосуються всіх жителів Криму: як тих, які вважають себе громадянами України, чи навіть прийняли російське громадянство, але не можуть (не хочуть) існувати в умовах російського обмежувального законодавства, так і тих, хто вважає себе громадянином РФ та абсолютно лояльний до окупаційної адміністрації. У будь-якому випадку, з точки зору українського й міжнародного права, ідеться про громадян України, чії права

порушуються нав'язаними їм кримськими чи російськими законами.

Спроба легалізації кримської «самооборони»

Досить резонансним документом спірної правової природи, ухваленим місцевою владою Криму, є «закон» «Про народне ополчення – народну дружину Республіки Крим»³, за який нелегітимний парламент Криму, переіменований у «державну раду Республіки», проголосував ще в червні. Документом, як впливає з оцінок правозахисників, з одного боку, зроблено спробу заднім числом легалізувати участь цих міліарних утворень у захопленні Криму РФ. Як зазначає з цього приводу експерт «Майдану закордонних справ»⁴, головний редактор порталу BlackSeaNews А. Клименко, кримчанин під час анексії «били, катували, вбивали (деяких так і не знайдено)», і все це, виходячи із «закону», «з метою захисту інтересів Республіки Крим у стані крайньої потреби».

Водночас ідеться про спроби надання бойовикам «правового статусу» для використання в умовах продовження перерозподілу власності та наростання невдоволення окупаційною адміністрацією на півострові. Так, за висновком координатора Кримської польової місії в Україні⁵ та керівника Центру громадянської освіти «Альменда» О. Скрипник, документ, «по суті, легалізує це парамілітарне формування». Правозахисниця наголосила, що незважаючи на те, що «кримська самооборона» причетна до викрадень людей, вбивств, захоплення власності, розгону мирних зібрань, нападів на журналістів, ніхто не був притягнутий до відповідальності, більше того, «самооборона» не тільки не була розформована, а й отримала статус юридичної особи та бюджетне фінансування. При цьому вона констатувала зростання кількості випадків, коли бійці «кримської самооборони» беруть участь у захопленнях комерційної

³ Довідково: *так звана «кримська самооборона»* виникла як нелегальне збройне формування у 20-х числах лютого 2014 р. і була широко задіяною в штурмах українських військових частин, розгонах проукраїнських мітингів на підтримку територіальної цілісності, захопленнях адміністративних будівель. До складу «самооборони» входили колишні співробітники спецпідрозділу МВС України «Беркут», представники спортивних клубів та об'єднань, а також кримінальних структур, у тому числі громадяни РФ і місцеві жителі. У березні 2014 р. були зафіксовані неодноразові контакти «кримської самооборони» з російськими військовослужбовцями при проведенні спільних дій. Існують докази про причетність представників «кримської самооборони» до найбільш тяжких порушень прав людини, а саме до викрадення та вбивства Р. Аметова; викрадення й тортур українських активістів.

⁴ Довідково: *«Майдан закордонних справ»* – благодійний фонд, створення якого було ініційовано українськими дипломатами в січні 2014 р. Головою правління фонду є Б. Яременко, надзвичайний та повноважний посланник I класу, генеральний консул України в Стамбулі та за сумісництвом представник України при Організації чорноморського економічного співробітництва (2010–2013 рр.). До складу наглядової ради фонду входять А. Клименко (директор Таврійського інституту регіонального розвитку), Т. Силіна (журналіст-міжнародник, оглядач, тижневик «Дзеркало тижня»), О. Черненко (голова «Комітету виборців України»).

⁵ Довідково: *Кримська польова місія* є результатом об'єднання зусиль ряду правозахисних організацій з України, Росії, інших країн СНД, а також міжнародних організацій, що здійснює моніторингову діяльність на Кримському півострові з 5 березня 2014 р. Висновки її роботи засновані на результатах спостереження за ситуацією та подіями в Криму, інтерв'ювання представників ключових цільових груп, моніторингу ЗМІ, аналізу подій і законодавчої бази, а також на основі офіційних статистичних даних. З повним текстом звітів, з аналізом ситуації, що склалася у сфері прав людини в Криму після 16 березня 2014 р., можна ознайомитися на офіційному веб-сайті уповноваженого ВР України з прав людини (www.ombudsman.gov.ua) у розділі «Матеріали».

власності. За даними ЗМІ та повідомленнями жителів Криму в соцмережах, і «кримська самооборона», і «народне ополчення» системно фігурують як учасники викрадень та переслідувань як кримських татар, так і проукраїнських активістів; переслідування деяких журналістів і перешкоджання журналістській діяльності; як учасники в нападах на храми Української православної церкви Київського патріархату, системних обшуків у мечетях, будинках лідерів кримських татар.

Не виключено, наголошують експерти, що саме цей документ може в майбутньому стати свідченням того факту, що представники кримської окупаційної адміністрації несуть персональну відповідальність за злочини, що намагаються приховати за формулою «з метою захисту інтересів Республіки Крим у стані крайньої потреби».

Проблема «подвійного громадянства» у світлі положень російського законодавства

Перебування Криму в правовій «сірій зоні» спровокувало ряд проблем із статусом мешканців півострова. По-перше, проблемою залишається так зване «автоматичне» отримання російського громадянства. Нагадаємо, громадяни України, які проживають у Криму, після підписання «договору» про прийняття півострова до складу РФ автоматично набули російського громадянства, якщо впродовж місяця не повідомили офіційно про збереження українського. Для більшості кримчан справа владналася отриманням російського паспорта (досить часто – із збереженням українського, при тому що Україна визнає всіх таких власників двох паспортів своїми громадянами). Інший варіант – офіційна відмова від набуття російського громадянства. У цьому випадку йдеться про обмеження прав українців в окупованому Криму: на території півострова вони матимуть статус іноземних громадян і повинні проходити процедури легалізації відповідно до російського законодавства, що, у свою чергу, матиме наслідком обмеження в працевлаштуванні та в перетині кордону, ризики видворення з півострова – у випадку неможливості вчасно отримати міграційний статус (черги для міграційного обліку у ФМС є масовими, тому така загроза зберігається).

На сьогодні маємо справу з декількома досить резонансними випадками, коли йдеться про насильницьке позбавлення українського громадянства, – міграційна служба РФ наполягає на тому, що всі жителі Криму, які не подали заяви про збереження громадянства України, його втратили. Ця проблема стоїть особливо гостро, коли йдеться про застосування проти кримчан репресій. Так, 28 січня стало відомо, що суд Сімферополя відмовив О. Кольченку (нагадаємо, кримчанин не подавав заяви на збереження українського громадянства, але й не одержував російський паспорт) у збереженні громадянства України, незважаючи на те, що позбавлення громадянства й прав іншої країни суперечить законодавству України, міжнародному праву й закону про громадянство РФ. Як відомо, кримський активіст О. Кольченко був арештований у Сімферополі 16 травня 2014 р. та етапований до Москви, у СІЗО «Лефортово». Слідчі ФСБ обвинувачують його, а також ще декількох жителів Криму, серед яких український режисер О. Сенцов (перебував у слідчому

ізоляторі й також не мав змоги відмовитися від російського громадянства), в організації й участі в терористичному співтоваристві, підготовці теракту на території півострова. Незважаючи на те що О. Кольченко та О. Сенцов вважають себе громадянами України, слідство продовжує наполягати на їхньому російському громадянстві.

Найменш серйозною проблемою правозахисники називають загрози, пов'язані з вимогами російського законодавства (нагадаємо, з високою вірогідністю більшість жителів Криму мають і російські, і українські паспорти) щодо обов'язкового повідомлення про наявність другого громадянства – для жителів Криму, які залишаються громадянами України, дію цієї норми відклали до 2016 р., однак, як припускає юрист Української Гельсінської спілки з прав людини Д. Свиридова, це відтермінування може бути знятим у будь-який момент. «Неповідомлення про наявність другого громадянства тягне для громадян не просто відповідальність, а кримінальну відповідальність у вигляді штрафу від 200 тис. р., що еквівалентне 60 тис. грн, або громадським роботам до 100 год. А повідомлення із запізненням тягне за собою адміністративну відповідальність і штраф до 1 тис. р.», – наголосила вона.

Водночас експерти не виключають, що російський закон про кримінальну відповідальність за приховування іноземного громадянства в Криму не діятиме. За словами голови Українського юридичного товариства О. Березюка, цей закон носить більше пропагандистський характер, ніж юридичний: кримська адміністрація, швидше за все, намагається виявити людей, які залишилися лояльними до України й не здали свої українські паспорти. Однак особливо серйозних наслідків для українців Криму очікувати не варто, адже українська сторона ніякої інформації про громадянство жителів на території півострова не надаватиме Росії, зауважує фахівець. Із цим погоджується голова парламентського Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин В. Пацкан. За його словами, Росія намагається вплинути на ті осередки проукраїнського населення, які ще залишилися в Криму, і змусити громадян «добровільно-примусово» відмовитися від свого громадянства.

Водночас у групі особливого ризику перебувають кримські татари, які повертаються додому з місць депортації та не можуть отримати міграційний статус. За словами осіб. Після закінчення 90-денного терміну перебування в Криму стосовно них виносяться рішення, які зобов'язують їх залишити півострів, усупереч, до речі, Указу президента РФ від 21.04.2014 р. № 268 «Про заходи щодо реабілітації вірменського, болгарського, грецького, кримсько-татарського та німецького народів та державну підтримку їх відродження та розвитку» та незважаючи на заяви влади Криму про готовність брати тих, хто повертається з місць депортації. За інформацією Кримської польової місії, у суді першої інстанції жодна справа не була вирішена на користь кримських татар, у судах другої інстанції «як мінімум одній сім'ї вдалося виграти справу».

Кримчани під тиском російських норм про екстремізм

Поширення законодавства про протидію екстремістській діяльності сильно погіршило ситуацію з правами людини в Криму. Нагадаємо, законодавство РФ

містить Закон «Про протидію екстремістській діяльності» № 114-ФЗ від 25 липня 2002 р., положення якого отримали негативну оцінку Венеціанської комісії з причин непропорційного обмеження основоположних прав і свобод, передбачених ст. 6, 9, 10 та 11 Європейської конвенції про права людини та порушення принципу необхідності в демократичному суспільстві. У Законі, зокрема, немає чіткого визначення поняття «екстремістська діяльність» – це поняття визначається тільки як перелік дій, що може бути змінений (з моменту ухвалення Закону він уже двічі доповнювався). Крім того, у жодній зі статей цього Закону немає чітких визначень «екстремістських матеріалів», що, відповідно, теж можуть тлумачитися досить широко. Рішення судів в усіх подібних справах спираються на так звані «експертизи». При цьому кримінальна відповідальність настає за кримінальний умисел за розпалювання ворожнечі, заклики до екстремістської діяльності, публічне виправдання тероризму – відтак навіть пости в соцмережах можуть бути визнані екстремістською діяльністю.

На сайті Мін'юсту Росії є Федеральний список екстремістських матеріалів, що містить на сьогодні понад 2 тис. 500 назв, часто без мінімальної бібліографічної інформації про книгу. Аналогів російському списку забороненої літератури в міжнародному праві майже немає. У ряді кримінальних справ у Росії вилучені книги послужили доказом причетності до розпалювання міжрелігійної або міжетнічної ворожнечі. Крім, що за роки українського існування не мав досвіду подібних інформаційних обмежень, уже зіткнувся з російськими уявленнями про екстремізм і протидію йому. Так, поширення «екстремістської» літератури окупаційна Фемида інкримінувала кримським бібліотекам. Директор Феодосійської центральної бібліотеки була оштрафована за наявність у фондах літератури про Голодомор – книги В. Марочка «Геноцид українців. Серія: Голодомори 1932–1933» (2007 р.), які були включені до Федерального списку екстремістських матеріалів під № 1154 (у списку автор зазначений як Морочко). У книзі, як вважає «прокуратура» Феодосії, «присутні спонукання до національного протесту, що може стати рушійною силою, яка призведе до зміни свідомості населення і розвитку ультрарадикальних і націоналістичних ідей».

Чи не найбільше потерпають від обшуків, аргументованих пошуком у будинках, мечетях, медресе заборонених екстремістських матеріалів (наркотиків, зброї), кримські татари.

Експерти підкреслюють, що окупаційна влада під приводом боротьби з екстремізмом воює з нелояльними жителями півострова. Центр боротьби з екстремізмом займається не стільки протидією угрупованням, які розпалюють міжнаціональну ворожнечу, скільки переслідуванням громадян, які не згодні з діями влади.

Міністерство закордонних справ України констатує, що значно погіршилася ситуація стосовно кримських татар, які проживають на території окупованого Криму. Водночас голова парламентського Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин В. Пацкан визнав, що проти громадян, які мають проукраїнську позицію можуть бути застосовані репресії чи обмеження, але українська влада надасть допомогу своїм

громадянам. «Ми готові брати на себе все юридичне забезпечення, готові допомагати з позовами і апеляціями до європейських судів, – сказав він. – Європейські суди дали нам чітку позицію зрозуміти, що вони готові приймати рішення щодо окремих випадків, якщо такі будуть. Я готовий на рівні свого комітету підняти уповноваженого з питань прав людини і наших фахівців, юристів, які готові допомагати нашим громадянам».

Отже, для мешканців Криму, правозахисників, ГО, українських політиків і дипломатів, для Української держави загалом на сьогодні найактуальнішими завданнями у сфері захисту прав кримчан є постійний моніторинг ситуації на півострові, максимально прозоре висвітлення й документування порушень, апелювання до міжнародної спільноти; паралельно – збирання доказової бази для майбутніх позовів щодо порушень (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Кримська польова місія з прав людини (crimeahr.org); Крим.Реалії (http://ua.krymr.com); Украинская правда (http://www.pravda.com.ua); Свободная зона (http://www.szona.org); Стрічка (http://strichka.com); Вголос (http://vgholos.com.ua); Громадське радіо (hromadskeradio.org).*

О. Пестрецова, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Зона АТО: особливості правового режиму

Від початку 2015 р. було ухвалено декілька урядових рішень, спрямованих на унормування правового режиму територій на Сході України, що тимчасово не контролюються владою. Ідеться про визначення режиму пересування з таких територій і запровадження режиму надзвичайної ситуації.

6 січня 2015 р. Державна інспекція України з безпеки на наземному транспорті повідомила, що припиняється продаж квитків і перевезення пасажирів на автобусних маршрутах до зупинок, що розташовані, згідно з чинними розкладами руху, на території проведення антитерористичної операції; з 21 січня діє Тимчасовий порядок здійснення контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів і вантажів уздовж лінії зіткнення в межах Донецької та Луганської областей.

Посилення обмежень на пересування громадян через лінію зіткнення на Сході України урядовці пояснюють загостренням ситуації та жертвами серед мирного населення під Волновахою, інформація про яких сколихнула країну. «У зв'язку з терористичною атакою ми змушені ще більше посилити обмеження на пересування громадян через лінію, за якою знаходяться підконтрольні бойовикам райони Донбасу», – пояснив Президент П. Порошенко. За словами секретаря Ради національної безпеки і оборони О. Турчинова, обмеження пересування територією, на якій проходить антитерористична операція, введено з метою проведення комплексних антитерористичних заходів.

Детальніше з тимчасовим порядком в'їзду на неконтрольовану територію

та виїзду з неї можна ознайомитися на офіційному сайті Служби безпеки України (<http://www.sbu.gov.ua>). Спеціальні перепустки потрібні всім, хто в'їжджає і, відповідно, виїжджає з територій, наразі підконтрольних проросійським бойовикам. Таких транспортних коридорів з пунктами пропуску нині сім:

1. Луганськ – Щастя – Новоайдар.
2. Луганськ – Станиця Луганська – Широке.
3. Фащівка – Дебальцеве – Артемівськ.
4. Горлівка – Артемівськ.
5. Донецьк – Курахове.
6. Донецьк – Маріуполь (через Волноваху).
7. Новоазовськ – Красноармійськ – Талаківка – Маріуполь.

Крім того, у чотирьох населених пунктах – Старобільську, Дебальцевому, Новій Веселівці й Маріуполі – при райвідділах МВС діють так звані координаційні групи, куди можна звернутися за оформленням перепустки. Подати документи на перепустку можна особисто на пунктах перетину або надіслати поштою в контрольні групи.

Перепустка видається за умови згоди «прохача» на обробку й збереження його персональних даних в інформаційно-телекомунікаційній системі, а також за однієї з умов:

- проживання на непідконтрольній території родичів, їхня смерть або розміщення там місць їхнього поховання, що підтверджується виданими вповноваженими органами України документами;
- необхідність в участі в мирному врегулюванні конфлікту або з гуманітарних переконань, виконання дипломатичних і консульських функцій, у тому числі в рамках діяльності міжнародних організацій, у які входить Україна (виключно за клопотанням або угодою з Міністерством закордонних справ);
- наявність власності на нерухомість на непідконтрольній території (тільки для громадян України);
- здійснення регулярних поїздок на контрольовану й непідконтрольну територію, пов'язаних із трудовою діяльністю працівників залізниці (тільки для громадян України).

Для отримання перепустки необхідно подати заяву з маршрутом переміщення й терміном перебування в зоні АТО та інші документи.

Для отримання перепустки необхідно також надати:

- Паспорт;
- Для іноземців та осіб без громадянства – документ, що підтверджує перебування в Україні;
- Копія документа, що підтверджує особу іноземця або особу без громадянства, з перекладом на українську мову та завіреного в установленому порядку;
- Документ, що підтверджує мету в'їзду;
- Для іноземців та осіб без громадянства – документ, який підтверджує наявність достатнього фінансового забезпечення на термін перебування в Україні.

Відповідний пропуск видають для одноразового або багаторазового в'їзду

в зону АТО. Видача перепусток здійснюється протягом 10 днів.

Перепустка видається особам від 18 років (дані про неповнолітніх вносяться в перепустки їхніх батьків або законних представників) через координаційні групи протягом 10 днів.

При цьому рішення про відмову в оформленні повістки приймається в разі надання підроблених або неповного пакета документів, при наявності обґрунтованих підстав вважати, що особа має іншу мету, ніж описані в заяві, також якщо особа загрожує або може створити загрозу для нацбезпеки.

Крім порядку отримання перепустки та огляду на контрольних пунктах, документ (про тимчасовий порядок здійснення контролю за переміщенням осіб) встановлює список речей, дозволених до провезення через блокпости. Серед них предмети особистої гігієни та косметика, особистий одяг, прикраси, обов'язково з ознаками носіння, а також не більше двох мобільних телефонів та електронних книг. З повним переліком також можна ознайомитися на сайті СБУ.

Речник штабу АТО Р. Туровець наголошує, що за умови надзвичайної ситуації (яка, нагадаємо, введена рішенням Кабміну 26 січня) передбачений і прискорений режим видачі перепустки. Проте переважній більшості бажаючих проїхати через лінію перетину потрібно буде заздалегідь закласти 10 днів на отримання цього документа.

Водночас О. Турчинов попередив, що «у разі обстрілу в районі 30-кілометрової зони навколо транспортних коридорів вони будуть перекриватися на невизначений термін».

Як уже згадувалося, на тлі загострення конфлікту на Донбасі уряд України ввів режим надзвичайної ситуації в Донецькій і Луганській областях та режим підвищеної готовності на території всієї держави.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України Кабмін ухвалив рішення про визнання надзвичайної ситуації на державному рівні. «Прошу не плутати з надзвичайним станом (НС) або військовим становищем. Такі рішення вводяться парламентом», – зауважив Прем'єр-міністр А. Яценюк ⁶.

Згідно з КЦЗУ, надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, викликана катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвело (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, ведення на ній господарської діяльності.

Кодекс встановлює, що надзвичайні ситуації залежно від характеру походження подій, що зумовили їх, можуть ділитися на такі види: військові, соціальні, техногенного або природного характеру.

Відомо, що деякі місцеві мешканці Донбасу вже висловлюють

⁶ Довідково: згідно зі ст. 11 Кодексу цивільного захисту України, єдина державна система залежно від масштабів та особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, функціонує у режимах: 1) повсякденного функціонування; 2) підвищеної готовності; 3) надзвичайної ситуації; 4) надзвичайного стану.

невдоволення через певні обмеження в пересуванні. Голова ОДА О. Кіхтенко прогнозував раніше, що доведеться щомісяця видавати близько 700 тис. перепусток.

Гірше буде тільки мирним жителям, хто іноді виїжджав із зони АТО зняти з картки зарплату, а також тим, хто намагався цим самим мирним жителям допомогти елементарно вижити. Тобто добровольцям, а також рідним і близьким тих, хто залишився в Донецьку, Макіївці або Горлівці, пояснює ситуацію донецький журналіст К. Сазонов.

Однак, як наголосив О. Турчинов, питання безпеки мільйонів українських громадян є набагато важливішими.

Водночас, на думку військових експертів, «спрацювати» описані обмежувальні норми можуть тільки в комплексі з іншими заходами з відстеження СБУ диверсантів і сепаратистів.

У приватних розмовах про недосконалість запропонованої системи говорять і співробітники СБУ та МВС, що займатимуться перевітками заяв громадян. Так, положення про перепустки передбачає наявність поштових телеграм, які б доводили необхідність видачі термінових перепусток. Але, як відомо, «Укрпошта» в зоні АТО не працює. Не кажучи вже про безпеку подачі заяв на пункті пропуску. Скажімо, у «коридорі», що в Станиці Луганській, де останні дні не вщухає стрілянина, силовики навіть просять громадян надавати власні пропозиції в РНБО.

Директор військових програм Центру ім. О. Разумкова М. Сунгуровський вважає, що такий захід, швидше, просто направлений на впорядкування переміщення місцевих жителів, які змушені їздити за виплатами, продуктами, ліками.

Водночас в Управлінні ООН у справах біженців (УВКБ) надзвичайно стривожені введенням нових правил пересування в районах конфлікту на Сході України, повідомляє Радіо ООН. Там вважають, що нова процедура, яка потребує спеціального дозволу на в'їзд до зон, що не контролювані урядом, підірве можливості гуманітарних організацій надавати допомогу постраждалим. «Ці обмеження на пересування в Донецькій і Луганській областях посилюють і без того важку ситуацію, у якій опинилися вимушені переселенці. Їхнє становище ще більше ускладнилося у зв'язку з активізацією бойових дій, яке ми спостерігали в останні дні. Нові заходи обмежують доступ у зони, що не контролювані урядом, і не дають змоги доставляти туди необхідну гуманітарну допомогу», – говорить прес-секретар УВКБ К. де Грюйіль.

Схоже, удосконалювати цю систему доведеться «в процесі» – і є загроза, що таке наведення ладу на лінії зіткнення може призвести до наростання хаосу (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: radiosvoboda.org; <http://apostrophe.com.ua>; <http://glavred.info>; <http://www.unmultimedia.org>; <http://rakurs.pl.ua>; <http://news.tut.by>; <http://svodka.net>; <http://fakty.ictv.ua>; <http://uapress.info>; <http://from-ua.com>; <http://fakty.ua>; <http://www.sbu.gov.ua>).*

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку

Обзор валютного рынка в Украине за январь 2015 года

Евро

Стоимость евро на международном рынке по итогам января снизилась на 6,7% до уровня 1,13. Причиной этому стали ожидания запуска Европейским центробанком стимулирующей программы по примеру количественного смягчения (QE) США и непосредственная реализация данного решения на заседании 22 января. Более того, озвученный ежемесячный объем выкупа долговых бумаг превысил рыночные ожидания, усилив давление на европейскую валюту.

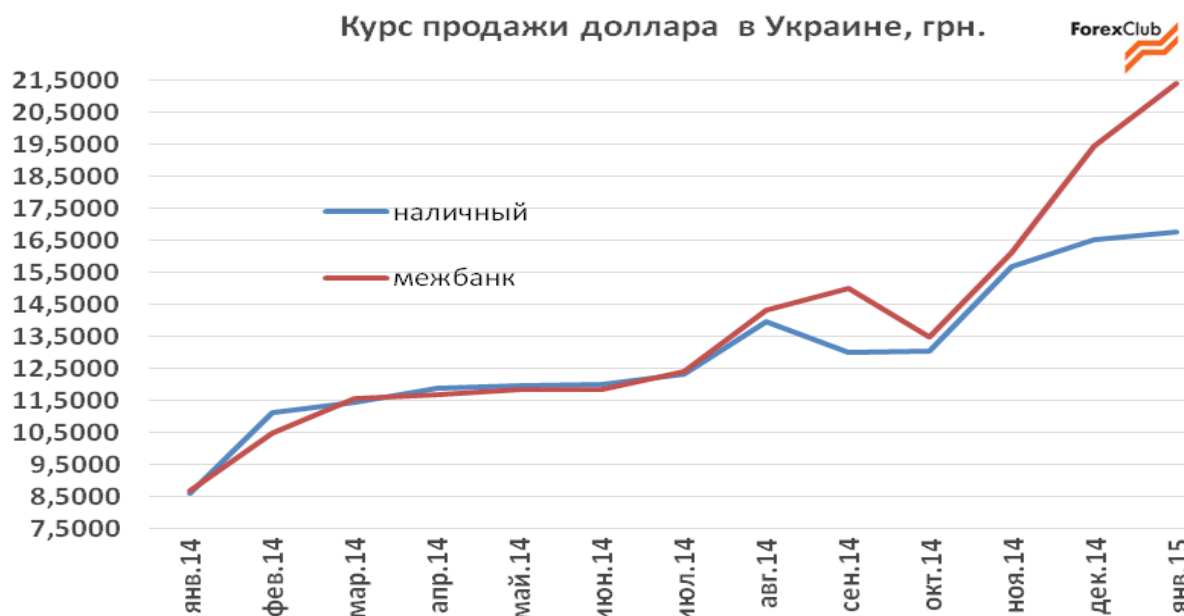
Курс продажи безналичного евро в Украине за январь вырос на 1,74% до 24,20 грн., наличного – снизился на 6,12% до 18,89 грн.

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара в Украине за январь вырос на 10,0% до 21,4 грн., наличного – на 1,3% до 16,739 грн. Средний дневной объем торгов американской валютой за месяц составил 196,8 млн. долларов, что на 19% меньше, чем в декабре 2014 года (243 млн. долларов) и на 90% ниже уровня января 2014 года (1951,6 млн. долларов). Дальнейшее ослабление гривны

обусловлено нехваткой предложения на рынке при высоком спросе. Предложение продолжают ограничивать сокращение украинской экономики, падение валютной выручки, отсутствие притока валюты от международных доноров и кредиторов, сложные переговоры с МВФ по пересмотру кредита. В свою очередь спрос продолжает формировать эскалация военных действий на Донбассе, а также необходимость закупки энергоресурсов. Дополнительным фактором выступило укрепление доллара относительно мировых валют в ожидании скорого повышения ставки ФРС США.

Средний размер спреда по наличным операциям с долларом за январь снизился с 1,9% до 1,5%. Показатель остается высоким, выступая результатом систематичной ограниченности предложения валюты в обменных пунктах, а также переориентации продавцов и покупателей на черный рынок.

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине в январе снизился на 12,9% до 0,303 грн., наличного – на 19,1% до 0,243 грн. Динамика рубля вызвана ослаблением его позиций относительно доллара на российском рынке на 15,7% до 69,67 за доллар.

Прогноз валютного рынка на февраль 2015 года

Для гривны базовым остается риск ослабления вследствие военных действий на Донбассе. Эта зона неопределенности ограничивает приток инвестиционного капитала в страну, стимулирует отток капитала из страны и отток валютных вкладов из банков. Потенциально высокие инфляционные риски также способствуют бегству из гривны в валюту.

Евро

По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, диапазон колебания евро на международном рынке в феврале может составить 1,13–1,15. Стабилизации европейской валюты будет способствовать неуверенность ФРС в отношении сроков повышения базовой ставки. Также, стоит отметить непрерывное снижение евро семь месяцев подряд, что является историческим максимумом. Подобное снижение наблюдалось в 1999 году, а также 2010 году. После семи месяцев падения евро совершал отскок. Конечно, это не значит, что позже снижение не возобновится. Однако по совокупности факторов в феврале ожидается умеренное повышение – до отметки 1,17. Данная идея также

строиться на ожиданиях снижения энергетической составляющей в затратах европейских компаний, что будет повышать прибыли корпоративного сектора и стимулировать спрос населения.

Динамика курса евро на межбанковском рынке будет отображать колебания пары евро/доллар и гривна/доллар. Средний курс продажи наличного евро, при стабильном курсе доллара, может колебаться в диапазоне 18,7–19,5 грн.

Доллар США

Вероятность продолжения нисходящего движения гривны относительно доллара сохраняется. Поддерживает такую вероятность в первую очередь неопределенность в отношении локализации и продолжительности конфликта на Донбассе. Повышенные инфляционные риски поддерживают спрос на валюту, как инструмент сохранения сбережений. Необходимость импорта энергоресурсов формирует дополнительное давление на торговый и платежный балансы. Это происходит на фоне низких уровней золотовалютных резервов (по итогам декабря 2014 года 7,53 млрд. долларов), что покрывает чистый импорт лишь на полтора месяца. Затянувшиеся переговоры с МВФ свидетельствуют о наличии встречных требований и предложений. Готовность выделения средств и повышения объема кредитования пока только вербальная, а ключевым условием остается стабилизация ситуации на Востоке.

Сглаживает негатив принятое решение о кредитовании Европой Украины на 1,8 млрд. евро и полученные кредитные гарантии США на сумму 2 млрд. долларов. Впрочем, поступление данных ресурсов будет растянуто во времени. Появление информации о данных потенциальном притоке валюты на несколько дней стабилизировало рынок, однако не изменило общий тренд.

Согласно базовому сценарию прогноза аналитиков FOREX CLUB в Украине, курс продажи безналичного доллара США в феврале удержится вблизи отметок 21,5–22 грн. с последующим ослаблением до 20 грн, после поступления на рынок информации о формате и объеме сотрудничества с МВФ. Перманентно спрос и предложение будут смещать закупка товаров критического импорта, закупка вооружения и информация о планах регулятора по стабилизации рынка.

Оптимистичный сценарий включает в себя курс доллара вблизи 18,5 грн. Впрочем, шансы реализации такого сценария не превышают 10%.

Пессимистичный сценарий подразумевает достижение курса доллара США до отметки 23,9 грн. Драйвером движения может выступить затягивание переговоров с МВФ и дальнейшее ухудшение ситуации на Донбассе. Ослабление гривны может выйти и далее на новые уровни в случае предъявления Россией еврооблигаций на 3 млрд. долларов к выкупу.

Российский рубль

Исходя из действующих тенденций и событий, в феврале российская валюта сохраняет вероятность продолжить падение относительно доллара США. Главными причинами ослабления рубля остаются отток капитала вследствие санкций и падение стоимости нефти на сырьевых площадках. Оба фактора отягощаются снижением до «мусорного» рейтинга России агентством S&P, что заблокировало возможность многих финансовых компаний приобретать российский долг или держать его в своих портфелях. Регулярное ухудшение в последнее время прогнозов по экономике РФ агентствами, банками и инвестиционными компаниями усиливает рыночный пессимизм. В тоже время высокий уровень ставки ЦБРФ, даже после его понижения в последний рабочий день января на 2 п.п. с 17% до 15% – не дает оснований говорить о достаточности внутренних стимулов для поддержания и активизации деловой активности. Колебания стоимости нефти будут добавлять волатильности.

Стоимость рубля в Украине в феврале будет опираться на три фактора: динамику рубля к доллару, динамику гривны к доллару и политику Украины в отношении российского капитала и компаний. По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, курс продажи наличного рубля в этот период может составить 0,24–0,280.

Моніторинг економічного законодавства

Моніторинг законодавства

*Підготовлено компанією
«ЄФІМОВ ТА ПАРТНЕРИ адвокати · аудитори · податкові консультанти»*

Головні зміни

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

На думку ДФСУ, податкові накладні, складені платником податків протягом січня 2015 р., як і раніше, будуть підлягати реєстрації в ЄРПН лише якщо сума ПДВ у них перевищуватиме 10 тис. грн, а також якщо податкові накладні складені в електронному вигляді і ті, які виписані при здійсненні операцій з постачання підакцизних товарів і товарів, ввезених на митну територію України.

З 01.02.2015 р. всі податкові накладні та розрахунки коригування до податкових накладних (у тому числі які не надаються покупцю, виписані за операціями з постачання товарів/послуг, які звільнені від оподаткування), незалежно від розміру ПДВ в одній податковій накладній/розрахунку коригування підлягають реєстрації в ЄРПН.

Лист ГУ ДКСУ у м. Києві від 13.01.2015 р. № 06-08/107-313

На виконання наказу Мінфіну від 31.12.2014 р. № 1290 «Про затвердження Змін до бюджетної класифікації» в органах Держказначейства відкрито нові рахунки місцевих і державних бюджетів для сплати податків, зборів та інших платежів.

Зокрема, для рахунків за кодами платежів: 22012600 – 22012800; 41010100; 41020100; 41020600 – 41020603; 41030600 – 41030603; 41031300 – 41031303; 41033500; 41033900 – 41033903; 41034200 – 41034203; 41034900 – 41034903 датою початку здійснення операцій по зарахуванню надходжень до державного та місцевих бюджетів визначено 13.01.2015 р.

Для інших рахунків датою початку здійснення операцій по зарахуванню надходжень до державного та місцевих бюджетів визначено 26.01.2015 р.

Реквізити рахунків можна уточнити в Державних податкових інспекціях і відділеннях банків територіального рівня за місцем реєстрації та перебування на податковому обліку платника, або завантажити на сайті ГФС в розділі «Бюджетні рахунки».

Податки і збори

Податок на додану вартість

Лист ДФСУ від 19.01.2015 р. № 1403/7/99-99-19-03-01-17

ДФСУ роз'яснила, зокрема, що:

- починаючи з 1.01.2015 р., усі податкові накладні/розрахунки коригування до них складаються платниками податку виключно в електронному вигляді;
- до 1.02.2015 р. платникам ПДВ надано можливість реєстрації податкових накладних в ЄРПН незалежно від суми ПДВ, що міститься у податковій накладній;
- з 1.02.2015 р. обов'язковій реєстрації в ЄРПН підлягатимуть усі податкові накладні;
- податкова накладна в електронному вигляді, яка отримана покупцем з ЄРПН, вважається такою, що отримана від постачальника;
- датою початку використання електронного рахунку у системі електронного адміністрування ПДВ є 1.02.2015 р.;
- сплата ПДВ до бюджету за звітний період грудень 2014 р., січень 2015 р. / IV квартал 2014 р. буде здійснюватися платником ПДВ зі свого поточного рахунку безпосередньо на бюджетні рахунки, а за звітні податкові періоди, починаючи з лютого 2015 р. / I квартал 2015 р., – з рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ.

Державана допомога, єдиний соціальний внесок

Лист ДФС від 21.01.2015 р. № 1665/7/99-99-17-02-01-17

Зокрема зазначено, що якщо розмір пенсії, що виплачується з ПФУ або бюджету, менше за 3654 грн, то ПДФО не утримують. Якщо ж розмір пенсії більший, то суму перевищення оподатковують ПДФО за ставками 15 % (20 %).

Використання ставки ПДФО (5 або 20 %) при оподаткуванні дивідендів залежить від того, чи є податковий агент платником податку на прибуток. При цьому потрібно ще й пам'ятати, що дивіденди, нараховані, зокрема, за привілейованими акціями, оподатковуються за ставкою ПДФО 15 % (20 %).

Також зазначено, що призи чи виграші (крім виграшів, призів у лотереї) оподатковуються за ставкою ПДФО 30 %. Виняток становлять грошові виграші у спортивних змаганнях.

Повідомлення інформаційного управління апарату ВРУ від 15.01.2015 р.

У повідомленні йдеться про те, що Законом України № 1539 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо удосконалення окремих положень соціальної політики)» встановлено щорічну додаткову оплачувану відпустку тривалістю 10 календарних днів для догляду за інвалідом з дитинства I групи підгрупи А, а також відпустку без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною-інвалідом підгрупи А, якій виповнилося шість і більше років, вісімнадцятирічного віку.

Крім того, Законом зі ст. 179 КЗпП і ст. 18 Закону України «Про відпустки» виключено положення про те, що за особами, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною та працюють на умовах неповного робочого часу, зберігається право на допомогу до досягнення дитиною трирічного віку.

Законом також урегульовано питання продовження виплати допомоги на дитину до досягнення нею трирічного віку особам, яким призначена допомога при народженні першої дитини та виплата її проводиться протягом 24 місяців.

Закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII

З 1.01.2015 р. збільшено розмір штрафів за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) ЄСВ – до 20 % (замість 10 %) своєчасно не сплачених сум, а у випадку donaraxування органом фіскальної служби або платником своєчасно не нарахованого ЄСВ – до 10 % (замість 5 %) зазначеної суми за кожен повний або неповний звітний період, за який donaraxувано таку суму, але не більш як 50 % суми donaraxуваного ЄСВ.

Крім того, за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності з ЄСВ застосовується штраф у розмірі 10 НМДГ (170 грн); за ті самі дії, вчинені платником ЄСВ, до якого протягом року було застосовано штраф за таке порушення, – у розмірі 60 НМДГ (1020 грн).

Закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII

Внесені зміни щодо розміру допомоги з тимчасової непрацездатності залежно від страхового стажу:

- 50 % середньої з/п – застрахованим особам, які мають страховий стаж до трьох років;
- 60 % середньої з/п – застрахованим особам, які мають страховий стаж від трьох до п'яти років;
- 70 % середньої з/п – застрахованим особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років;
- 100 % середньої з/п – застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років;
- 100 % середньої з/п – застрахованим особам, віднесеним до 1–4 категорій осіб, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи; одному з батьків або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту; особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань; донорам, які мають право на пільгу.

Крім того, передбачене обмеження виплати застрахованим особам, які протягом 12 місяців перед настанням страхового випадку за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців. Такі особи мають право на матеріальне забезпечення відповідно до цього Закону в таких розмірах:

- допомога по тимчасовій непрацездатності – виходячи з нарахованої заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески, але в розрахунку на місяць не вище за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом у місяці настання страхового випадку;
- допомога по вагітності та пологах – виходячи з нарахованої заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески, але в розрахунку на місяць не вище двократного розміру мінімальної заробітної плати та не менше за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом у місяці настання страхового випадку.

Постанова ПФУ від 10.12.2014 р. № 26-1

ПФУ було внесено зміни до Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до ПФУ, затвердженої постановою Правління ПФУ від 19.12.2003 р. № 21-1:

- підприємствам та організаціям, які мають місцезнаходження на території ВЕЗ «Крим», розрахунки фактичних витрат на виплату та доставку пільгових пенсій не надсилаються;
- сплата збору на обов'язкове державне пенсійне страхування здійснюватиметься також з операцій з купівлі іноземної валюти у безготівковій та/або готівковій формі;

– на території ВЕЗ «Крим» не справлятиметься збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, передбачений Законом України від 26.06.1997 р. № 400/97-ВР.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ у відповіді зазначила, що сума вихідної допомоги, нарахована роботодавцем найманому працівникові при його звільненні, не є базою нарахування та утримання ЄСВ.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ зазначила, що до складу загального місячного (річного) оподатковуваного доходу не включаються кошти або вартість майна (послуг), що надаються як допомога на поховання платнику податку роботодавцем такого померлого платника податку за його останнім місцем роботи у розмірі, що не перевищує у 2014 і 2015 р. – 3420 грн. Сума перевищення за її наявності остаточно оподатковується під час її нарахування (виплати, надання).

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ зазначила, що сума страхових внесків, сплачена суб'єктом господарювання за добровільне страхування на користь найманих працівників (крім випадків, зазначених у абз. «а»–«в» пп. 164.2.16 ПКУ), вважається додатковим благом фізичної особи, підлягає оподаткуванню на загальних підставах і відображається в податковому розрахунку за формою № 1 ДФ під ознакою доходу «126».

Єдиний податок

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

На запитання щодо врахування вартості товарів, у тому числі необоротних активів, робіт і послуг, придбаних у платників єдиного податку при коригуванні (збільшенні або зменшенні) фінансового результату, повідомлено наступне:

– об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до П(С)БО або МСФЗ, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III ПКУ (пп.134.1.1 ПКУ);

– відповідно до норм ПКУ при коригуванні (збільшенні або зменшенні) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку) вартість товарів, у тому числі необоротних активів, робіт і послуг, придбаних у платників єдиного податку, не враховується.

Запитання – відповідь, розміщене на ЗІР

На запитання щодо можливості ФОП – платника ЄП здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, у тому числі за межами території України,

повідомлено наступне:

– відповідно до ст. 5 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» фізичні особи, які мають постійне місце проживання на території України, мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, якщо вони зареєстровані як підприємці;

– відповідно до п. 291.3 ПКУ ФОП може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам встановленим гл. 1 «Спрощена система оподаткування обліку та звітності» ПКУ;

– відповідно до п. 291.5 ПКУ визначені види діяльності, здійснюючи які ФОПи не можуть бути платниками ЄП;

Таким чином, ФОП – платник ЄП може здійснювати зовнішньоекономічну діяльність як на території України, так і за її межами, за умови, що ним не здійснюються види діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування.

Інші податки та податкові платежі

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

Відповідаючи на запитання: «Хто надає контролюючому органу відомості, необхідні для розрахунку транспортного податку?», ДФСУ зазначила, що органи внутрішніх справ зобов'язані до 01.04.2015 р. подати контролюючим органам за місцем реєстрації об'єкта оподаткування відомості, необхідні для розрахунку податку.

З 01.04.2015 р. органи внутрішніх справ зобов'язані щомісячно, у 10-денний строк після закінчення календарного місяця, подавати контролюючим органам відомості, необхідні для розрахунку податку, за місцем реєстрації об'єкта оподаткування станом на перше число відповідного місяця.

ДФСУ відповіла, що базовим податковим (звітним) періодом для сплати транспортного податку є календарний рік.

Державне регулювання

Ліцензії, патенти, дозволи

Лист ДФСУ від 29.12.2014 р. № 17137/7/99-99-24-02-02-17

Перереєстрація госпсуб'єктів, які перебувають на території ВЕЗ «Крим», відповідно до законодавства Росії не визнається Україною, а зазначення адреси фактичної діяльності таких госпсуб'єктів на території Росії не відповідає законодавству України.

При відсутності сертифіката про походження товару з України (У-1), що видається ТПП на решті території України, та інших документів про походження товару оподаткування товарів здійснюється на загальних підставах (застосовуються повні ставки ввізного мита), ПДВ та акцизний податок сплачуються в порядку, встановленому законодавством України.

Ліквідація та банкрутство

Постанова ВГСУ від 20.01.2015 р. № Б11/009-12

ВГСУ, визнавши правомірними дії ліквідатора банкрута, вказав на наступні особливості визначення організатора аукціону арбітражним керуючим при продажу майна такого банкрута:

– пріоритетом у визначенні організатора є найменша сума винагороди за проведення торгів;

– торгуюча організація, яка визнається організатором аукціону, набуває прав учасника у справі про банкрутство, проте, може оскаржувати лише ті судові акти, які безпосередньо стосуються продажу майна банкрута;

– згода забезпеченого кредитора на продаж заставного майна не пов'язана з наданням заставному кредитору права обирати порядок та умови реалізації такого майна.

Облік та звітність

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ зазначила, що територіальні органи Міндоходів АРК та м. Севастополя реорганізовано шляхом приєднання до Генічеської ОДПІ ГУ ДФС у Херсонській області.

Платники податків, які мають місцезнаходження (місце проживання) на тимчасово окупованій території України, обліковуються з ознакою «суб'єкт вільної економічної зони “Крим”».

При цьому особи, які перебували на обліку в контролюючих органах або мали місцезнаходження (місце проживання) на території АРК або м. Севастополя на початок тимчасової окупації, звільняються від обов'язку подання до контролюючих органів декларацій (крім митних декларацій), звітності та інших документів, пов'язаних із обчисленням і сплатою податків і зборів протягом строку такої тимчасової окупації та після її завершення.

Водночас платники податків не позбавлені права на добровільну сплату податків без відповідної реєстрації на іншій території України як резидента України.

Постанова КМУ від 29.12.2014 р. № 718

КМУ вніс зміни до порядку подання фінансової звітності підприємствами, які перебувають у зоні АТО або на тимчасово окупованій території.

Такі підприємства подають фінансову звітність після відновлення звичайної діяльності органів статистики чи інших органів, яким вони звітують, або відповідним державним органам на контрольованій території України.

Також за умови відсутності безпечного та безперешкодного доступу до своїх активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку такі суб'єкти господарювання можуть не проводити інвентаризацію. Обов'язок її здійснити з'явиться на перше число місяця, в якому виникнуть належні умови доступу до активів і документів.

Роз'яснення Держстату від 04.12.2014 р. № 17.4-12/62

Держстат надав роз'яснення щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 51-авто (місячна) «Звіт про перевезення вантажів та пасажирів автомобільним транспортом».

Форма охоплює дані за місяць звітного року. Показники форми відображені в числах з одним десятковим знаком після коми, рядки 01, 02 – з двома десятковими знаками після коми.

Форма містить дані:

– про роботу вантажних автомобілів, пов'язану з виконанням вантажних перевезень, у тому числі міжнародних, на власному й орендованому транспортному засобі, на комерційній основі (тобто за плату); обсяги перевезень, виконані пікапами та фургонами на шасі легкових автомобілів і на автопричепках;

– про роботу пасажирських автобусів на маршрутах, за разовими замовленнями інших юридичних осіб і в порядку індивідуального обслуговування фізичних осіб, включаючи екскурсійні та туристичні перевезення пасажирів на комерційній основі (тобто за плату).

Містить дані обліку про перевезення пасажирів за всіма видами сполучення (міському, приміському, міжміському та міжнародному).

Наказ Мінфіну від 30.09.2014 р. № 987

Мінфін скасував:

– Інструкцію про порядок реєстрації виданих, повернутих і використаних довіреностей на одержання цінностей (наказ Мінфіну від 16.05.1996 р. № 99). Відповідно, втрачають чинність й бланк довіреності на одержання цінностей (типова форма № М-2) та Журнал реєстрації довіреностей;

– Порядок ведення консолідованого бухгалтерського обліку промислово-фінансовими групами (наказ Мінфіну від 23.03.2000 р. № 61).

Отже, з 01.01.2015 р. довіреність стає необов'язковою при отриманні цінностей.

Крім того, відкориговано Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Згідно зі змінами, повноваження на здійснення господарської операції особи, яка в інтересах юрособи або фізособи-підприємця одержує основні засоби, запаси, нематеріальні активи, грошові документи, цінні папери та інші товарно-матеріальні цінності згідно з договором, підтверджуються відповідно до законодавства. Такі повноваження можуть бути підтвержені, зокрема, письмовим договором, довіреністю, актом органу юридичної особи тощо. При цьому можна використовувати довіреність довільної форми з урахуванням норм ст. 245- 250 ЦКУ.

Галузі і сфери діяльності

Фінансові послуги

Рішення НКЦПФР від 16.12.2014 р. № 1713

Регулярна квартална інформація за I-III кв. 2014 р., особлива інформація та інформація про іпотечні ЦП, сертифікати фонду операцій з нерухомістю

емітентами ЦП, яка виникла до набрання чинності цим рішенням, крім регулярної річної інформації за звітний 2014 р., розкривається на фондовому ринку та подається в НКЦПФР відповідно до попередньої редакції Положення про розкриття інформації емітентами ЦП.

Інформація оприлюднюється на сайті емітента протягом п'яти робочих днів після дати вчинення дії. Розкриття регулярної річної інформації шляхом розміщення на сайті здійснюється не пізніше 30 квітня року, наступного за звітним.

Річний, піврічний або квартальний звіти іноземного емітента та його особлива інформація розкриваються на сайті, у загальнодоступній базі даних НКЦПФР у вигляді електронних файлів формату PDF, на сайті біржі, на якій цінні папери іноземного емітента розміщуються або перебувають в обігу.

Розкриття інформації в повідомленні про проведення загальних зборів акціонерів здійснюється емітентами не пізніше ніж за 30 днів до зборів, а також у разі зміни в порядку денному зборів не пізніше ніж за 10 днів до дати проведення зборів.

Обов'язок розміщення публічними АТ інформації на сайті виникає з дня, наступного за днем реєстрації НКЦПФР звіту про результати розміщення та видачі свідоцтва про реєстрацію першого випуску акцій.

Рішення НКЦПФР від 25.11.2014 р. № 1577

У рішенні зазначено, що дія Порядку формування та ведення держреєстру фінансових установ, що надають фінансові послуги на ринку ЦП, не поширюється на банки.

Статус фінансової установи набуває профучасник фондового ринку, який отримав ліцензію на здійснення профдіяльності на фондовому ринку або зареєстрував правила Центрального депозитарію в установленому порядку і корпоративний інвестфонд, зареєстрований в реєстрі ІСІ, з дати внесення про них запису до реєстру фінансових установ, що надають фінансові послуги на ринку ЦП.

НКЦПФР публікує інформацію про набуття статусу фінустанови на своєму сайті протягом п'яти робочих днів з дати включення установи до реєстру.

Рішенням також спрощено процедуру отримання статусу фінустанови за рахунок подачі профучасниками фондового ринку лише заяви.

Будівництво

Лист Мінбуду від 15.01.2015 р.

У випадку належного обґрунтування підрядник за дорученням замовника може придбавати устаткування на весь обсяг будівництва та передавати замовнику за актом передачі або купівлі-продажу. Оплата послуги підрядника з придбання устаткування, яке буде змонтовано в подальшому, здійснюється на підставі платіжного доручення та рахунку заводу-постачальника.

При цьому передача підряднику устаткування, що підлягає монтажу у звітному періоді, здійснюється аналогічно до порядку передачі підряднику матеріальних ресурсів, придбаних замовником і безоплатно переданих

підряднику за «Актом передачі матеріалів поставки замовника» для укладення їх у проектне положення.

Наказ Мінбуду від 25.11.2014 р. № 326

Цим наказом визначено, що Мінбуд делегує саморегульованим організаціям у сфері архітектурної діяльності повноваження щодо професійної атестації архітекторів, інженерів-проектувальників, інженерів технічного нагляду та експертів.

Об'єкти правовідносин

Земля

Лист Держземагентства від 14.01.2015 р. № 6-28-0.22-215/2-15

Держземагентство повідомило, що коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель, на який індексується нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь, земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення, станом на 01.01.2015 р. становить 1,249.

При цьому кумулятивне значення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки земель з 1995 р. станом на 01.01.2015 р. становить 3,997.

Постанова ВСУ від 24.12.2014 р. у справі 6-206цс14

ВСУ в постанові дійшов висновку, що при наданні земельної ділянки за відсутності проекту землеустрою зі встановлення прибережної захисної смуги необхідно виходити із нормативних розмірів прибережних захисних смуг, встановлених ст. 88 Водного кодексу України, та орієнтовних розмірів і меж водоохоронних зон, що визначаються відповідно до Порядку погодження природоохоронними органами матеріалів щодо вилучення (викупу), надання земельних ділянок, затвердженого наказом Мінприроди від 05.11.2004 р. № 434.

Відтак відсутність окремого проекту землеустрою щодо встановлення прибережної захисної смуги не говорить про відсутність самої прибережної захисної смуги, оскільки її розміри встановлені законом.

Рішення Київради від 10.12.2014 р. № 565/565

Київрада вирішила, що її рішення від 03.07.2014 р. № 23/23 «Про затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земель міста Києва» вводиться в дію з 01.07.2015 р.

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР

ДФСУ роз'яснила, що у 2015 р. земельний податок справляється із застосуванням ставок, які діяли до 31.12.2014 р.

Нерухомість

Роз'яснення ДФСУ від 16.01.2015 р.

За наявності у власності платника податку більше одного об'єкта житлової нерухомості одного або різних типів, у тому числі їх часток, податок обчислюється виходячи із сумарної загальної площі таких об'єктів, зменшеної відповідно до пп. 266.4.1 ПКУ, та пільги органів місцевого самоврядування з неоподатковуваної площі таких об'єктів (у разі її встановлення), та відповідної ставки податку.

У 2015 р. фізичним особам платникам податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, податок буде нараховуватися контролюючими органами за місцем їх податкової адреси (місцем реєстрації) за 2014 р. в наступному порядку:

- у період з 01.01.2014 р. по 31.03.2014 р. – з житлової площі;
- а з 01.04.2014 р. по 31.12.2014 р. – із загальної площі об'єктів житлової нерухомості.

Лист Держреєстру від 14.01.2015 р. № 3150/8-14-06

На сьогодні у зв'язку з проведенням антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей та тимчасовою окупацією території Автономної Республіки Крим склалася ситуація, коли окремі нотаріуси, що посвідчували договори іпотеки, не мають об'єктивної можливості проведення державної реєстрації припинення обтяження нерухомого майна іпотекою та, відповідно, припинення заборони відчуження цього майна в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Для вирішення питання про зняття заборони відчуження нерухомого майна та внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно зацікавленій особі необхідно звернутися до будь-якої державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса України, в тому числі до нотаріусів інших районів і міст Донецької та Луганської областей, де реєстри працюють без обмежень.

Вказана позиція погоджена листом Міністерства юстиції від 11.12.2014 р. № 17908-0-26-14/6.1.

Закон України від 28.12.2014 р. № 71-VIII

Цим Законом вносяться наступні зміни щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Базою оподаткування цим податком є загальна площа об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, у тому числі їх часток.

Змінено також пільги із сплати цього податку.

База оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, у тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи платника податку, зменшується:

- а) для квартири/квартир незалежно від їх кількості – на 60 кв. м;
- б) для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості – на 120 кв.

м;

в) для різних типів об'єктів житлової нерухомості, у тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири/квартир і житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), – на 180 кв. м.

Сільським, селищним, міським радам надано право збільшувати граничну межу житлової нерухомості, на яку зменшується база оподаткування.

Ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної або міської ради залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 2 % розміру мінімальної заробітної плати (24,36 грн), встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 кв. м бази оподаткування.

Закон України від 28.12.2014 р. № 68-VIII

Цим Законом продовжено строк мораторію на відчуження гуртожитків до 11 років (до 01.10.2019 р.).

Праця

Закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII

Скасований обов'язок ФОП реєструвати трудовий договір з найманим працівником у ДСЗ.

Встановлено обов'язок роботодавців (як юр. осіб, так і фіз. осіб) повідомляти про прийняття на роботу працівника органи Державної фіскальної служби України до допуску працівника до роботи (порядок повідомлення поки не затверджений КМУ).

Встановлені додаткові штрафи (фінансові санкції) за порушення порядку прийняття на роботу, порушення вимог щодо строків і розміру оплати праці, інших порушень законодавства про працю (розмір штрафів від однієї мінімальної з. п. до 30 мінімальних з. п.).

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат, аудитор, канд. юрид. наук

Для чого потрібен сертифікат з перевезення товару EUR.1

Для того, аби мати вільний доступ на ринок Європи, за Угодою про асоціацію з ЄС українські товари мають відповідати вимогам правил визначення преференційного походження. Тож нещодавно Мінфін затвердив норматив, який покликаний урегулювати механізм підтвердження такого походження вітчизняних товарів.

Як відомо, 27 червня 2014 р. була підписана, а 16 вересня цього ж року – ратифікована Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода).

Товари, що походять з України

Протокол 1 до Угоди (далі – Протокол) врегульовує питання щодо визначення концепції «Походження товарів» і методів адміністративного співробітництва. З метою впровадження Угоди такими, що походять з України, вважатимуть (ст. 2 Протоколу):

- товари, цілком вироблені в Україні, як це визначається у ст. 5 Протоколу;
- товари, отримані в Україні з матеріалів, які не були вироблені цілком на її території, за умови, що такі матеріали пройшли достатню обробку в Україні відповідно до ст. 6 Протоколу.

Підтвердження походження товарів з України

Водночас згідно зі ст. 16 Протоколу товари, що походять з України, після ввезення до Європейського Союзу підпадають під дію Угоди (тобто мають пільги) за умови подання, зокрема, сертифіката з перевезення товару EUR.1.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ

Підтвердженням походження товарів з України також може бути декларація інвойс, складена затвердженим експортером або експортером будь-якої партії товару, що складається з одного чи декількох місць товарів, сукупна вартість яких не перевищує 6000 євро.

Процедура видачі сертифіката

Цей сертифікат має бути виданий митними органами країни експорту, тобто України, щодо українських товарів на письмову заяву експортера або під відповідальність експортера його уповноваженим представником.

Митні органи, які видають сертифікати з перевезення товару EUR.1, мають вжити всіх належних заходів для перевірки статусу походження товарів, а також виконання інших умов Протоколу. Для виконання цього завдання вони мають право вимагати будь-яких доказів і здійснювати будь-яку перевірку рахунків експортера та інші перевірки, які вважатимуть належними (ст. 17 Протоколу).

Особливості видачі сертифіката

Порядок заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення товару EUR.1 затверджено наказом МФУ від 18.11.2014 р. № 1142 (далі – Порядок № 1142).

Сертифікат з перевезення товару EUR.1 (сертифікат) – це документ, який підтверджує статус преференційного походження товару (п. 3 розд. I Порядку № 1142). Форма сертифіката наведена у додатку III до Протоколу.

Крім порядку заповнення бланка сертифіката у розрізі його граф, Порядок № 1142 містить положення про:

- видачу сертифіката;
- видачу сертифіката після здійснення експорту товарів;
- видачу дублікату сертифіката;
- видачу сертифіката на підставі підтвердження походження, виданого або оформленого попередньо;

– відмову у видачі сертифіката.

Сертифікат видається у разі, якщо його потрібно пред'явити як доказ, що товари відповідають вимогам правил визначення преференційного походження, установлених в Угоді, при застосуванні преференційних ставок ввізного мита.

ВРІЗ 1

Для отримання такого сертифіката експортер має пред'явити митниці:

– заяву, що містить декларацію від експортера, за формою, визначеною у додатку III до Протоколу, для видачі сертифіката;

– оригінал сертифіката, дві паперові копії сертифіката та його електронну копію у разі заповнення сертифіката машинописом (бланк сертифіката заповнюється відповідно до вимог Угоди);

– документи, що підтверджують преференційне походження товарів відповідно до вимог Протоколу, у разі якщо це перша поставка таких товарів до країн ЄС.

Рішення про видачу або відмову у видачі сертифіката приймається протягом трьох робочих днів із дня, що настає після реєстрації заяви у митниці.

Сертифікат може бути виданий після експорту відповідної партії товарів, якщо експортер разом із зазначеними документами додатково надає митниці документи про те, що сертифікат:

– не був виданий на момент здійснення експорту товару через помилки чи ненавмисний недогляд або через особливі обставини,

або

– виданий, але не прийнятий з технічних причин митними органами країни імпорту.

У заяві експортера про видачу такого сертифіката після здійснення експорту товарів мають бути зазначені номер експортної декларації, оформленої на відповідну партію товарів, та дата її оформлення в митниці.

ВРІЗ 2

У разі викрадення, втрати чи знищення сертифіката митниця може видати дублікат сертифіката, якщо експортер надасть:

– копію раніше виданого сертифіката;

– заяву про видачу дублікату сертифіката, в якій зазначаються номер митної декларації, оформленої на відповідну відправку товарів, та дата її оформлення в митниці;

– заповнений відповідно до вимог Угоди бланк дублікату сертифіката (оригінал дублікату сертифіката, дві паперові копії дублікату сертифіката та його електронну копію у разі заповнення дублікату сертифіката машинописом).

Якщо товари, що відповідають вимогам правил визначення преференційного походження, установлених в Угоді, розміщуються під митним контролем митниці з метою переміщення всіх або деяких з таких товарів у межах України або країн ЄС, то можливою є заміна оригінального підтвердження походження одним або більшою кількістю сертифікатів. Така заміна здійснюється митницею, під митним контролем якої знаходиться товар.

Підстави для відмови у видачі сертифіката

Митниця вправі відмовити у видачі сертифіката з трьох підстав, а саме якщо:

- форма поданого бланка сертифіката не відповідає формі, наведеній у додатку III до Протоколу;
- сертифікат та/або заяву заповнено з порушенням вимог Угоди та Порядку № 1142;
- товари, на які подано заяву щодо видачі сертифіката, не відповідають вимогам преференційного походження.

Рішення про відмову у видачі сертифіката оформлюється посадовою особою митниці у двох примірниках за встановленою формою.

У разі отримання відмови експортер має два варіанти поведінки: повторно звернутися до митниці відповідно до Порядку № 1142 за умови усунення причин, що призвели до відмови; або оскаржити рішення про відмову у видачі сертифіката в порядку, установленому законодавством України.

ВРІЗ 1

Зверніть увагу

Сертифікат видається при застосуванні преференційних ставок ввізного мита

ВРІЗ 2

Зверніть увагу

Сертифікат видається посадовою особою митниці під час здійснення експорту або після експорту товару у випадках, встановлених Угодою (*Персональний сайт Олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua/?p=1584>). – 2015. – 23.01).*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ⁷

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Д. Гетманцев

В законе ответ отсутствует

Налог на недвижимое имущество, по нашему мнению, получил незаслуженно больше внимания общества, чем другие нововведения «новогодней налоговой реформы». Хотя, на самом деле, простые расчеты показывают, что налог намного меньше ударит по карманам украинских граждан, чем, те же рентные платежи или акцизы, бремя которых, без всякого сомнения, переложится с плеч юридических плательщиков на карманы потребителей.

Однако, высокие материи переложения налогов вероятно слишком сложны для понимания фактических плательщиков, что делает их, хоть и достаточно ощутимыми, но объективно менее понятными. Именно так общее недовольство налогоплательщиков налоговой системой в целом перенаправляется на практически безболезненные, но простые для понимания прямые имущественные налоги. Благо правительство от души позаботилось о том, чтобы поговорить и у противников, и у симпатиков налога на недвижимое

⁷ Збережено стиль і граматику оригіналу

имущество было о чем.

Начнем с того, что налог на недвижимость не новый налог. Его уже два раза безуспешно пытались реформировать при Януковиче. И да, он действительно будет взиматься с жилой недвижимости за налоговый период 2014 г. в 2015 г. согласно ставок, установленных местными органами власти в 2014 г., т. е. до «реформы». Налог, насчитанный по ставкам и в порядке, введенном с 2015 г. будет взиматься в 2016 г. Хотя, это тоже не факт, ведь для взимания налога органам местного самоуправления необходимо утвердить ставки налога. В случае, если такие ставки не утверждены (либо утверждены ранее в размере, не соответствующем действующему закону), налог за отсутствием обязательного элемента просто не подлежит взысканию.

В силу ст. 12 НК Украины решение о введении местного налога на недвижимое имущество местный совет должен принять до 15 июля года, предыдущего бюджетному периоду, в котором планируется применение установленных налогов и сборов. Таким образом, относительно ставок налога на нежилую недвижимость (новый объект налогообложения) или даже на жилую, если местные советы не установили ставку в 2014 г., а установят в 2015 г., первым налоговым периодом будет налоговый период 2016 г., а налог впервые будет заплачен только в 2017 г. Сколько воды утечет и сколько правительств/парламентов/редакций НК поменяется до этого периода известно только одному Господу, который на столетие Великой октябрьской, сможет еще не раз удивить собственников украинской недвижимости, что в свою очередь, согласитесь, девальвирует актуальность проблем, связанных с налогообложением налогом на недвижимость, отодвигая их во времени.

Так или иначе, у Всевышнего еще достаточно времени для исправления плодов кривых рук рабов своих, допустивших в одной, не самой большой статье НК столько логических ошибок одновременно!

Итак, конкретно по пунктам. Основная проблема налога связана с изменением порядка исчисления базы налогообложения. Хунвейбины отечественного Минфина решили ее упростить. Общие площади квартир и строений суммируются между собой, от полученных сумм вычитается установленная для всех льгота (необлагаемый минимум) и к разнице применяется установленная местным советом ставка. Если плательщик имеет в собственности и квартиры и строения, то льгота соответственно также суммируется. Все просто. Но дьявол зарылся как раз в деталях – в порядке установления ставки налогов для объектов, находящихся в разных населенных пунктах.

Предположим, Вы являетесь собственником недвижимости в Киеве и в селе Скорики Тернопольской области. В Киеве установлена максимальная ставка налога в размере 2 % минимальной зарплаты. В Скориках, естественно установлена уменьшенная ставка в размере 0,5 %. Какую ставку следует применить к сумме площадей, являющейся базой налогообложения для налогоплательщика, налоговый адрес которого находится в Киеве? А в Скориках? В законе ответ на этот вопрос отсутствует. Как собираются разрешать эту патовую ситуацию финансовые гроссмейстеры правительства не понятно. Но их весьма свободное отношение к закону, как таковому не

оставляет сомнений в том, что решать проблему будут вне установленных законом норм.

Пойдем дальше. Льгота, или необлагаемый минимум. Местные советы могут устанавливать повышенный минимум (более 180 кв. м) согласно п. 266.4 ст. 266 НК Украины. Теперь если в Скориках установлен минимум в 300 кв. м, что вполне реально, в Киеве 180 кв. м, как в законе, то какой минимум применяется к нашей базе налогообложения? Большая? Меньшая? Почему? Снова пат.

Но на этом перечень патовых конструкций чудо-налога только начинается. Совместная собственность. Согласно п. 266.1.2 ст. 266, если объект жилой или нежилой недвижимости пребывает в общей совместной собственности не разделенной в натуре, налогоплательщиком является один из таких собственников, определенный по его их согласию либо решением суда. Возникает очевидный вопрос – а что делать, если такого согласия нет? И решения суда нет? Ведь фискальная служба не имеет полномочий обращаться в суд с соответствующим иском. В таком случае, надо полагать, налог не подлежит уплате в связи с неопределенностью налогоплательщика...

Интересно, что разработчики новой редакции НК не мудрствуя лукаво освободили от уплаты налога те предприятия, которые владеют недвижимостью не на праве собственности, а на праве хозяйственного ведения или оперативного управления. К таким предприятиям принадлежат ни много ни мало все государственные предприятия Украины, что в противоречие Конституции ставит эти субъекты предпринимательства в неравный статус с негосударственными субъектами. Кроме того, как быть тем субъектам, которые являясь собственниками недвижимости передали ее в хозяйственное ведение своих дочерних предприятий. Налог с такого имущества, уплачиваясь материнской компанией не может быть зачтен в счет уплаты налога на прибыль в порядке, указанном в п. 137.5 НК, ведь от этого имущества материнская компания прибыли не получает! Еще один привет государственным акционерным компаниям и общественным организациям от отряда налоговых хунвейбинов.

Вообще вопрос льгот – это отдельный вопрос, требующий внимания. Так, согласно п. 266.4.2 ст. 266 НК местные советы устанавливают льготы по налогу, который уплачивается на определенной территории. По отношению к чему устанавливаются льготы? К плательщику или к объекту налогообложения? Детально исследуя п. 266.4.2 НК мы можем прийти к выводу, что этот вопрос оставлен на усмотрение органа местного самоуправления. Однако если льгота будет предоставлена плательщику, то возможно ли ее распространение на объекты недвижимости, находящиеся в других населенных пунктах. Учитывая то обстоятельство, что п. 266.4.2 привязывает льготу к месту «уплаты» налога, ответ на этот вопрос является не таким уж однозначным и обещает породить ой как много вопросов на практике.

Теперь, о том, как доказать (проверить) льготы, предусмотренные п. п. е), є), ж) п. 266.2.2 ст. 266 НК. Так, освобождаются от налогообложения объекты нежилой недвижимости, используемые субъектами малого и среднего бизнеса, осуществляющими свою деятельность в МАФах и на рынках. Надо полагать

налоговые реформаторы собирались освободить таким образом сами МАФы ЧПшников. Но получилось, как всегда, по-другому. От налога освободили всю нежилую недвижимость, которую используют те ЧП, которые имеют МАФы или торгуют на рынках. Просто для удовлетворения любопытства – почему только они? И почему всю используемую ими недвижимость? И что собственно говоря понимается под «использованием недвижимости»? Ведь, использование не подразумевает владение. Достаточно ли для получения льготы просто арендовать недвижимость у юридического лица, которое не сильно хочет платить налог? Полагаю, да.

Дальше еще интересней! От налога освобождаются здания промышленности. Что сие? То, что это категория не определена в неналоговом законодательстве (в отличие, скажем, от земель промышленности), еще полбеды. Но почему вновь принятый во время той же «налоговой реформы» п. 14.1.129-1 не содержит такого определения, вообще не предусматривая здания промышленности в составе объектов недвижимости? И что вследствие этого необходимо для того, чтобы мой гараж/сарай стал зданием промышленности? Достаточно ли поставить внутри швейную машинку и сделать несколько стяжек?.. Те же вопросы возникают и относительно льготы на здания, предназначенные для использования непосредственно в сельскохозяйственной деятельности. Какими справками/методами/аргументами убедить фискальную службу в наличии льготы?.. Ответов нет.

На самом деле, во многих странах налог на недвижимое имущество является не такой уж бесполезной штукой. Так, местные бюджеты в Великобритании получают от налога 24,6 млрд фунтов в год (2009 г.), что составляет 4,5 % всех доходов консолидированного бюджета страны. Как видно из вышеизложенного, украинские налоговые реформаторы вряд ли ставили перед собой такие амбициозные цели, ведь для их достижения следовало бы поработать, мягко говоря, тщательнее, превратив средневековый «налог на окна» авторства команды Н. Азарова в более-менее современный платеж хоть как-то зависящий от экономической стоимости объекта налогообложения и не содержащий в себе столько грубых ошибок формальной логики.

Нельзя сказать, что дореформенный налог на недвижимость был лучше действующего варианта. Скорее, это щенки одно и того же помета. Одинаково слабые, недалекие, беспородные создания, даже болеющие одинаковыми наследственными заболеваниями. Но в этом есть и позитивы. Позитивы для отечественных налогоплательщиков. Ведь для их карманов новый – старый платеж вряд ли представляет серьезную угрозу, тем более, в краткосрочной перспективе... (<http://jurblog.com.ua/2015/01/v-zakone-otvet-otsutstvuet>). – 2015. – 26.01).

Блог на сайті «24tv.ua»

Про автора: Е. Мазур

Право против террора: что даст Украине закон о признании ДНР и ЛНР терроризацией.

Вскоре Украина сможет расставить все точки над «і» и наконец признать террористов террористами. Боевые действия в стране это вряд ли остановит, однако поможет склонить европейских партнеров к усилению санкций против России.

27 января, Верховная Рада приняла в первом чтении поправки в ряд законов Украины, определяющие порядок признания организаций террористическими. За них проголосовали 270 народных депутатов.

Правовые ориентиры

В пояснительной записке к проекту закона № 1840, который был разработан Министерством юстиции, отмечается, что на сегодняшний день ни законом Украины «О борьбе с терроризмом», ни каким-либо другим законодательным актом не определена последовательность признания организации террористической, а также компетентные органы, которые должны обращаться в суд с таким ходатайством.

Если закон будет принят, то решение о признании организации террористической будет приниматься Высшим административным судом Украины на основании административного иска генпрокурора, прокуроров АР Крым, областей, городов Киева и Севастополя. На принятие решения о признании организации террористической Админсуд будет иметь один рабочий день. Также предлагается признать, что дела о признании организаций террористическими подсудны Высшему административному суду Украины как суду первой инстанции и что постановления суда о признании организации террористической подлежат немедленному выполнению.

Кроме того, с голоса, по решению коалиции, было принято изменение, в соответствии с которым Верховная Рада признает организации террористическими по представлению СНБО, но причастность отдельных граждан к этим террористическим организациям должен определять суд.

Согласно законопроекту, группировки, признанные террористическими, подлежат ликвидации, а принадлежащее им имущество конфискуется.

Следовательно, если этот документ будет принят, Украина получит законодательную базу, которая определит процедуру признания организаций террористическими. И после того, как решением суда определенная организация получит статус террористической, людей, которые принимают участие в ее финансировании, будет легче привлечь к ответственности по статьям Уголовного Кодекса.

Сигнал для Европы

Вместе с тем благодаря этому документу Украина получит право с чистой совестью обращаться к европейским партнерам с требованием об официальном признании боевиков, действующих на Востоке Украины, террористами. Собственно, это то, о чем говорил глава представительства ЕС в Украине Я. Томбинский – официально Украина должна первой признать ЛНР и ДНР террористическими организациями, а уже потом вынести это дело на международный уровень.

Мы требуем от всего мира, чтобы мир и основные международные организации признали ЛНР и ДНР террористическими организациями. Но при этом возникает вопрос: а Украина это должна сделать? Хотя мы все понимаем,

что на самом деле эти организации являются террористическими, есть определенная процедура: для того, чтобы нам требовать от наших партнеров признавать эти организации террористическими, надо это сделать самим, – объяснил профессор политологии НаУКМА А. Гарань.

Закон – возможность для маневра

По словам политолога С. Тарана, этот законопроект оставляет определенное место для дипломатического маневра. По его словам, западные партнеры Украины до сих пор не теряют надежды на то, что решить конфликт можно путем переговоров. А если бы так называемые ЛНР и ДНР были бы признаны террористическими организациями, то об этом варианте развития событий можно было бы забыть – с террористами в Европе никто не говорит. «Поэтому был принят такой закон без четкого наименования ЛНР – ДНР, как террористических организаций, который с одной стороны дает возможность в будущем эти организации признать террористическими, а с другой стороны дает возможность не закрывать шанс на переговоры, как того хотят западные партнеры», – отметил он.

В целом, этот документ является частью дипломатических усилий Украины по консолидации международного сообщества для давления на Россию и для того, чтобы против нее были введены новые санкции.

Политологи также отмечают, что принятие этого законопроекта не гарантирует, что ЛНР и ДНР будут признаны террористическими организациями в мире. Во-первых, в различных международных организациях разный уровень бюрократизации, поэтому в некоторых из них принятие этого решения может занять немало времени. Во-вторых, путинские лоббисты в Европе работают достаточно активно. Поэтому для таких стран, как например, Испания, Италия или Греция, решение о признании украинских сепаратистов террористами будет тяжелым.

Но после того, как Верховная Рада примет законопроект № 1840, Украина получит право на то, чтобы легитимно называть две организации террористическими, когда решением суда они будут такими признаны.

Россия – спонсор терроризма и агрессор

Однако, по словам кандидата юридических наук А. Маляр, этот документ не изменит абсолютно ничего, только по той причине, что в Украине уже давно нет смысла говорить о терроризме – в стране война.

«То, что произошло в Мариуполе, полностью подпадает под 8 статью Римского статута Международного уголовного суда, где четко сказано, что это – военное преступление и внешняя агрессия. Поэтому я, как юрист, не вижу состава преступления, которое можно было бы квалифицировать как террористический акт. Кроме сбитого малайзийского Boeing, все остальные события я квалифицирую как военную агрессию», – подчеркнула она.

Впрочем, как пояснил А. Гарань, военную агрессию парламент также не обошел своим вниманием, поэтому было принято заявление в ООН, Европарламент, ПАСЕ, парламентскую ассамблею НАТО, Парламентскую ассамблею ГУАМ, национальные парламенты с призывом признать Россию государством-агрессором.

«О военной агрессии мы тоже сказали. Мы говорим, что есть террористы,

которые спонсируются Россией, и агрессия России. И в этой агрессии против Украины используются, в том числе, террористические организации», – сказал он.

Планируется, что ко второму чтению закон о признании террористических организаций будет готовить комиссия Рады и Кабмина. По словам депутата А. Геращенко, Верховная Рада Украины проголосует за него уже на следующей неделе. Закон вступит в силу со следующего дня после его опубликования (http://24tv.ua/news/showNews.do?pravo_protiv_terrora_chno_dast_ukraine_zakon_o_priznanii_dnr_i_lnr_terorganizacijami&objectId=537000&lang=ru). – 2015. – 29.01).

Блог на сайті «nikmedia.com.ua»

Про автора: Н. Герасимец

Плюсы и минусы в создании антикоррупционного бюро в Украине

Верховная Рада Украины в конце 2014 г. приняла закон, предусматривающий создание Национального антикоррупционного бюро Украины. На сегодня основная задача законодателя заключается в определении руководителя указанного ведомства, по всем критериям, предусмотренным в этом законе, а также реализация закона в действии.

Кандидатуры, на должность директора бюро, будет отбирать во время конкурса спецкомиссия. В последствии избрания комиссии три кандидатуры, будут подаваться Президенту Украины, который в свою очередь, выбрав одну, должен будет подать её на утверждение в Раду.

Как покажет себя практика применения указанных норм, вопрос сложный и неоднозначный, поскольку обсуждение уже вступившего в законную силу законопроекта вылилось в ожесточённую схватку.

Итак, Национальное антикоррупционное бюро Украины создаётся непосредственно Президентом Украины. Директор бюро согласно закону, будет назначаться на семь лет и не сможет занимать должность более двух сроков подряд. Бюро будет иметь семь региональных представительств в Украине. Всего в ведомство будут входить до 700 человек, в том числе не более 200 человек руководителей. Стоит заметить, что основная задача, которая ставится перед бюро – раскрытие уголовных коррупционных преступлений.

Откровенно говоря, меня пугают требования для лиц, которые могут претендовать на эту вакансию. Выявление и расследование коррупции это наиболее сложный процесс тем более, когда расследование будет проходить в отношении высокопоставленных лиц, которые имеют связи в судах, прокуратуре, что говорит о мощных юридических связях. В основном бюро будет укомплектовано правоведами практиками, которые занимают на сегодня руководящие и исполнительные должности в действующей правоохранительной системе, что даёт нам право полагать на кардинальное изменение самой структуры ведомства, но ни как ни системы изменения коррупционной паутины изнутри. На сегодня очень сложно охарактеризовать работу новосозданного ведомства, однако как усматривается из норм закона,

штат сотрудников бюро планируется укомплектовать также молодыми и неквалифицированными людьми с последующим прохождением стажировки в указанном ведомстве сроком от шести месяцев до года. Остаётся только догадываться, почему законодатель не передал функционал этого закона Прокуратуре Украины, составляющей единую систему, на которую в соответствии с Конституцией Украины возлагаются определённые функции, что вполне возможно дополнить функционалом Национального бюро, с целью улучшения работы указанного ведомства, при этом определить дополнительные контролирующие органы. В свою очередь это даст возможность вести жёсткий контроль над исполнением наделённых функций, указанного ведомства (<http://nikmedia.com.ua/blog/?p=262>). – 2015. – 29.01).

Блог на сайті «імена.ua»

Про автора: О. Пилипенко

Закон про телекомунікації планують переписати до кінця года

22 января состоялось открытое заседание Комитета ВРУ по вопросам информатизации и связи с операторами и провайдерами украинского рынка, в рамках которого подвели первые итоги работы комитета, а также, анонсировали планы по дальнейшему законодательному творчеству.

Открыл заседание А. Данченко, народный депутат и глава Комитета ВРУ по вопросам информатизации и связи (далее – Комитет ИТ и связи). Он перечислил вопросы, которые, судя по числу обращений в комитет, более всего волнуют рынок сегодня.

Цели определены

В первую очередь, операторов телекоммуникаций беспокоит сложный доступ к инфраструктуре: кабельной канализации, колодцам и прочему. Эта проблема актуальна практически для всех игроков рынка (кроме, разве что, «Укртелекома»). Фактически, телекомпровайдеров загоняют в глухой угол. Как оказалось, норма доступа к кабельной канализации прописана в законе о градостроении. Комитет ИТ и связи уже разработал соответствующие изменения в этот нормативный акт и намерен их отстаивать при рассмотрении в Верховной Раде. Также, члены комитета готовят законопроект касательно того, как сделать доступ к провайдерам телекоммуникаций прозрачным по всей территории страны. А. Данченко акцентировал, что они готовы выслушать предложения рынка.

Второе: очень много вопросов со стороны игроков телекомрынка вызывает ценовой демпинг, хотя, скорее это вопрос к менеджменту частных компаний, который к комитету ВР никакого отношения не имеет. Теоритически ВР может рассмотреть какие-то регулятивные нормы, – отметил народный депутат, – поскольку аналогичный подход уже существует в США и ЕС. Например, в Европе есть ограничение по нижней ценовой планке, однако, там очень прозрачная калькуляция расходов. Так, в ЕС используется общая инфраструктура для прокладки кабелей, телефонная канализация принадлежит мэрии, которая устанавливает единые прозрачные тарифы на её использование.

В этом случае можно рассчитать минимальный тариф, когда, скажем, рентабельность бизнеса не должна быть ниже 7 %.

Представитель одного из мобильных операторов предложил регулировать демпинг на уровне закона. В ответ А. Данченко заметил, что закон должен отвечать европейским нормам. Также, нужно учесть мнение рынка, поскольку некоторые операторы полагают, что регуляция здесь вообще не нужна, другие, наоборот, считают, что необходимость в ней есть. Иными словами, истина где-то посередине. До конца февраля намечено сформировать предложения с так называемыми best practice в этой области, чтобы затем принять взвешенное решение.

Правда, участники заседания озвучили и альтернативное предложение: демпинг регулировать через законы, направленные на развитие бизнеса. В свою очередь, нардепы отметили, что это очень щепетильный вопрос, поскольку потери бюджета от бездумной дерегуляции могут быть очень велики.

Примечательно, что даже в условиях войны инвесторы готовы выкупить у наших мобильных операторов всю телекоммуникационную инфраструктуру, сотовые станции и вышки, сделать единую инфраструктуру и сдавать её в аренду операторам. Конечно, при таких обстоятельствах демпинг становится невозможным. Такой подход работает во всём мире, но насколько это возможно в Украине?

Третий важный пункт обсуждений, который вызвал недавно много шума – лицензирование интернет-контента. Возникает вопрос: почему госорганы пытаются лицензировать контент провайдеров? В настоящее время комитет изучает ситуацию.

Ещё одна очень важная задача, решение которой запланировано на этот год, – добиться технологической нейтральности частот, с целью быстрого перехода на LTE после внедрения 3G. Для принятия этой нормы необходимо всем объединиться. Комитет ИТ и связи также планирует поднять вопрос виртуальных операторов – такой опыт весьма распространён в Европе.

Как ускорить законодательное творчество?

Пока все нормы касательно телекомотрасли рассредоточены между различными ведомствами и министерствами, надеяться на эффективную работу не стоит. Лишь после сведения их в единый закон по телекоммуникациям можно будет говорить о новых условиях работы для отрасли связи.

Кстати, для ускорения внедрения всех законодательных инициатив участники заседания предложили создать единый центральный исполнительный орган при правительстве. Отметим, что сейчас в государстве работает пять органов исполнительной власти, которым подвластны различные сферы индустрии ИКТ. Кроме того, от игроков рынка поступило предложение создать межведомственный совет по распределению частот при Кабмине.

Провайдеры жаловались и на другие проблемы, которые необходимо решать. Например, операторы мобильной связи испытывают значительные трудности с выделением земель под вышки базовых станций. Сегодня очень сложно получить разрешение на установку вышки в заповедниках, на территории ВСУ и т. д. А ведь связь нужна везде. Правда, все эти вопросы выходят за рамки полномочий комитета ВР. В любом случае, игроки рынка

советуют ИТ-комитету тесно сотрудничать с различными ассоциациями в сфере ИТ и телекома.

Чтобы в госорганах лучше понимали проблемы связистов, представители рынка выдвинули идею периодически проводить ликбез касательно работы телекомтехнологий для членов НКРЗИ, народных депутатов и прочих заинтересованных лиц.

Отметим, что ещё в декабре прошлого года в Верховной Раде была создана рабочая группа по организации онлайн-приёмной и онлайн-трансляции заседаний комитетов для более прозрачного сотрудничества с общественностью. До конца следующей недели комитет должен утвердить условия работы с внешней аудиторией, после чего приступить к практическим действиям. Пока сайты комитетов не работают, комитет ИТ и связи временно использует страницу в Facebook.

Резюме

Подводя итоги встречи, А. Данченко отметил, что основные трудности связаны с тем, что ранее комитет ИТ и связи почти не вёл какой-либо активной деятельности. Практически всё приходится делать с нуля. Сейчас члены комитета штудируют законодательство и отмечают все нормы, которые относятся к телекому. Как пример можно привести вышеупомянутую норму о телекоммуникациях в законе о строительстве.

Аудит законодательства – это очень кропотливая работа, поскольку надо изучать множество различных подзаконных актов и поправок к законам, которые нередко противоречат друг другу. Но уже к концу года комитет ИТ и связи планирует представить новый закон по телекоммуникациям (<http://www.imena.ua/blog/telecom-law-modified>). – 2015. – 23.01).

Блог на сайті «intelvlas.com.ua»

Про автора: S. Zagorodniy

Особое мнение при обсуждении проекта закона Украины «О коллективном управлении».

При обсуждении проекта закона Украины (ЗУ) «О коллективном управлении...» на рабочей группе, которое состоялось 21.01.2015 г., на мой взгляд, большинство экспертов при заполнении таблицы (предложенной С. Ступаком) руководствовались ошибочным трактованием ряда терминов и норм ЗУ «Об авторском праве и смежных правах», что, по моему мнению, приведет в дальнейшем к несоответствию положений создаваемого проекта ЗУ существующим правовым нормам Украины и международным договорам, к которым Украина присоединилась.

Соглашаясь с общим мнением о применимости в Украине для эфирного телевидения модели расширенного управления (сбор авторского вознаграждения за всех, кроме запрещенных позиций), считаю, что при вольном трактовании известных терминов делаются, соответственно, ошибочные выводы. Так, например:

1. Часто, используется сочетание – «использование прав». Права – это

нематериальный актив, который дает возможность совершать действия по управлению объектом права (в рассматриваемом случае – объектом авторского права или смежного права). Использовать права НЕВОЗМОЖНО! Права возникают у автора в момент создания (если хотите озарения) произведения и выражения его по своему представлению в определенной материальной форме. Передает свои права автор (по общепринятым правилам) только письменно (на бумаге). Состав переданных прав и есть полномочия следующего (за автором) правообладателя – производного субъекта права. Можно использовать листы бумаги, на которых указаны переданные права на соответствующий объект (с указанием его идентификационных признаков), так как прав без объекта НЕ СУЩЕСТВУЕТ! Специалисты должны знать, что авторское право охраняет форму (в которой выражен результат интеллектуальной, творческой деятельности, как объект правоотношений), а промышленная собственность – содержание такой же деятельности человека.

Отсюда вытекает, что:

- права, без их носителя – объекта права, не существуют и поэтому – ничего не стоят;
- получать авторское вознаграждение за использование прав – это «философский камень» придуманный владельцами шоу-индустрии в прошлом веке (делать деньги из воздуха);
- если есть объект права, то обязательно у кого-то есть на него права, осталось только эти права подтвердить той бумагой, в которой указаны его идентификационные признаки или которая разрешает доступ до оригинального объекта, которая, по словам Ф. Преображенского, есть «окончательная, фактическая, настоящая, броня!» и тогда объект легализуется.

2. Но, как известно, объект авторского права или объект смежного права рассматривается правовой наукой, если этот объект выражен (существует) в конкретной материальной форме. Недаром в п. 2 ст. 15 ЗУ за автором закреплено исключительное право на действие над созданным им (в результате творческой деятельности, а не работы) произведением. Т. е., автор разрешает или запрещает использование своего произведения, выраженного в конкретной форме и конкретным способом.

Отсюда вывод: нет формы выражения результата творческой деятельности, зафиксированного на том или ином материальном носителе – нет объекта правоотношений.

Поэтому, я не могу согласиться, с позицией, что при публичном вещании в эфире (сокращенно телевещании) теоретически существуют ситуации с использованием различных объектов (в этом случае большинство участников обсуждения поместили в таблицу четыре различных объекта, а значит – четыре формы?). Сидя перед экраном телевизора, человек воспринимает произведение «...сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана» (ст. 1 ЗУ), т. е. – аудиовизуальное произведение.

Конечно, аудиовизуальное произведение это сложное составное произведение, в которое могут входить произведения других форм, но конечная форма (аудиовизуальная) есть завершённой формой, которая отдельно воспринимается и отдельно охраняется (пп. 7 п. 1 ст. 8 ЗУ).

Поэтому, считаю полностью корректным замечание, которое сделал г-н А. Мамуня в отношении трактовки ст. 179 Соглашения об ассоциации, когда им было сказано, что фильм, это аудиовизуальное произведение. Последовало возражение, и даже цитирование термина «фильм», правда, без указания источника (в существующем ЗУ ...фильм – одна из форм аудиовизуального произведения).

Приводилось ряд примеров в качестве новых объектов, которые используются на телевидении. Например, живой концерт «95-квартала» или какого-либо музыкального исполнителя. Но это живое исполнение произведений доводится до всеобщего сведения с помощью оборудования (телеканала, продакшн-студии), при этом, режиссер эфира в реальном времени своею творческой деятельностью создает аудиовизуальное произведение, путем управления видеокамерами и осуществляя монтаж фрагментов съёмки (сделанных разными камерами) в целостный и непрерывный сюжет, который и воспринимается телезрителями.

С завидным спокойствием один из экспертов несколько раз указывал на то, что в ч. 2 ст. 17 справедливое вознаграждение распространяется для авторов только одного объекта – аудиовизуального произведения, но... Может стоит прочесть название самой ст. 17. Может это убедит, что доля каждого автора учтена его долей в установленном вознаграждении за использование аудиовизуального произведения ...

Считаю, что при публичном вещании в телеэфире используется только один объект авторского права – аудиовизуальное произведение.

3. В дебатах прозвучал еще один сленг – «очистка прав». Хотелось бы избежать в дальнейшем его применение, сильно напоминает очистку «грязных» денег, хотя на практике, по сути, употребление этого сленга часто этому соответствует.

4. И последнее замечание. Я поддерживаю позицию А. Мамуни в отношении создания климата терпимости к оппоненту и следованию концептуальным правилам создания законодательных актов в сочетании с их относимостью и связью с другими нормами права, в том числе более высшего порядка. В таком деликатном деле, как выработка предложений общественности по созданию нового законодательного акта аргументы должны быть максимально точными (по букве закона) и минимально эмоциональными (не многословными) (<http://www.intelvas.com.ua/blog/s-zagorodniy/osoboe-mnenye-pry-obsuzhdenyyu-proekta-zakona-ukrayny-o-kollektyvnom-upravlenyyu>). – 2015. – 30.01).

Блог на сайті «latifundist.com»

Про автора: А. Марюхнич

Особенности ценообразования на украинском рынке

Украина в прошлом маркетинговом году вошла в тройку стран с самыми высокими объемами поставки зерновых на мировой рынок. С одной стороны – это позитивный показатель, ведь мы смогли экспортировать рекордный объем

зерновых – более 32 млн т. Это и дополнительная валютная выручка, которая сегодня необходима стране, как воздух, и дополнительные рабочие места, и развитие инфраструктуры экспорта. С другой стороны, мы экспортируем сырьевые товары с низкой добавленной стоимостью, а наше влияние на ценообразование не является существенным.

Давайте рассмотрим как формируются цены в развитом мире на примере рынка зерновых:

Согласно прогнозам IGC, в мире в текущем маркетинговом году будет произведено более 2 млрд т зерновых, 300 млн т из которых задействовано в торговле, но не весь этот объем торгуется на бирже. По оценкам экспертов, на биржевом рынке торгуется от 10 до 30 % зерна. Получается, что результаты биржевых торгов менее 100 млн т зерновых формируют цены на остальные 2 млрд т по всему миру.

Украина также является зависимой от ценообразования на биржевых рынках, однако в последнее время мы не видим и намека на планы по развитию современного национального биржевого рынка. Образовано огромное количество товарных бирж, им даны самые «крутые» названия, которые только можно придумать, но «воз и ныне там». Уже появляются первые идеи о том, что может стоит отказаться от национального биржевого рынка и ориентироваться исключительно на котировки мировых бирж, но я считаю – это крайне ошибочное мнение.

28 декабря 2014 г. Верховная Рада Украины приняла Закон Украины № 72-VIII «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины относительно усовершенствования налогового контроля за трансфертным ценообразованием». Этим документом предусматривается, что для целей налогообложения контролируемых операций по импорту/экспорту определенных Законом товаров, для установления наиболее сопоставимых цен по принципу «вытянутой руки» будет использоваться средняя стоимость таких товаров, сложившейся на товарной бирже за декаду, предшествующий проведению контролируемой операции. В свою очередь, перечень товарных бирж для каждой группы товаров будет определяться в порядке, который будет устанавливаться Кабинетом Министров Украины.

Здесь вроде все нормально и логично, но, как часто бывает в нашей замечательной стране, трактовка закона делается людьми, которые не совсем разбираются в нюансах ценообразования.

Вот основные тезисы того, что для определения сопоставимых цен следует принимать в расчет только биржевые котировки мировых бирж:

- ликвидность на мировых биржах значительно выше, чем на внутреннем рынке;

- биржевые котировки мировых бирж учитывают все факторы (спекулятивные и фундаментальные), а потому является отражением реальной стоимости актива;

- биржевые контракты стандартизированы, поэтому конкуренция ведется чисто по стоимости актива – это дает возможность убрать фактор договоров со связанными лицами.

Эти факторы могут сыграть злую шутку в наших рыночных реалиях,

который работает в формате внебиржевого рынка. Это создает дополнительные трудности для выявления рыночного уровня цен, ведь:

- большинство внешнеэкономических контрактов является не стандартизированными;

- украинская продукция не соответствует качественным характеристикам биржевых контрактов мировых бирж;

- базис цены (разница между фьючерсным рынком и рынком реального товара) сильно влияет на ценообразование и практически не поддается прогнозированию.

Обычно, экспортеры поставляют товар не биржевой качества, а в соответствии со спецификациями заказчика. Экспортер, конечно, делает (и должен делать) определенный дисконт или премию от биржевых котировок, но как понять насколько они соответствуют (или отвечали) реалиям рынка?

Еще одним крайне важным показателем правильности расчета рыночных цен станет базис цены. Аналитический отдел Аграрной биржи проанализировал динамику торгов пшеничной фьючерсом на бирже MATIF и цене продовольственной пшеницы FOB Одесса, в результате которого удалось выяснить, что базис колеблется в очень широком коридоре. Приведу яркий пример: 30 апреля 2013 г. базис составлял – 48 дол./т (т. е. цены фьючерса надо вычесть 48 дол. на т), а через месяц 28 мая 2013 г. – уже + 59 дол./т. Это объясняется как внутренними факторами спроса и предложения, качеством зерна, так и рыночной конъюнктурой мировой торговли.

Только эти факторы поставки не стандартизированной продукции и невозможность определения базиса дают возможность любому экспортеру, что подпадает под действие норм о трансфертном ценообразовании подать на контролирующие органы в суд и легко выиграть его.

Промежуточные итоги

С одной стороны мы не можем использовать биржевые котировки мировых бирж целиком и полностью, а с другой стороны – ничего не сделали для развития собственного биржевого института. Следует признать, что на сегодня не существует ни одного стимулирующего рычага, который бы стимулировал участников рынка торговать на прозрачном и современном биржевой площадке. Не надо изобретать велосипед и создавать какую-то биржу. Рынку лишь нужен ориентир. В 2013 г. на фондовом рынке был налог на внебиржевые операции в размере 1 %. Почему сегодня, когда наше государство страдает от вывода капитала и недополучает средства за высокого уровня теневой экономики, которая является пагубной для страны, при этом не стимулирует ведения прозрачного и честного бизнеса?

Вместо эпилога

Кризис многие эксперты расценивают как время для структурных и качественных преобразований. Я считаю, что сейчас самое время изменить роль биржевого рынка из услуги бизнеса на роль главного бастиона рыночной экономики.

Мы должны создать собственный национальный биржевой рынок, который станет настоящим ценообразующим центром не только для Украины, но и для всех стран Причерноморья. То, что не получилось на бирже СМЕ групп, когда

они ввели причерноморский фьючерс, сейчас может стать реальностью в Украине.

Сегодня мы радуемся снижению цен на нефть, но забываем, что РФ последние пять лет также занимает одни из первых мест по поставкам продовольствия на мировой рынок. Если цены на нефть формируются на Нью-Йоркской бирже NYSE под влиянием трейдеров и стран ОПЕК, то цена на сельскохозяйственную продукцию хотя бы для стран Причерноморского региона должна формироваться в Украине (может и не в Киеве). Наше влияние на ценообразование на продовольственные товары должно быть самым непосредственным.

Учитывая тот расчет, что уже через 35 лет ожидается дефицит двух главных ресурсов – энергии и продовольствия я считаю, что сельское хозяйство может дать Украине билет в высший свет. Но для этого нужно уже сейчас становиться образцом производства, переработки и, самое главное, ценообразования на товары (<http://latifundist.com/blog/read/887-osobennosti-tsenoobrazovaniya-na-ukrainskom-rynke>). – 2015. – 28.01).

Блог на сайті «Юр-Консоль»

Про автора: Олександр

Валютные риски как существенное условие кредитного договора в иностранной валюте

В наше время массовый характер приобрело такое негативное социальное явление, как несостоятельность граждан своевременно и в полном объеме осуществить выплаты перед банком за полученные потребительские кредиты в иностранной валюте. В первую очередь это связано со значительным обесценением национальной валюты Украины, вызванным политическим и экономическим кризисом в 2014 г. В этой статье мы рассмотрим ключевые аргументы заемщиков, права которых были нарушены при заключении кредитного договора в иностранной валюте, в процессе спора с банком.

Упомянутые выше обстоятельства породили необходимость в их законодательном регулировании и защите той категории граждан, которая имеет непогашенные валютные кредиты и не имеет возможности, из-за девальвации национальной валюты страны, погасить их своевременно и в полном объеме.

В настоящее время на государственном уровне произошли позитивные сдвиги, которые частично защитили права граждан – потребителей банковских услуг в сфере кредитования. В первую очередь это принятый 3 июня 2014 г. Закон Украины «О моратории на взыскание имущества граждан Украины, предоставленного в качестве обеспечения кредитов в иностранной валюте» с последующими изменениями и дополнениями. Ключевыми положениями этого нормативно-правового акта являются:

- запрет принудительного взыскания (отчуждения без согласия владельца) недвижимого жилого имущества, которое считается предметом залога;
- запрет принудительного взыскания (отчуждения без согласия владельца)

другого имущества (имущественных прав), которое в соответствии с законодательством или кредитным договором подлежит взысканию с заемщика, при недостаточности средств, полученных взыскателем от реализации (переоценки) предмета залога (ипотеки);

– запрет кредитному учреждению уступать требование о взыскании задолженности в пользу другого лица.

Кроме того, следует отметить, что подготовлен законопроект о внесении изменений в Закон Украины «О моратории на взыскание имущества граждан Украины, предоставленного в качестве обеспечения кредитов в иностранной валюте», который содержит положение о запрете финансовым учреждениям проводить принудительное выселение заемщиков из жилья, приобретенного в кредит.

Заслуживает внимания также попытка Национального банка Украины снизить финансовую нагрузку на заемщиков путём подписания Меморандума относительно урегулирования вопроса реструктуризации потребительских кредитов в иностранной валюте. Меморандум содержит положение о переводе валютного кредита в гривну по курсу Национального банка, установленному на 1 января 2014 г., однако он не носит императивный характер для банков, что делает невозможным применение его в спорных отношениях.

К сожалению, Закон Украины «О моратории на взыскание имущества граждан Украины, предоставленного в качестве обеспечения кредитов в иностранной валюте» с последующими изменениями и дополнениями, Меморандум по урегулированию вопроса реструктуризации потребительских кредитов в иностранной валюте только частично защищают имущественные интересы заемщиков, не решая ситуацию коренным образом.

В свете изложенных выше обстоятельств широко распространена практика банка взыскивать задолженность по договору в судебном порядке с возложением на заемщика финансовых санкций в виде пени и различных штрафов. В таком случае возникает насущная необходимость в защите прав и законных интересов заемщика как потребителя финансовых услуг, поскольку требования банка не всегда являются законными.

В этой статье я попробую растолковать правовые аспекты правоотношений, возникающих из кредитных договоров между банком и заемщиком в разрезе Закона Украины «О защите прав потребителей». Речь пойдет о потребительских кредитах, предоставленные в иностранной валюте и о том, соблюдают ли банки требования Закона, предоставляя гражданам потребительские кредиты в иностранной валюте.

Ключевые нормы законодательства, которые регулируют эти правовые отношения:

Ч. 1 ст. 1054 ГК Украины установлено, что по кредитному договору банк или иная кредитная организация (кредитор) обязуется предоставить денежные средства (кредит) заемщику в размере и на условиях, установленных договором, а заемщик обязуется возвратить кредит и уплатить проценты.

Ч. 3 ст. 1054 ГК Украины установлено, что особенности регулирования отношений по договору о предоставлении потребительского кредита установлены законом.

То есть правовая норма, изложенная абзацем выше, является общей нормой по отношению к предмету ее регулирования и содержит отсылки к специальному закону, который и должен применяться в правовых отношениях, возникающих при заключении и исполнении договора потребительского кредита.

Ч. 1 ст. 11 Закона Украины «О защите прав потребителей» (далее по тексту Закона № 1023-ХІІ) установлено, что договор о предоставлении потребительского кредита заключается между кредитором и потребителем, согласно которому кредитор предоставляет средства (потребительский кредит) или берет обязательства предоставить их потребителю для приобретения продукции в размере и на условиях, установленных договором, а потребитель обязуется возвратить их вместе с начисленными процентами.

Ч. 2 этой же статьи предусмотрено, что перед заключением договора о предоставлении потребительского кредита кредитор обязан сообщить потребителю в письменной форме о кредитных условиях.

Ч. 1 ст. 15 Закона № 1023-ХІІ предусмотрено, что потребитель имеет право на получение необходимой, доступной, достоверной и своевременной информации о продукции, что обеспечивает возможность ее сознательного и компетентного выбора. Информация должна быть предоставлена потребителю до приобретения им товара или заказа работы (услуги).

Ч. 1 ст. 18 Закона № 1023-ХІІ предусмотрено, что продавец (исполнитель, производитель) не должен включать в договоры с потребителем условия, которые являются несправедливыми.

Ч. 2 этой же статьи предусмотрено, что условия договора являются несправедливыми, если вопреки принципу добросовестности его следствием является существенный дисбаланс договорных прав и обязанностей во вред потребителю.

В соответствии со ст. 19 Закона Украины «О защите прав потребителей» нечестная предпринимательская практика запрещается.

Ч. 2 п. 1 настоящей статьи предусмотрено, что нечестная предпринимательская практика включает любую деятельность (действия или бездействие), которые вводят потребителя в заблуждение или являются агрессивными.

Согласно п. 2 этой статьи предпринимательская практика является таковой, которая вводит в заблуждение, если во время предложения продукции потребителю не предоставляется или предоставляется в нечеткий, непонятный или двусмысленный способ информация, необходимая для осуществления сознательного выбора.

П. 4 ст. 21 Закона № 1023-ХІІ предусмотрено, что права потребителя считаются в любом случае нарушенными, если нарушается принцип равенства сторон договора, участником которого является потребитель.

П. 4 ст. 7 ЗУ «О национальном банке» предусмотрено: «национальный банк устанавливает для банков правила проведения банковских операций, бухгалтерского учета и отчетности, защиты информации, средств и имущества».

В ч. 2 п. 16 Постановления Пленума Высшего специализированного суда

по рассмотрению гражданских и уголовных дел «О практике применения судами законодательства при разрешении споров, возникающих из кредитных правоотношений» от 30.03.2012 г. № 5 указано, что: «суды должны выяснить выполнение банками или другими финансовыми учреждениями положения ст. 11, 18, 21 Закона Украины “О защите прав потребителей”, а также п. 3.8 Правил предоставления банками Украины информации потребителю об условиях кредитования и совокупной стоимости кредита, утвержденных постановлением Правления Национального банка Украины от 10 мая 2007 г. № 168, зарегистрированных в Министерстве юстиции Украины 25 мая 2007 г. № 541/13808 (по договорам, заключенным после вступления постановления в силу), где предусмотрена обязанность банков в случае предоставления кредита в иностранной валюте во время заключения кредитного договора предупредить потребителя, что валютные риски при выполнении обязательств по настоящему договору несет потребитель».

Аналогичная правовая позиция изложена в обобщении судебной практики, подготовленном судьей Верховного Суда Украины Д. Луспенником и главным консультантом отдела обобщения судебной практики управления изучения и обобщения судебной практики З. Мельником, утвержденном судьями Судебной палаты по гражданским делам Верховного Суда Украины: «применение Закона № 1023-ХІІ к спорам, возникающим из кредитных правоотношений, возможно в том случае, если предметом и основанием иска является вопрос предоставления информации потребителю об условиях получения кредита, типа процентной ставки, валютные риски, процедура исполнения договора и т. п., которые предшествуют заключению договора.

Проанализировав вышеизложенное следует отметить, что Закон № 1023-ХІІ, как указано в его преамбуле, регулирует отношения между потребителями товаров, работ и услуг и производителями, продавцами товаров, исполнителями работ и услуг разных форм собственности, устанавливает права потребителей, а также определяет механизм их защиты и основы реализации государственной политики в сфере защиты прав потребителей.

Согласно ст. 1 Закона № 1023-ХІІ:

– потребитель – физическое лицо, которое приобретает, заказывает, использует или намеревается приобрести или заказать продукцию для личных нужд, не связанных с предпринимательской деятельностью или выполнением обязанностей наемного работника;

– продукция – любое изделие (товар), работа или услуга, которые изготавливаются, выполняются или предоставляются для удовлетворения общественных потребностей;

– потребительский кредит – средства, предоставляемые кредитодателем (банком или другим финансовым учреждением) потребителю на приобретение продукции.

В соответствии со ст. 638 Гражданского кодекса Украины договор является заключенным, если стороны в надлежащей форме достигли согласия по всем существенным условиям договора.

Существенными условиями являются те условия, без согласования которых договор вообще не считается заключенным.

Существенные условия договора отражают природу договора, отсутствие какой-либо из них не дает возможности сторонам выполнить их обязанности, которые возлагаются на них по договору. Если стороны достигли согласия по всем существенным условиям, которые признаны законом или необходимые для этого вида, то договор считается заключенным и приобретает обязательную силу для сторон.

Существенными условиями договора являются также такие условия, которые прямо не названы в нормативных актах, но необходимы для договора этого вида.

Валютный риск – это возможность денежных потерь субъектов валютного рынка вследствие колебаний валютных курсов.

Таким образом, обобщая вышеизложенное, отмечу, что условие, при котором вкладчика предупреждено о валютных рисках при заключении договора и на кого они возложены, является существенным условием договора потребительского кредита в иностранной валюте. В случае не предупреждения вкладчика о валютных рисках банком будет нарушен заложенный в договорном праве принцип прозрачности кредитных отношений и ясности того, какую сумму средств вкладчик должен вернуть банку при девальвации национальной валюты.

Следовательно, правоотношения, возникающие из кредитных договоров выданных в иностранной валюте, регулируются в первую очередь, кроме других нормативно-правовых актов, Законом № 1023-ХІІ. Также нужно понимать, что при выдаче потребительского кредита в иностранной валюте банк обязан уведомить заемщика о том, на кого возлагаются возможные валютные риски – это норма для банка является императивной. Несоблюдение требований этой нормы банком может стать основанием для признания кредитного договора недействительным на основании нарушения банком принципа, заложенного в договорном праве, согласно которому стороны сделки должны быть уведомлены обо всех существенных условиях договора (<http://jur-consol.kiev.ua/index.php/ru/blog/90-vr.html>). – 2015. – 22.01).

Блог на сайті «Власна справа»

НБУ хочет знать, кому принадлежат украинские банки

Руководство Национального банка Украины заставляет украинские банки раскрывать информацию о конечных их собственниках. Об этом шла речь на первой в этом году встрече руководства НБУ с менеджментом крупнейших банков страны, которая состоялась 13 января 2015 г.

«Национальный банк проводит значительную работу по раскрытию информации относительно конечных собственников банков. Сегодня практически ежедневно мы встречаемся с реальными собственниками банков, иногда с несколькими в день. Иногда – это известные нам люди, а иногда и нет», – заявил первый заместитель главы НБУ А. Писарук.

По словам старшего юриста департамента судебной практики ЮК

«Алексеев, Боярчуков и партнеры» А. Ткачука, право НБУ «давить» на коммерческие банки в этом вопросе дает принятый Верховной Радой 14 октября 2014 г. Закон Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно определения конечной выгоды юридических лиц и публичных деятелей». Положениями этого закона были внесены изменения в Хозяйственный кодекс Украины, Закон Украины «О предотвращении и противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, или финансированию терроризма».

«Положениями ст. 64 Хозяйственного кодекса Украины установлено, что предприятия, кроме государственных и коммунальных предприятий, обязаны устанавливать своего конечного бенефициара, регулярно обновлять и хранить информацию о нем и предоставлять ее государственному регистратору в случаях и в объеме, предусмотренных законом», – сообщает А. Ткачук.

По его словам, касательно банков речь идет о лицах, которые имеют возможность оказывать прямое или опосредованное влияние на работу банков. То есть это люди, владеющие 25 % и более уставного капитала или правом голоса в юридическом лице.

Однако действующее законодательство не устанавливает каких-либо сроков предоставления вышеуказанной информации, а лишь говорит о том, что такие данные должны быть отображены в государственном реестре, а также должны быть предоставлены при первичной регистрации юридического лица.

«В то же время кроме отсутствия каких-либо негативных последствий для банков, которые не подадут указанную информацию, непонятно каким образом государственный регистратор будет устанавливать конечного бенефициара и какие документы будут подтверждением этого. А учитывая всевозможные доверительные формы управления, вообще стоит под большим вопросом с точки зрения действенности. Это говорит о том, что данные нормы в большей степени носят декларативный характер, и необходимость принятия таких положений обусловлена требованиями МВФ и FATF», – считает старший юрист департамента судебной практики ЮК «Алексеев, Боярчуков и партнеры» А. Ткачук.

При этом законом от 14 октября 2014 г. не предусмотрены санкции за непредставление банками информации о своих конечных бенефициарах. В то же время 15 января 2015 г. был принят еще один закон – «О внесении изменений в Закон Украины “О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг” относительно раскрытия информации».

«Этот закон расширил перечень информации, которую участники рынка финансовых услуг должны размещать на безвозмездной основе в общедоступной информационной базе данных и на собственных веб-сайтах (веб-страницах). Но в силу законодательной непоследовательности туда не были включены требования о публикации информации о бенефициарах, ограничив перечень сведениями о владельцах существенного участия (в том числе лиц, осуществляющих контроль за финансовым учреждением)», – подчеркивает А. Ткачук.

По его мнению, пока регуляторы в лице Национального банка Украины, Кабинета Министров и Верховной Рады будут действовать непоследовательно,

имена реальных собственников украинских банков можно будет и дальше скрывать.

«Причины, по которым банки скрывают личности своих собственников, как правило, связаны с нежеланием реальных собственников раскрывать информацию о своей причастности к тому или иному учреждению, как в силу возможного запрета на такую деятельность, так и в силу каких-то репутационных рисков», – подчеркивает старший юрист департамента судебной практики ЮК «Алексеев, Боярчуков и партнеры» А. Ткачук.

Напомним, в современном мире окончательные собственники большинства финансовых потоков известны на 99 % (<http://blog.vlasnasprava.info/nbu-xochet-znat-komu-prinadlezhat-ukrainskie-banki>). – 2015. – 29.01).